

MEKTEBO MİYANIN ZAZAKİ KITABÊ MUSNAYİŞİ

8

DEVLET KİTAPLARI

....., 2021

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 7152
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ: 1293

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editor

Öğr. Gör. Murat VAROL

Nuŕtođı

Öğr. Gör. Murat VAROL

Öğr. Gör. İbrahim DAĞILMA

Öğr. Gör. Buŕra GÖKALP

Öğr. Gör. Ayetullah KARABEYESER

Nurettin KAYĞISIZ

Nurullah VERGİ

ISBN 978-975-11-5997-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 25.06.2019 gün ve 12161004 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmâhrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

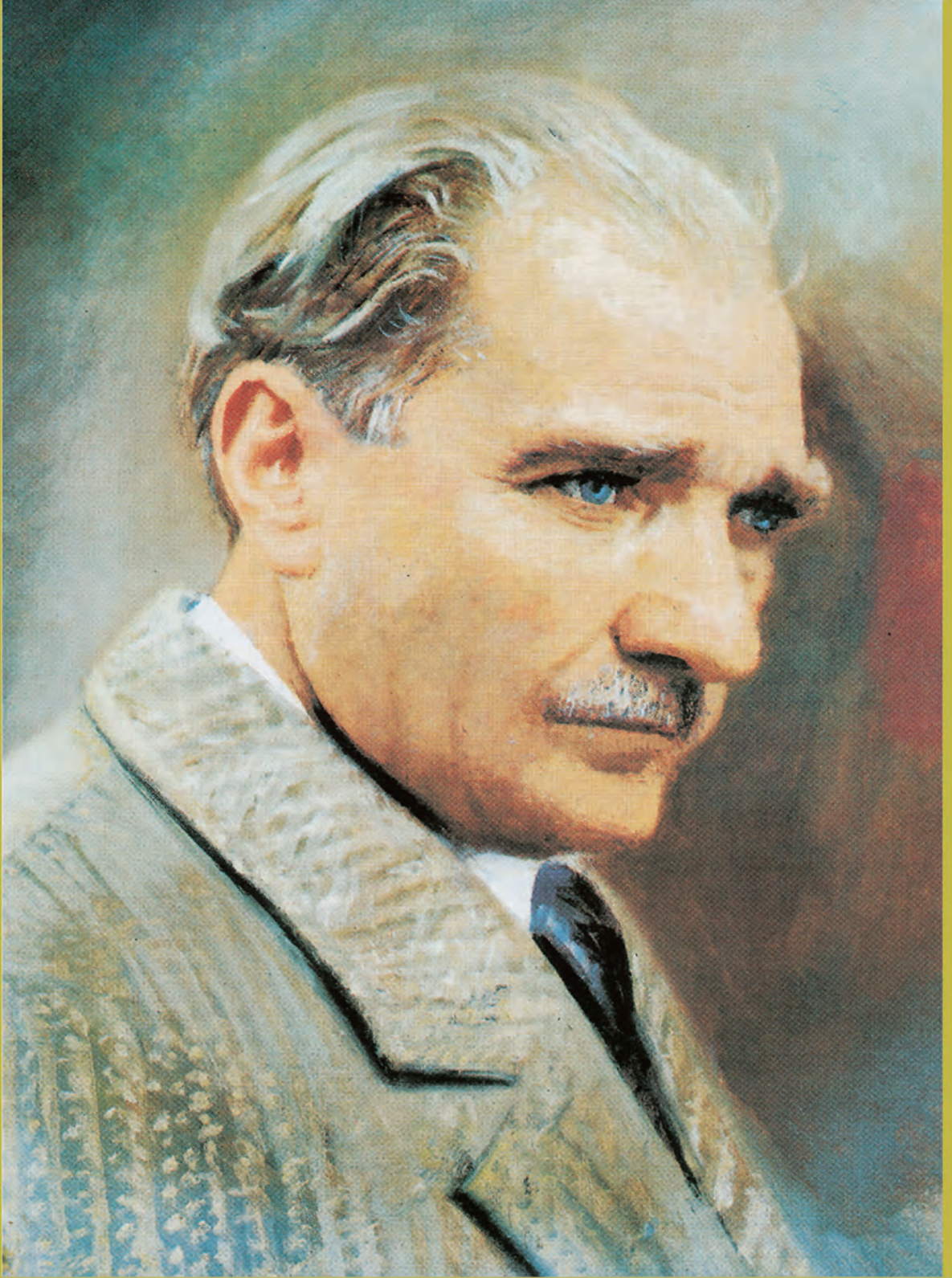
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

FİHRİST

UNİTEYA 1. EZ U KEYEYÊ XU

09-24

UNİTEYA 2. MEKTEB U HEYATÊ MI

25-40

UNİTEYA 3. BEDEN U SIHET

41-56

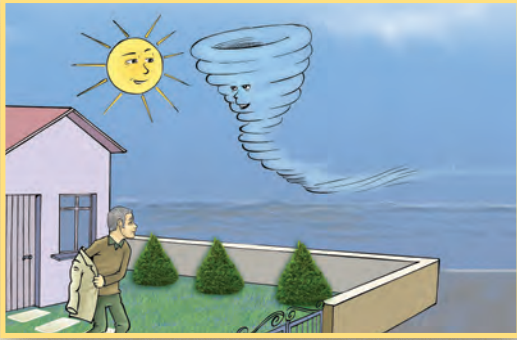
UNİTEYA 4. WER U ŞİMİTİŞ

57-72

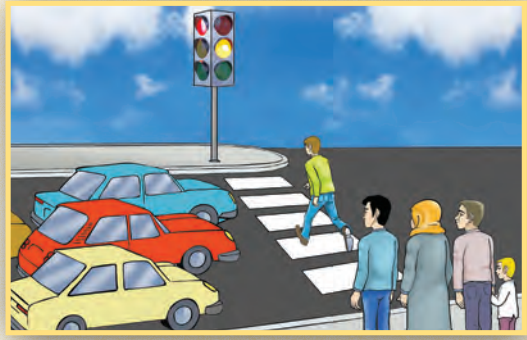
FIHRIST

UNİTEYA 5. MEWSİM U TEQWİM

73-88

UNİTEYA 6. TRAFİK U SEYAHET

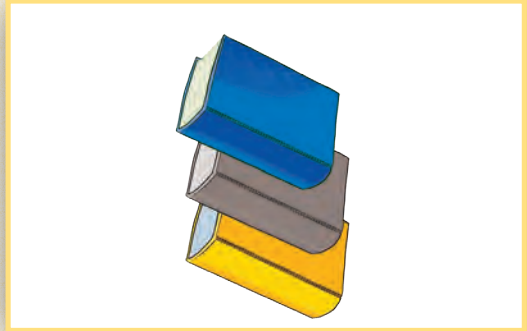
89-104

UNİTEYA 7. XEBATA SERBEST

105-118

FERHENG

119-129

RIPELÊ SEMBOLAN

wendiş

goşarikerdiş

nuştîş

qıseykerdiş

goşarikerdiş u nuştîş

goşarikerdiş u qıseykerdiş

goşarikerdiş u wendiş

wendiş u qıseykerdiş

wendiş u nuştîş

UNİTEYA

Ez u Keyeyê Xu

Dinleme

Konuşma

Okuma

Yazma

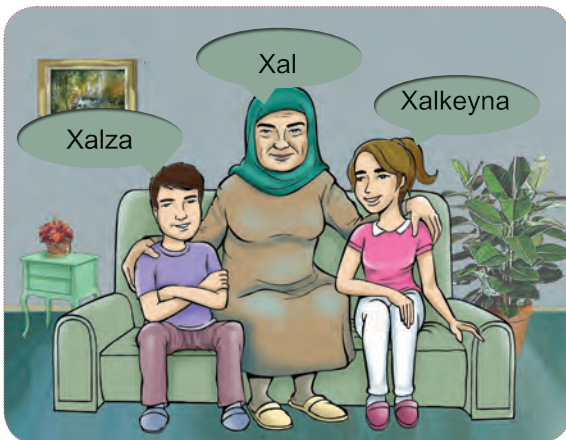
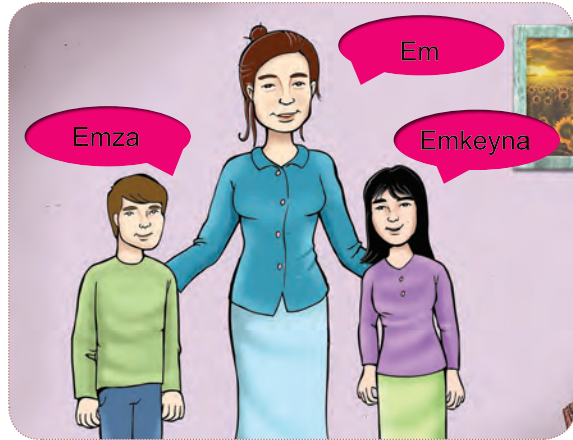
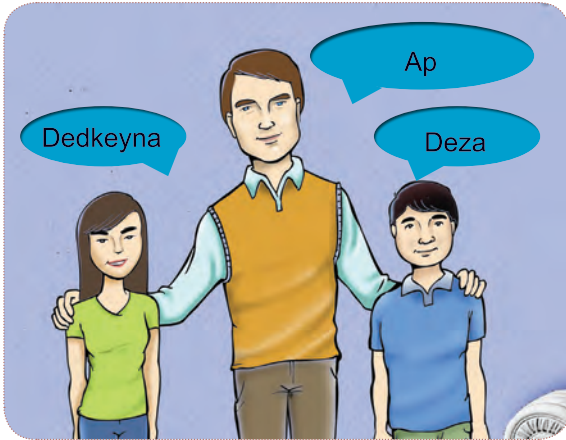
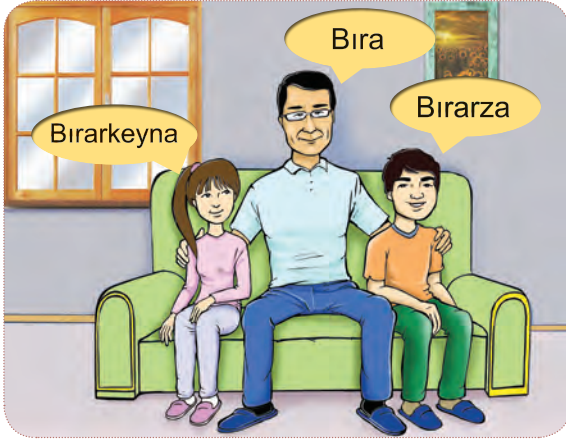
1.

1

Kelimeyanê cêrinan biwanen u qısey bikerên

MERDIMÎ MA

1 A Cayanê vengan dekerên

Dezayê tu lacê..... tu yo.
 Bırarkeynaya mı keynaya mı ya.
 Emzayê şıma lacê şıma yo.
 Emkeynaya ma keynaya ma ya.
 Warzayê tu lacê tu yo.

1 B Cayanê vengan dekerên

Keynaya apê tu tu ya.
 Lacê ema ey ey o.
 Keynaya xala ma ma ya.
 Lacê bırayê şıma şıma yo.
 Keynaya waya inan inan a.

1 C Tabloyê B pê kelimeyanê tabloyê A dekerên

Tabloyê A

1. Deza
2. Xalkeyna
3. Warza
4. Bırarkeyna
5. Xalza
6. Emza
7. Dedkeyna
8. Emkeyna
9. Warkeyna
10. Bırarza

Tabloyê B

Bıra

Way

Ap/Dat

Em

Xal

KEYEYÊ HACER ŞI PİKNIK

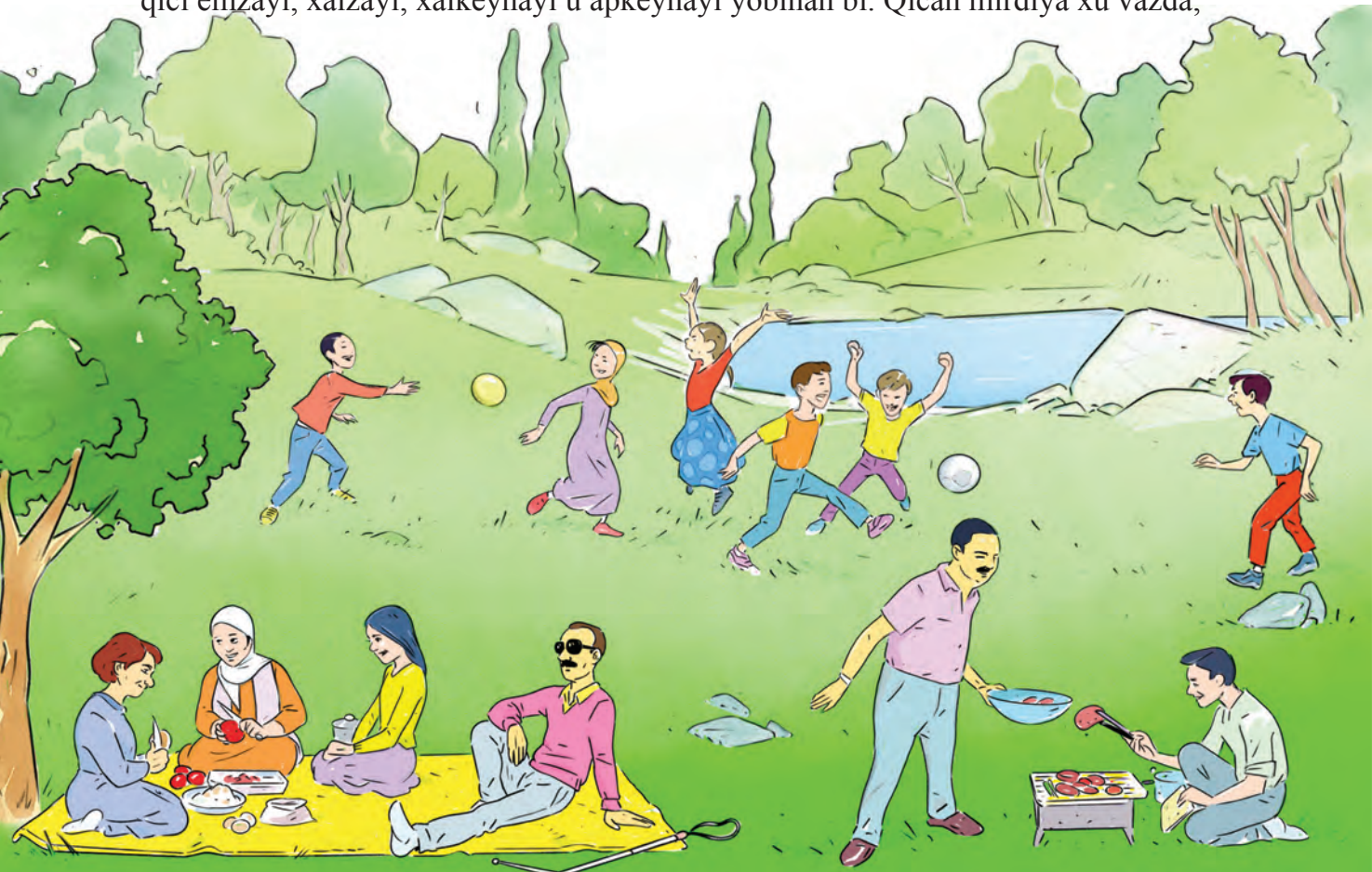
Mekteb yo hefte veri bîbî tetil. A şew, babiyê Hacer keye dî va:

-Şîma rê yo mijdona mî esta. Ma pa keyeyanê bîrayan u wayanê mî, peyniya inê hefteyi dî şîni piknik. Hacer pê ina xeber zaf bi şa.

Roco şeme ap u apkeynayı, em u emzayı Hacer ameyi verê keyeyê inan. Hacer bî babî, dadî, way u dî bîrayanê xu baweyê inan bî.

Destê inan dî selîki esti bî. Inan çekçolê xu eşt bagaj. Ê wenişti wesayitanê xu u verê xu şa Gola Qulingi.

Wexto ki resayı Gola Qulingi, xu rê yo ca dî. Cılı kerdi ra, çekçolê xu binê versiya daran dî rona. Qıcan dêstır pê keyfweşi vazda miyanê gul u vılan. Ini des qıci emzayı, xalzayı, xalkeynayı u apkeynayı yobinan bî. Qıcan mırđiya xu vazda,

UNÛTEYA 1. EZ U KEYEYÊ XU

gongila dı xu şa ti, çingilo kay kerd. Ciniyi u camerdi dormaleyê gol dı geyrayi, inan derheqê rındiya doruverê gol dı qısey kerd. Dıma qey weri dest bı xebat kerd.

Camerdan adır wekerd, goşt kerd sur. Ciniyan zi salate vıraşt u sıfre rakerd. Wext wer hedre bı, qıci ameyi. Heme sıfre dı ronışti.

Wer ra dıma qıcan reyna dest bı kay kerd. Hacer va:

-Ma hela sıbayi zaf kay kerd. Ma nıka zi vılan arêdani, ini vılan ra tac vırazeni u vılan dadiyanê xu rê keni xela. Qıcanê binan ino teklif qebul kerd. Inan vılı arêdayi, vılan ra taci vıraştı. Ini taci nayi sareyê xu ser u fotoğrafi anti. Camerdan zi gud kay kerd. Wext seni viyert inan nêzana. O roc, lez bı şan. Babiyê Hacer, veng da:

-Biyerên pêser, bı erey. Ma hını şını.

Herkes ame pêser, apê Hacer Ehmedi va:

-Yeno şıma vir wext ma sêrsıbay ameyi tiya, her ca pak bı. Nıka zi doruver dı xus mus esta. Gereka ma ini derberan bıkeri pak u hema şiyeri.

Pil u qıcan piya xus mus arêda, desti xu şiti. Dıma heme wenışti wesayitan u ageyrayi keyeyanê xu.

2 A Kelimeyi kamci tablo nuşte dı viyereni işaret bikerên

A

dew
piknik
pirik
baxçe
warza
bırarkeyna

B

piknik
xalkeyna
keye
wesayit
bıra
ap

C

şarıstan
kuçe
warkeyna
gud
koçık
doruver

2 B Goreyê nuşteyi menayanê kelimeyanê cêrinan bimusên u pê ini kelimeyan cumleyanê neweyan binusên

Şeme	
Texminê mı	
Menaya ferhengi	
Cumleya mı	
Çekçol	
Texminê mı	
Menaya ferhengi	
Cumleya mı	
Versi	
Texminê mı	
Menaya ferhengi	
Cumleya mı	
Gongıla	
Texminê mı	
Menaya ferhengi	
Cumleya mı	
Wekerdiş	
Texminê mı	
Menaya ferhengi	
Cumleya mı	
Pêserameyiş	
Texminê mı	
Menaya ferhengi	
Cumleya mı	

UNİTEYA 1. EZ U KEYEYÊ XU

2

Ç

Kelimeyi ki alaquadarê yobinan i, tabloyanê cêrinan di binusên

- babi ■ dew ■ dadi ■ mekteb ■ way ■ bira ■ keye
■ şaristan ■ mehla ■ ap ■ deza ■ suk

Blank space for writing the first word.

Blank space for writing the second word.

2

Ç

Goreyê nuşteyê corini çar persan bîpersên u cewabê inan binusên

Pers-1

.....
.....

Cewab

.....
.....

Pers-2

.....
.....

Cewab

.....
.....

Pers-3

.....
.....

Cewab

.....
.....

Pers-4

.....
.....

Cewab

.....
.....

INO MEKTUB KAMÎ RÊ AMEYO

Seher, Xetice u Qiymet keynaya hiri wayan i. Ê hem xalkeyna u hem zi embazi yobinan i. Înan yobinan ra zaf hes kerdên. Piya kay kerdên, şiyên mekteb u ders xebitîyayên.

Seher, mekteb dı dersa Zazaki dı zaf cihat bi u gerguşanê potinan ra zaf hes kerdên. Xetice, yo keynaya çimzeng bi u keye dı timotim dadiya xu rê ardım kerdên. Qiymet, temsilcara sınıf bi u dersa matematiki ra zaf hes kerdên.

Hiri xalkeynayı çı wext biameyên yoca behsê babiyânê xu kerdên; çunki babiyê hiri hemın zi qey xebat şiyi bi geribi. Babiyi inan zaf kotên inan vir. Hesretê zerra inan pê mektubanê babiyânê inan biyên kê. Mektubi ki babiyânê inan şırawîtên, inan ê mektubi yobinan rê wendên u pê inan biyên şa. Rocêk yo mektub ame; labelê mektub kami rê ameyo, serê zarfi dı nênsiya bı. Ino rıd ra her xalkeyna va, ino mektub mı rê ameyo. Dadiya Seher halahalaya hiri xalkeynayan ser ra, ame teber u va:

-Ina çı halahalaya şıma ya?

Xetice va:

-Yo mektub ameyo; labelê kami rê ameyo serê zarfi dı nêameyo nuştış. Ma zi nêzani mektub ê kami yo.

Dadiya Seher va:

-De mektub bîdên mı, ez akeri u bıwani, ma fam bıker mektub kami rê ameyo.

Dadiya Seher, mektub akena u wanena:

“Keynaya mı ya delal! Ez zano, tı mı ra mektub pawena. Mı ro ra tu rê mektub nênuşt. Tı zaf kota mı vir. Ez verco lew nano çımanê tu yê zengınan a. Dersanê tu dı serfirazi wazeno. Xalkeynayı tu zi virê mı dı yi. İnan rê zi zaf selam bıker. Merdımati u embazti zê şıma bena. Ez tiya dı timotım embaztiya şıma ya hol ra behs keno.

Keynaya mı ya delal, tı timotım keye dı dadiya xu rê ardım kena. Ez inay zano u pê inay keyfweş beno. Tı her wext virê mı dı ya. Emanetê Homayi bı u weşi ser bıman.”

Dadiya Seher mektub qedinenena u vana:

-Şıma çıra pinêkeni? Ino mektub kami rê ameyo kıfş o.

Hiri xalkeynayı oniyayı yobinan ra u peşmıriyayı.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Ini hiri keynayı çıtayê yobinan î?

2. Babiya keynayan qey çıtayi şiyi ğeribi?

3. Qıymet kamci ders ra zaf hes kena u temsilkara çıtayi ya?

4. Hiri keynayı çıra pinêkeni?

5. Mektub kami rê ameyo?

3 B Goreyê xu cewab bîdên persanê cêrinan

1. Şıma yoyi rê çırê mektub nušto?

2. Merdimi ya zi embazi şıma yi ki ğeribi dı yi, şıma inan ra seni xeber geni?

3. Wextanê peyinan dı zê veri mektubi nêusiyeni, çıra?

4. Eg şıma yo mektub binuştên, şıma kami rê nuştên?

3 C Hemmenaya kelimeyanê cêrinan zerreyê nuşteyê corini dı bîvinên u pê ini kelimeyan cumleyanê neweyan binusên

■ semed ■ pi ■ her wext ■ rınd ■ cuaver ■ may

1.
2.
3.
4.
5.
6.

UNİTEYA 1. EZ U KEYEYÊ XU

3 Ç

Şîma zi mektubêk binusên u embazanê xu rê biwanên

A large rectangular area with a light green background and horizontal lines, intended for writing. The area is framed by a decorative border with wavy, organic shapes in shades of red and pink.

ŞEWI BÊHONI

Ĝem nîşka ra pêşiyeno zerra mî ra
 Ez miyanê tengasi dî vin bena
 Şewanê tariyan dî ez bêhon
 O wext tî kuwena mî vir dayê

Tebiet beno mehzun, ez fikiriyena
 Pê adîrê derdan ez kîl gena
 Şewanê tariyan dî ez bêhon
 Peli biyi zerd, bêveng o va

Kuyi mij u duman ra nêêseni
 Wareyi biyi zuwa, hesretê aw anceni
 Şewanê tariyan dî ez bêhon
 Şîfîqet u verarda tu rê hesret

Tengasi geyrena zerra mî dî nîmîtîk
 Hiş u ruhê mî raşiyayi tekutek
 Şewanê tariyan dî ez bêhon
 Nêwazena ez bê verarda tu çiyêk

Asiman seni anciyayo riyê erdi
 Wa desti tu zi zerra mî bîpêşi
 Şewanê tariyan dî ez bêhon
 Destê mî dî ğiyali çîmanê tu esti

Her çi mî rê ğerib her çi mî rê nêyar
 Nêmend rîndiya ina dînya, her çi mî rê bar
 Şewanê tariyan dî ez bêhon
 Wa bîqediyu hîni hesret, biyero wesar

4 A Kelimeyi ki ma menaya cı nêzani, ma inan museni

1. Kelimeya ki ma menaya cı nêzani, ma nuseni

.....

2. Kelime çita ana ma vir, ma ey nuseni

.....

.....

.....

3. Ma menaya kelime texmin kenî

.....

4. Ma ferheng ra menaya kelime museni

.....

5. Ma pê kelime cumleyêka newe nuseni

.....

4 B Pê herfanê cêrinan yo şîira akrostiş binusên

D

A

Y

Ê

EHMEDÊ XASI

Ehmedê Xasi, serra 1867 dı nahiye-ya Hezan ê qezaya Lıcê dı ameyo dinya. Qıctiya xu dı babiyê xu ra dersi Qur'ani u Erebkî giroti.

Diyarbakır dı Medresaya Mesudiye dı tehsilê xu tamam kerd u icazet girot.

Camiya Pil a Diyarbakır dı ders da u malati kerd. 1909 dı bı 12 embazanê xu surgunê Rodosi bı. Uca dı hiri serri mend.

Xasi, surgun ra pey tepiya ame Diyarbakır u mudeyêk Lıcê dı miftiti kerd. Dıma miftiti ra istifa kerd. Seydayo pil, 1951 dı Hezan dı şı rehmet.

Ehmedê Xasi, merdımêko zanayi u alımêko pil bı. Xasi, zıwani Erebkî, Tırki, Farıski, Kurdki u Zazaki hol zanayên. Ê pê ini zıwanan şiri nuşti.

Ehmedê Xasi, qey zıwanê Zazaki merdımêko zaf muhim o; çunki zıwanê Zazaki dı esero tor verin Xasi nušto. Nameyê inê eseri Mewlidê Nebiyê Qureyşî yo. Mewlidê Xasi, serra 1899 dı Diyarbakır dı neşır biyo.

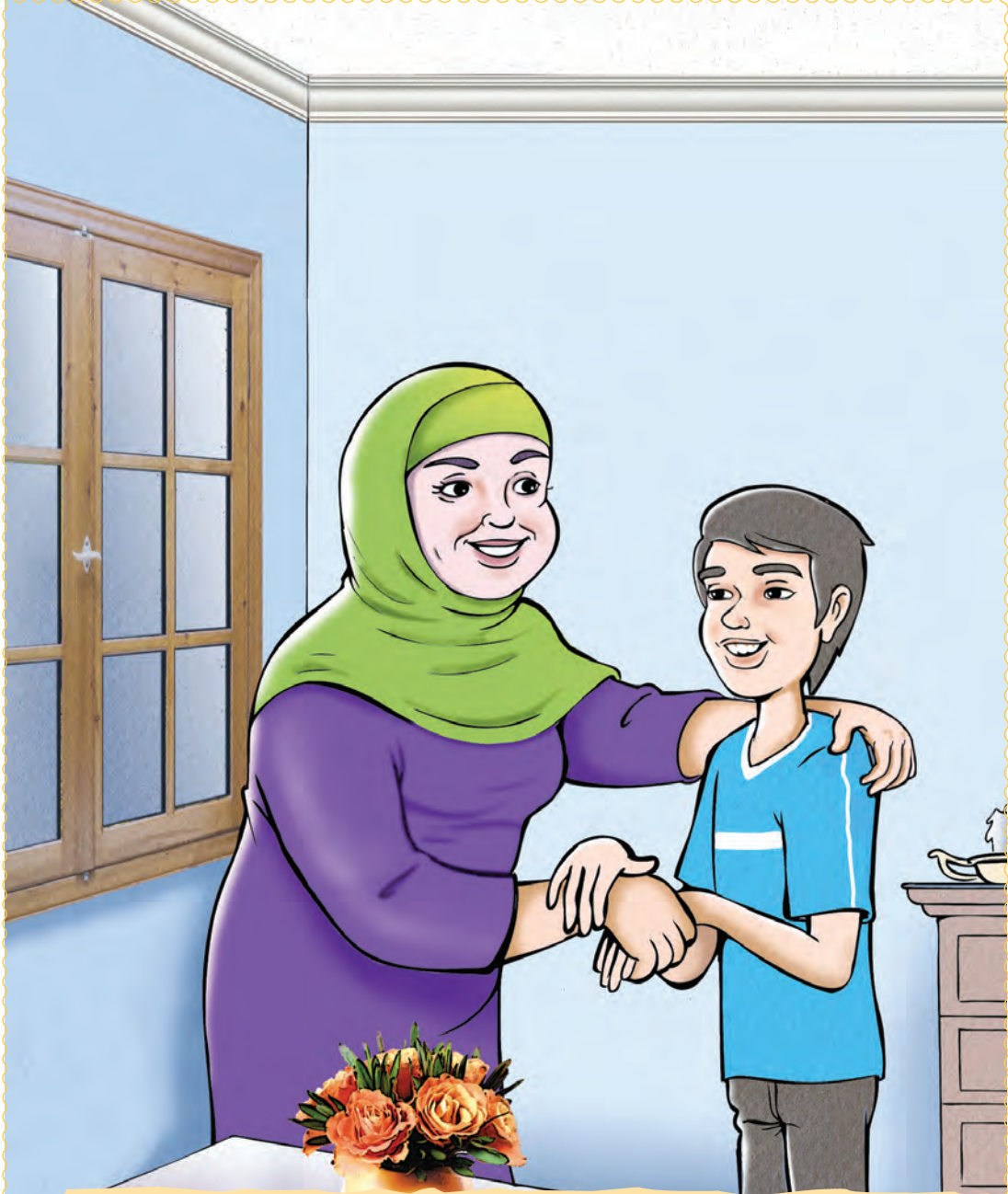

Fotoğraf-1

*Merheba ey sırrê subhan merheba
Merheba ey ruhê ruhan merheba*

*Merheba ey fexrê erşî merheba
Merheba neslê Qureyşî merheba*

QIYMET

Cennet binê liganê dadiyan dı yo.
(Hedis)

UNİTEYA 1. NOTİ

UNİTEYA

Mekteb u Heyatê Mı

Dinleme

Konuşma

Okuma

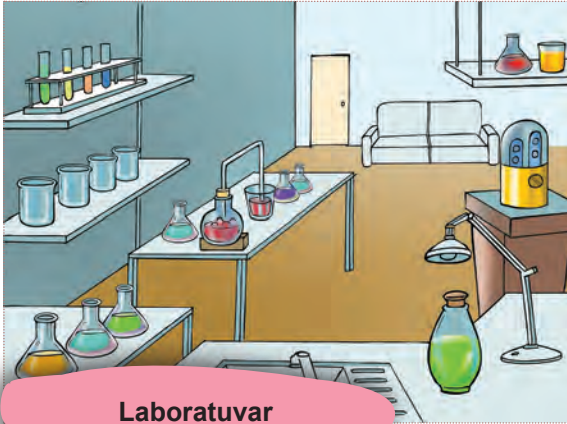
Yazma

1

Kelimeyanê cêrinan biwanen u qisey bikerên

QISIMÊ MEKTEBÎ

Laboratuvar

Salona spori

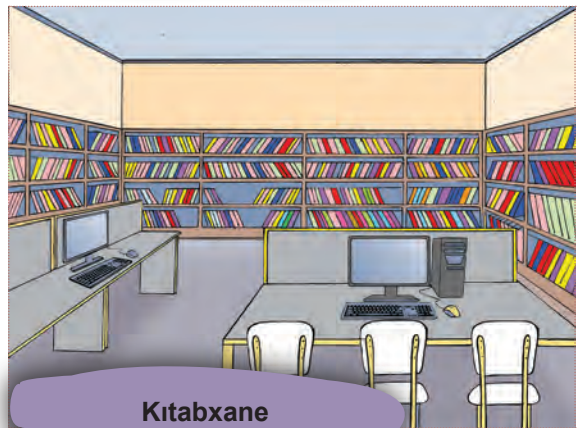
Servisa rayberi

Wadeyê muziki

Atolyeya resimi

Kitabxane

1A

Goreyê resimanê corinan cewabê persanê cêrinan binusên

1. Şıma kamci dersan dı laboratuvar şıxulneni? Şıma laboratuvar dı se keni?

.....
.....
.....

2. Mektebê şıma dı qey kamci sporan salon esta? Şıma kamci sporan keni?

.....
.....
.....

3. Şıma servisa rayberi ra qey çıtayi desteg geni? Şıma tiya ra seni istifade keni?

.....
.....
.....

4. Mektebê şıma dı wadeyê muziki esto? Şıma eşkeni kamci hacetê muziki bışıxulni?

.....
.....
.....

5. Derheqê atolyaya resımı ê mektebê xu dı melumat bıdên?

.....
.....
.....

6. Şıma dora peyin semedê çıtayi şıyi kıtabxaneyê mektebi?

.....
.....

MEKTEB DI MUNAZARA

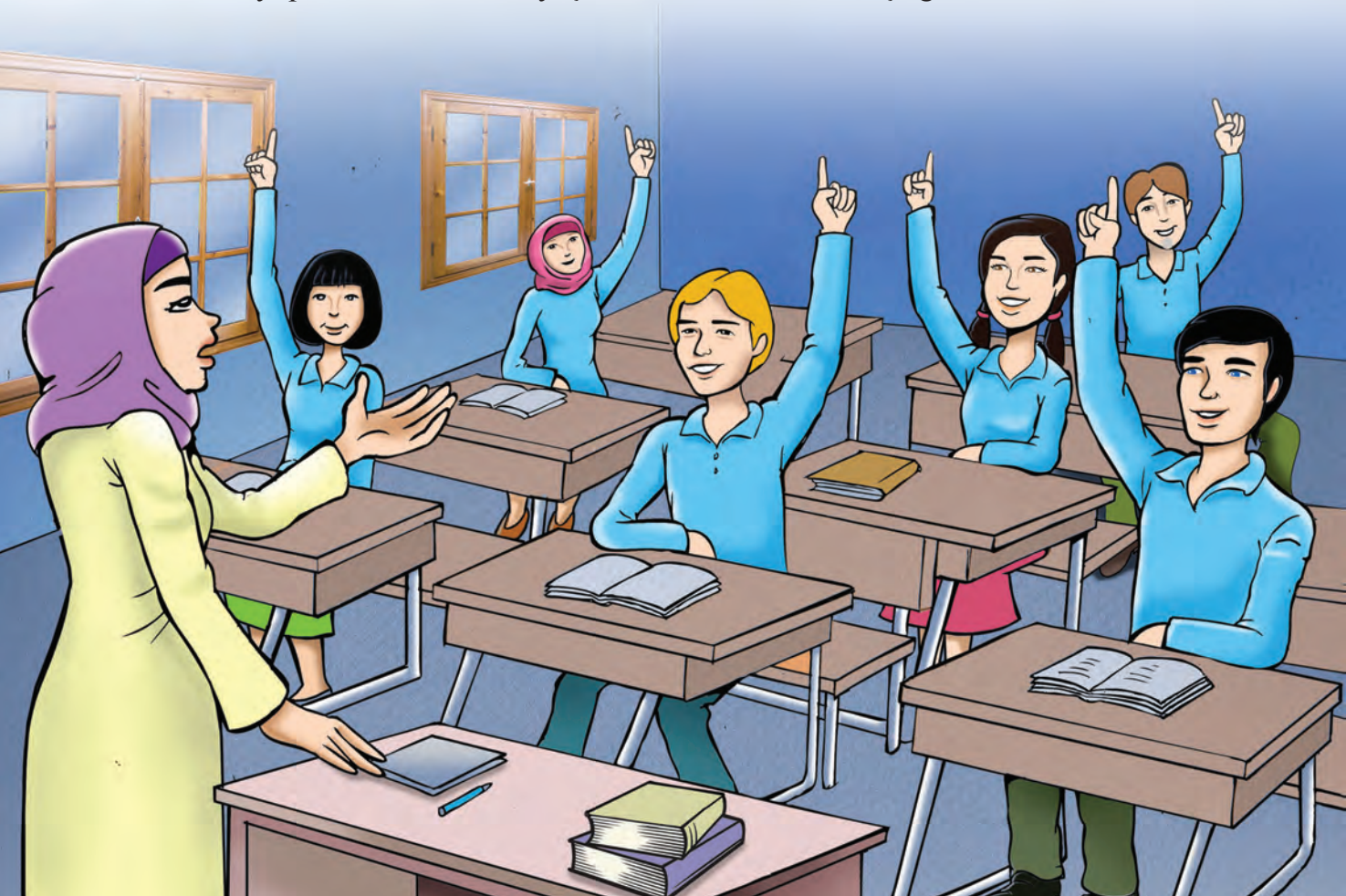
Hesen u Wîsîfî sînfîa heştîm dî wendên. Ê wîrdî embazî yobînan bî. Piya şîyên mekteb u ameyên keye. Rocêk sînfî dî melîma înan Dîlşa vana:

-Gelê wendekaran! Ma îna aşm sînfî dî munazara vîrazenî. Behsê munazaraya ma, ‘terbiyeya wendekaran dî keye muhîm o ya mekteb?’ Qey îna munazara, ma dî gruban kîfş kenî. Kam qayîl o kamcî grub dî ca bîgero wa vaco?

Zeyneb, Hesenî u Ehmedî va, ma wazenî ‘terbiyeya wendekaran dî muhîmiya keyeyî’ ser qîsey bîker.

Bedia, Elîf u Wîsîfî va, ma zî wazenî ‘terbiyeya wendekaran dî muhîmiya mektebî’ ra behs bîker.

Talebeyî pê îno wezîfe zaf bîyî şa. Melîma înan badê kîfşê gruban va:

-Munazara dı yo fikir, dı hetan ra munaqaşe beno. Ino munaqaşe dı her grub fikirê xu mudafa keno. Munazara dı meqset, hol ya zi xırab belikerdiş niyo, meqsedê munazara edebê munaqaşa musayiş o. Munazara dı fikiri wırdi gruban zi muhim i.

Badê hiri hefteyan wırdi gruban xebati xu tamam kerdi. Hını wextê munazara bı. Wırdi gruban salona mektebi dı cayê xu girot. Juri zi cayê xu dı ronışt. Melıma inan Dılşa va:

-Ez, şıma hemın rê teşekur kena. Şıma zani ma qey munazara ameyi yoca. Ez bawer kena ma eyro yo munazaraya weş temaşa keni. Temsilkarê her grub, eşkeno mewzuyê xu ser 15 deqıqayi qısey bıkero. Vercı temsilkarê gruba verin Hesên qal keno. Hesên, kerem bıker!

Hesên wırzeno u destpê qısey keno:

-Gelê melıman u embazan, şıma heme xeyr ameyi. Ez şıma rê teşekur keno, gruba bin rê zi serfirazi wazeno. Ez ina munazara dı terbiyeya wendekaran ser muhimiya keyeyi ra behs keno. Goreyê ma terbiyeya tutan keye dı destpê kena. Musayişê ede-

ban, mekteb ra ver keye dı destpê keno. Ina terbiye zi dadi u babi dani. Ê insani ki keye dı edebi ser çiyêk nêmusayi, terbiye u tedrisatê inan baciyo zaf beni zehmet. Melîmi tor holi, dadi u babi yi. Qıcı terbiyeya verin dadi u babiyê xu ra geni. Qıcı, verê destê dadi u babiyê xu dı çıyanê muhiman museni. Seba inay qey yo qıcı, keyeyê eyi zaf muhim o.

Melîm, inê melumati ser gruba yoyin rê teşekur kena u vana:

- Ma inka zi goştariya temsilkarê gruba dıyın Wıısıfı keni. Kerem bıker, Wıısıf!

Wıısıf, melîma xu rê teşekur keno u vano:

- Ez ina munazara dı terbiyeya wendekaran ser muhimiya mektebi ra behs keno. Tedrisat u terbiye; ancax mekteb dı yeni dayış. Mekteb dı terbiye u tedrisati ser yo sistem esto, yo plan u program esto u materyali tedrisati esti. Ê xesleti ki ma mekteb dı museni, ma nêşkeni inan keye dı bîmus. Ma mekteb dı embazanê neweyan şınasneni. Ma muhimiya embazti fam keni. Ma embazan dır hol raviyarnayış museni.

Qıseykerdışê Wıısıfı ra pey melîma inan her dı gruban rê teşekur kerd u va:

-Terbiyeya wendekaran ser hem keye hem zi mekteb muhim i. Ini wırdi besteyê yobinan i. Terbiye nê teyna keye dı bena nê zi teyna mekteb dı. Hem keye hem zi mekteb ino xısus dı zêpi yi. Terbiye, keye dı destpê kena u mekteb dı dewam kena.

Juri peyniya munazara dı gruba ki biya serfiraz, xela da cı u heme talebeyan rê teşekur kerd.

2 A

Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Talebeyi kamci mewzu ser munazara keni?

.....
.....

2. Munazara çita ya, çı semed ra vıraziyena?

.....
.....

3. Gruba verin munazara dı çita mudafa kena u vana se?

.....
.....
.....

4. Gruba diyin qey mewzuya xu se vana?

.....
.....
.....

5. Melima wendekaran peyniya munazara dı çitayi ra behs kena?

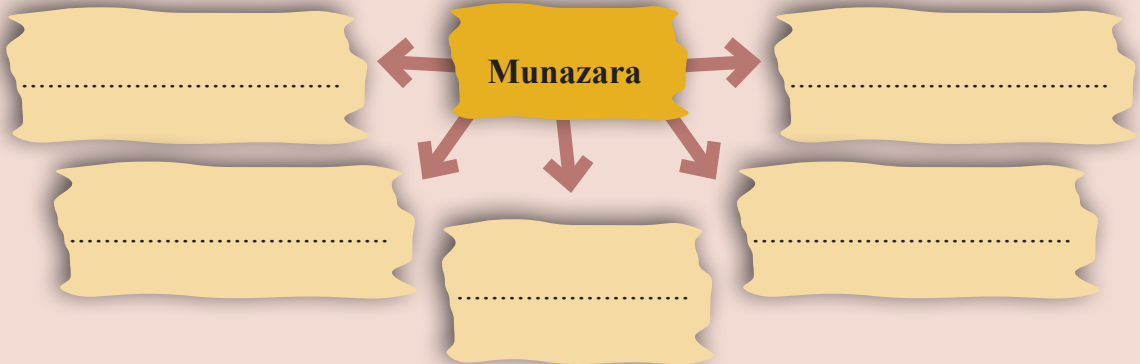
.....
.....
.....

6. Juri peyniya munazara dı se kerd?

.....
.....

2 B

Kelimeya munazara çita ana şıma vir, binusên

2 C

Cewabê persanê cêrinan goreyê 5Ç u 1K binusên

Salona mekteb dî çita viraziya?

Cewab

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ç

Munazara çira viraziya?

Cewab

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ç

Munazara ça dî viraziya?

Cewab

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ç

Munazara çî wext viraziya?

Cewab

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ç

Munazara çî qeyde viraziya?

Cewab

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ç

Munazara benateyê
kami dî viraziya?

Cewab

.....

.....

.....

.....

.....

.....

K

2 Ç

Şima zi mewzuyê “Qey serfirazi aqıl muhim o ya xebat muhim a” ser yo munazara tertib bikerên

Gruba yoyin:

Gruba diyin:

ÇARE

Cemal melimêko teqawıt bı. Zaf dewan, qezayan u şaristanan dı melimti kerd bi; labelê talebeyi, çirê virê ey ra nêşiyên. Hesretê talebeyan ver şino verê mektebêko gird dı banêk geno. Her roc balkon ra oniyayên baxçeyê mektebi ra u talebeyi temaşa kerdên. Pê mekteb u talebeyan zaf şa biyên; labelê ina şayi u keyfweşiya ey zaf dewam nêkerd. Çunki qifleyêkê talebeyan her roc yeno, bînê balkonê ey dı qêri u nali keno. Tabeleyi yobinan dı munaqaşa keni, zırar dani doruver u dormaleyê banê melimi keni lêşın.

Ino hal mudeyêk dewam keno. Melimo teqawıt bı ino weziyet beno tal, xu bı xu vano, 'Ez gerekê ina meselaya çetın safi bıkeri.' A şew zaf fikriyeno u yo çare vineno.

Şewa tari ra pey sersıbayi diyeno. Melimo teqawıt pe vengê mirçikan u dikan wirzeno. Arayi keno, dima şino balkon dı ronışeno u baxçeyê mektebi temaşa keno. Mudeyêk ra dima qifleyêkê talebeyan heyne yeno u bînê balkon dı munaqeşe keno. İnan ra têkı zi dormale keni xusın.

Melimo teqawıt balkon dı ino hal pê qehir temaşa keno. Dima cayê xu ra hêdi hêdi wirzeno pay. Solanê xu keno pay u şino cayê talebeyan. Melimo teqawıt heme talebeyan doruverê xu dı arêdano u vano:

-Gelê talebeyan! Şıma heme zaf hol i. Ez her roc ina balkon ra oniyeno şıma ra. Şıma heme zaf

hol kay keni u keyf geni. Ez wazeno şıma her roc biyeri u doruverê banê mı dı kay bıkeri. Wext ez zi serranê şıma dı bi, mı zi qêri u nali kerdên. Şıma qıctiya mı, ani mı vir. Eg şıma her roc biyeri tiya dı qêri bıkeri, ez her roc 10 lira dano şıma.

Talebeyi zaf beni şa u heme ino vate zerr ra qebl keni. Her roc diyeni ari u yeni doruverê banê melımı dı qêreni, munaqêşe keni u doruvere bani keni xusın. Melım zi her roc 10 lira dano talebeyan.

Ino weziyet hefteyêk dewam keno. Melımo teqawıt yeno cayê talebeyan u inan ra vano:

-Gelê talebeyan şıma zi hol zani ki cuyayiş zaf zor o. Her çi biyo vay. Tiya ra pey ez wazeno 5 lira bıdi şıma.

Ino hal, weşê talebeyan nêşino. Inan ra têkî binêk vengê xu keni berz; labelê heyna zi qebl keni. O roc ra pey hina tay keni qêri u nali. Çend teni zi hını oca niyeni.

Benate ra çend roci viyereni. Melımo teqawıt veng dano talebeyan, heme yeni pêser. Melımo teqawıt vano:

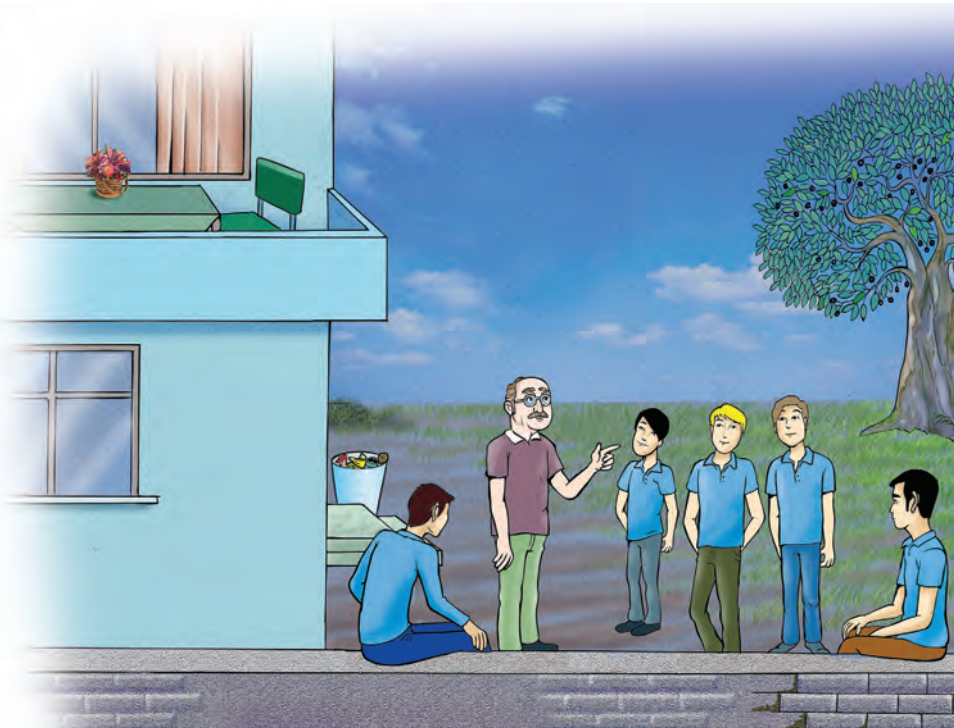
-Qıci mı, destê mı dı zaf pereyi nêmendı. Zerra xu tal mekerên. Tiya ra tepiya ez nêşkeno 5 lira bıdi şıma. Ancax ez eşkeno 1 lira bıdi şıma. Şıma qebl bıkeri ez şa beno.

Ina qala melımê teqawıti weşê talebeyan nêşına. Inan ra yoyi va:

-Xalo! La xeyr a ma samedê 1 lira yeni hindêk kar u gure keni. Ez hını niyeno.

Dıma ê binan zi yo bı yo vateyê xu va u heme uca ra şiyi. Talebeyi o roc ra pey hını ê hetı ser nêşiyi. Melımo teqawıt zi ino derd ra xelisiyeno.

Çirê xu vira mekerên, qey her derdi yo çare esta.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Cemal ça ra teqawit biyo?

.....

2. Cemali ça dı melımti kerda?

.....

3. Melımo teqawit çı ra nızdiya mektebi dı ban geno?

.....

4. Talebeyi binê balkon dı se keni?

.....

5. Melımo teqawit qêri u muşeqetiya talebeyan ra seni xelısiyeno?

.....

3 B Pê kelımayanê cêrinan cumleyanê neweyan binusên

Teqawit:

Safikerdış:

Melımti:

Doruver:

Munaqeşe:

3 C Cumleyanê nimcetan pê kelımayanê cêrinan dekerên

■ Her roc ■ şayi u keyfweşi ■ qêri u nali ■ hêdi hêdi ■ veng dano

1. Qıfleyêkê talebeyan her roc yeno binê balkonê ey dı keno.

2. Talebeyi..... diyeni ari u yeni doruverê banê melımi.

3. Melımo teqawit..... talebeyan u ê heme yeni pêser.

4. Labelê ina zaf dewam nêkena.

5. Dıma cayê xu ra wirzeno.

USMAN EFENDIYO BABIC

Usman Efendi, serra 1852 dı qezaya Urfa Siwereg dewa Bab dı ame dinya. Mıftiyê Siwereg Zulfikar Zuhti Efendi het wend. Serra 1882 dı icazet girot u mudeyêk memurti kerd. Usman Efendi, serra 1905 dı mergê Mıftiyê Siwereg Zulfikar Zuhti Efendi ra pey bı Mıftiyê Siwereg u 24 serri mo wezife dı mend. Usman Efendiyê Babıcı, 23 Edar 1929 dı wefat kerd. Babıcı, Siwereg dı defin bı.

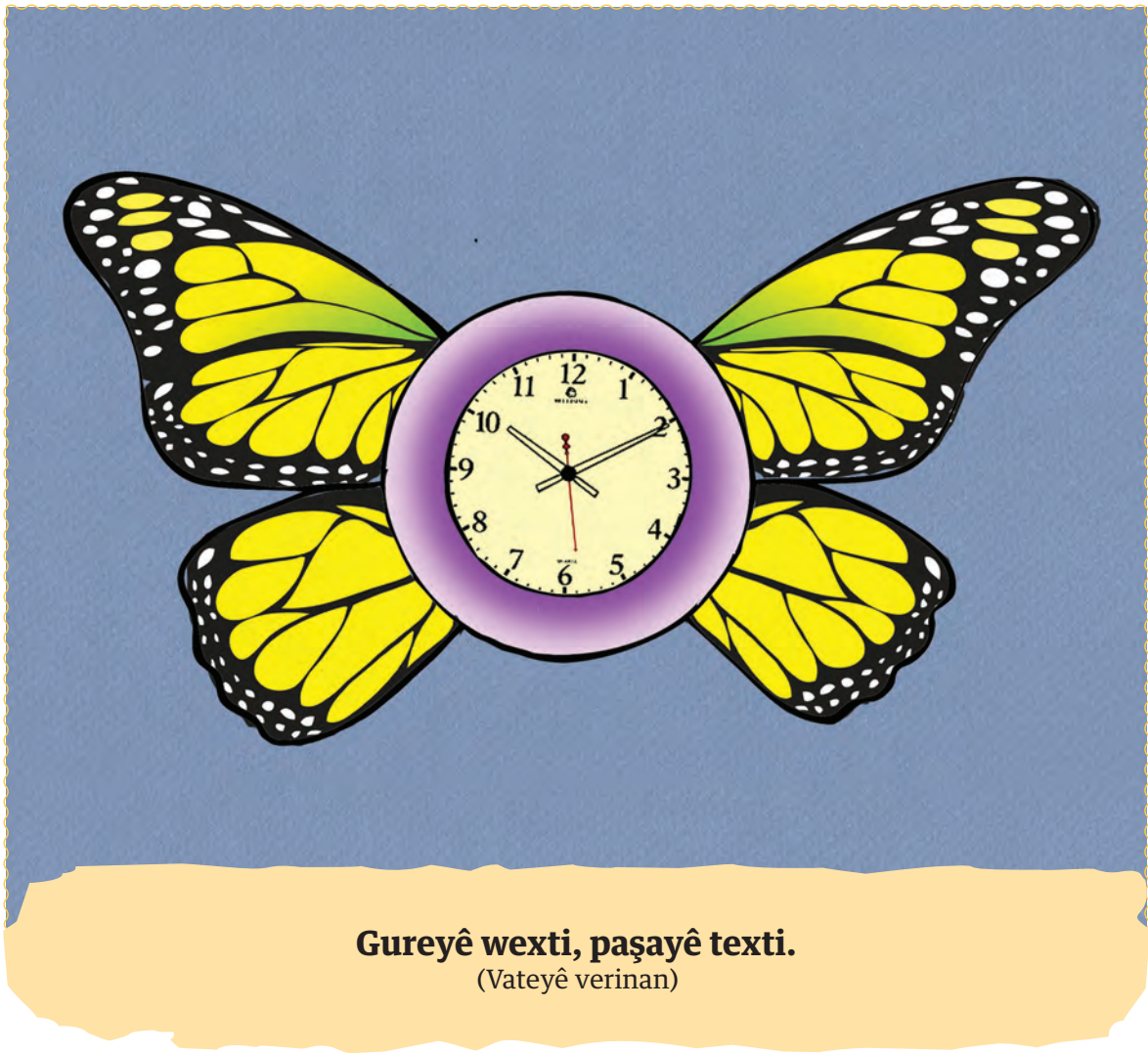
Usman Efendi alimêko namdar bı. Ê zıwani Erebbki, Farski, Tırki u Zazaki zanayên. Usman Efendi, Zazaki ra zaf hes kerdên. Ê xutbe u weezanê xu dı Zazaki qısey kerdên.

Zıwanê Zazaki dı eserê dıyın hetê Usman Efendi ra ameyo nuştış. Nameyê eserê Babıcı, Biyişê Peyxemberi yo. Zıwanê Zazaki dı eserê dıyın zi zê eserê verini, bı şeklê mewlid dı ameyo nuştış. Mewlido ki Usman Efendi serra 1903 dı nuştı, dora verin serra 1932 dı Şam dı neşır biyo.

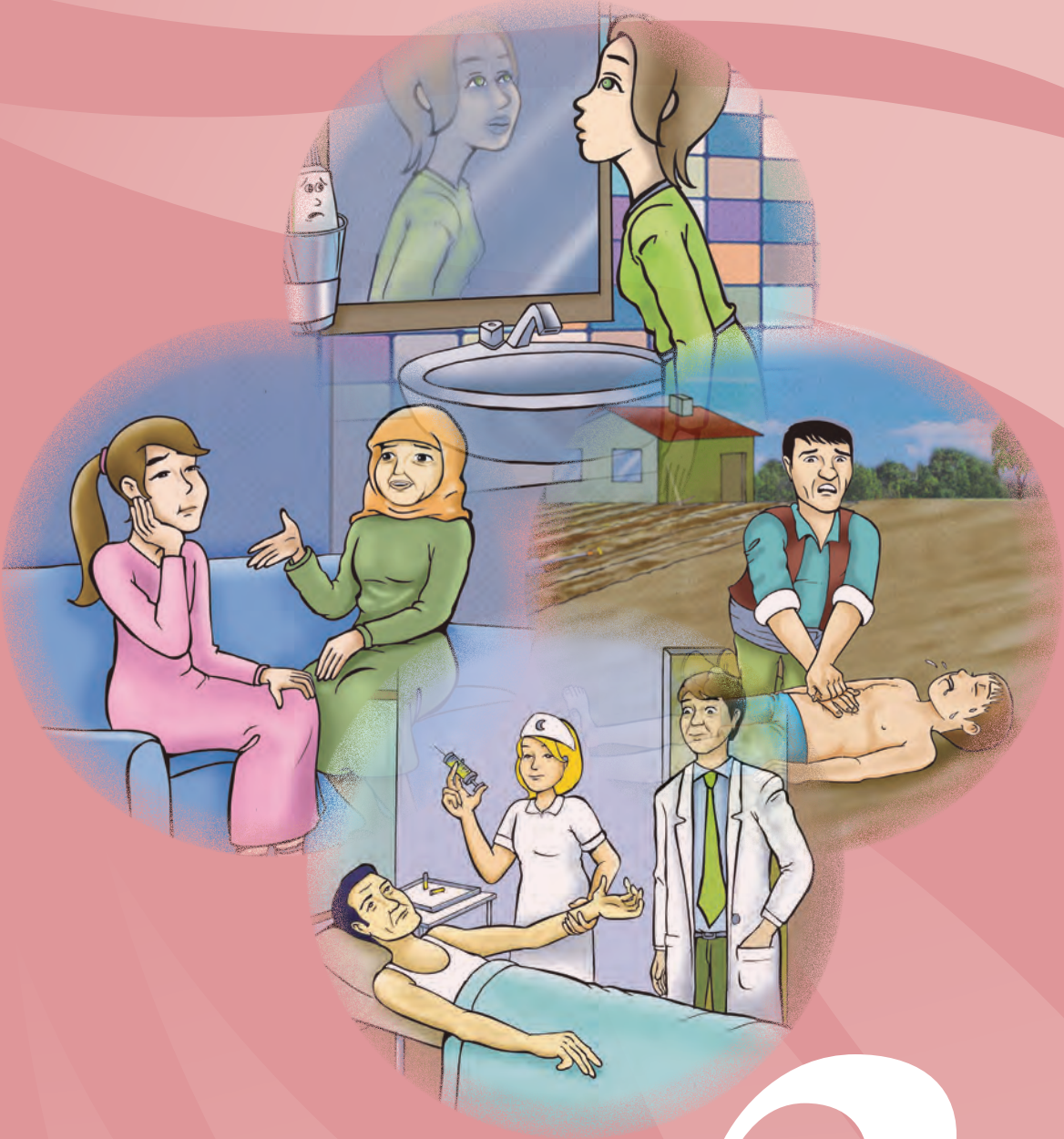

Fotoğraf-2

MUHIMIYA WEXTI

UNİTEYA 2. NOTİ

UNİTEYA

Beden u Sıhet

Dinleme

Konuşma

Okuma

Yazma

3.

1

Nuşteyê cêrini bîwanên

ŞİRETÊ FIRÇEYÊ DINDANAN

Zinet, keynayêka muşeqet bi. Pakiya xu rê diqet nêkerdên. Kınci ay, sare u çimi ay tımotım lêşın bi. Her çi ra wet çirê mıqatê dındananê xu nêkotên. Dındani xu nêşitên, firçe nêkerdên! Şewêk, dadiya ay vana:

-Keynaya mı, de wirz we dındananê xu firçe bıker!

Zinet, xu murıznena u bêzerr vana:

-Temam dayê! Ez ha şına dındananê xu firçe kena.

Zinet wirzena u şına lawabo. Destê xu erzena firçeyê dındanan u mecuni; labelê firçeyê dındanan u mecuni tepiya nana ru u şına zerre. Wext Zinet şına zerre, firçeyê dındanan u mecun benateyê xu dı qal kenı. Firçeyê dındanan vano:

-Ufff, ez ho teqeno u fatisiyeno.

Mecun vano:

-Se biyo, tı çıra hına qehıriyeni?

Fırçeyê dındanan vano:

-Ina keynaya muşeqet, mı qet nêşixulnena. Ino rıd ra mikroban miyanê muyanê mı dı alıng vıraşt. De bionı seni pê mı xax kenı. Hını ez mikroban ra nêxelisiyeno. Her het ra ez miyanê xus mus dı mendo.

Mecun:

-Ê, mı mikrobi diyı. Willê ez qey tu zaf decawo; la mı dest ra çik niyeno. Mı zi nêşixulnena. Hetê Homayı ra ê bini dındananê xu fırçe kenı u ez zi şabeno.

Fırçeyê dındanan:

-Eger, qet çı kes zi tu nêşixulno, reyna qey tu tengasiyêk çin a. Tı, ho zerreyê fiş dı yi, qapaxê tu zi esto. Seba inay mikrobi nêşkenı duşê tu ra raviyerı. Zinet qet nêoniyena mı ra, bionı mı ra, ez biyo alıngê mikroban. Ez taba rê nêbeno. Eger insani bızanı, wezifeyê mı zaf muhim o. İnsani pê mı dındananê xu pak kenı; labelê bê tu, ez çiyêk rê nêbeno!

Mecun vano:

-Tı meoni ez ho zerreyê fiş dı yo; labelê ez zi zaf bımanı buy kuwena mı. Eger buy bıkuwero mı, ez hını çiyêk rê nêbeno.

Fırçeyê dındanan:

-Hala hala, mı hına nêzanayên! Eger buy bıkuwero tu se beno?

Mecun:

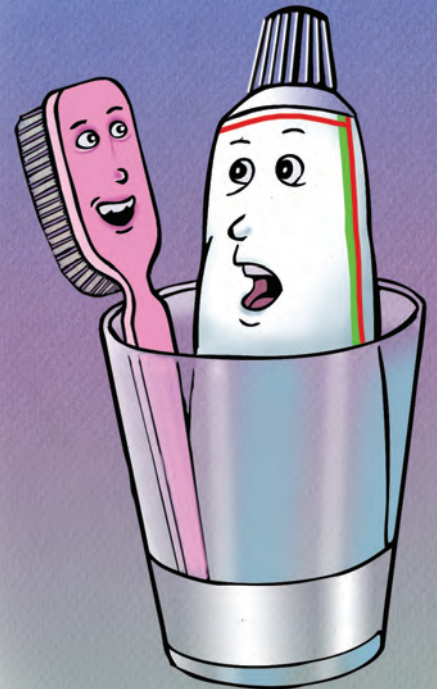
-Eger mudeyê şixulnayişê mı bıviyero u buy bıkuwero mı, ez hını nêşkeno dındanan bıpawı. Tı pawıtış caverd, ez pê halo xerıpiyayı zırar dano dındanan.

Fırçe:

-Ez zaf eceb mendo! De vac, tarixê şixulnayişı çıta wo?

Mecun:

-Qey her çi yo tarixê şixulnayişı esto u zerreyê inê wexti dı tera istifade beno. Eger mudeyê şixulnayişê inan bıviyero, ê çiyi zê mı buy dani, puyeni u zırar dani insanan.

Fırçe:

-Qey ini melumatan, ez tu rê teşekur keno; labelê Zinet inan nêzana! De bîoni ma wırdi zi seni rınd u rengin i.

Mecun:

-Zê tu wa; la ma dest ra çik niyeno. Dadiya Zinet zi may zana; la Zinet vateyê ay nêkena. Hem dındani Zinet zi zaf qehıriyeni. Zinet o roc riyê xu şitên, ez çı bıvini! Heme dındani ay lêş ver bibi zerd.

Fırçe:

-Çıra?

Mecun:

-Weri ki faydeyê inan reseno bedenê insani, Zinet ê weran nêwena. Tımotım çikolata wena, qola zi şımena. Dıma zi dındananê xu nê şuwena u nê zi fırçe kena. Seba may dındani ay beni zerd u nêweşi kuwena dındanan.

Fırçe:

-Dadiya Zinet, mo hal ser tımotım keynaya xu şıret kena; la a goştariya dadiya xu nêkena. De vac, qıcı aqılı goş nêdani vateyê dadiyanê xu ser?

Mecun:

-Ê, hına wa!

Fırçe:

-Zinet hını bıwazo zi nêşkena mı bışıxulno; çunki mikroban heme cayê mı giroto. Gereka a, xu rê yo fırçeyo pak u newe bıgero.

Mecun:

-A eşkena mı ra istifade bıkero; labelê hına şiyero, Zinet goş nêkuwena mı ra zi.

Qala inan pê vengê Zinet bıriyena. Zinet pê bermı kuwena zerre:

-Dayê, dayê! Tı ha ça dı ya? Dındani mı zaf deceni. Dındani mı hını nêbeni weş?

Mecunê dındanan, fırçeyi ra vano:

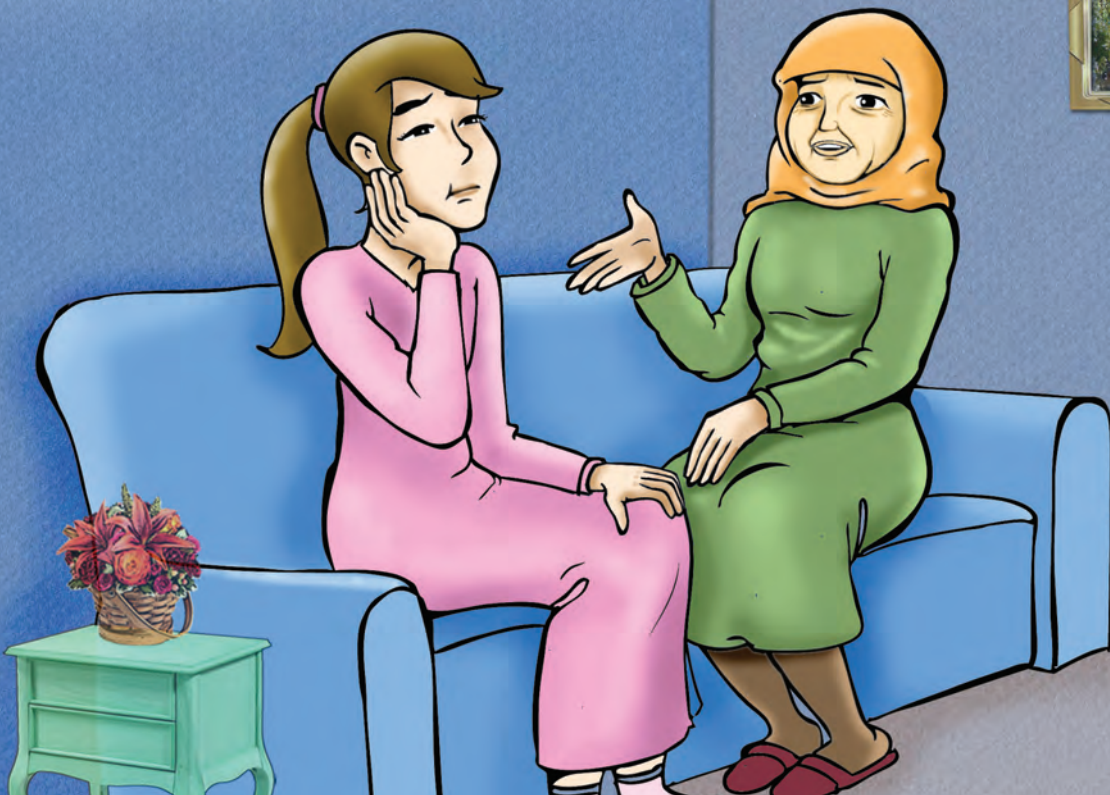
-Tu di! Hını dındananê ay zi sare wedarto; çunki hê puyeni.

Fırçe:

-Zerra mı qey Zinet zaf deca! Homa zano dındani ay çendêk deceni. Tı vineni Zinet seni bermena; eger merdım dındananê xu bışuwero u fırçe bıkero, dındani cı nêdeceni u puç nêbeni. Ez vano qey Zinet tiya ra pey dındananê xu fırçe kena.

Mecun:

-Ez zi hına fıkrıyeno; eger Zinet tiya ra pey zi dındananê xu fırçe nêkero, hını çareyê cı çin a, dındani ay kuweni.

1 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Zinet keynayêka senin a?

.....

2. Fırçeyê dındanan çira qehriyeno?

.....

3. Mecunê dındanan çira beno şa?

.....

4. Eger mudeyê şıxulnayişê mecuni bıviyero, se beno?

.....

5. Eger merdım dındananê xu firçe nêkero, peyni dı se beno?

.....

1 B Goreyê xu cewabê persanê cêrinan binusên

1. Şıma nuşteyê corini ra çita fam kerd, binusên.

.....

.....

.....

2. Şıma seni mıqatê dındananê xu kuweni?

.....

.....

.....

3. Gereka merdım dındananê xu seni firçe bıkero?

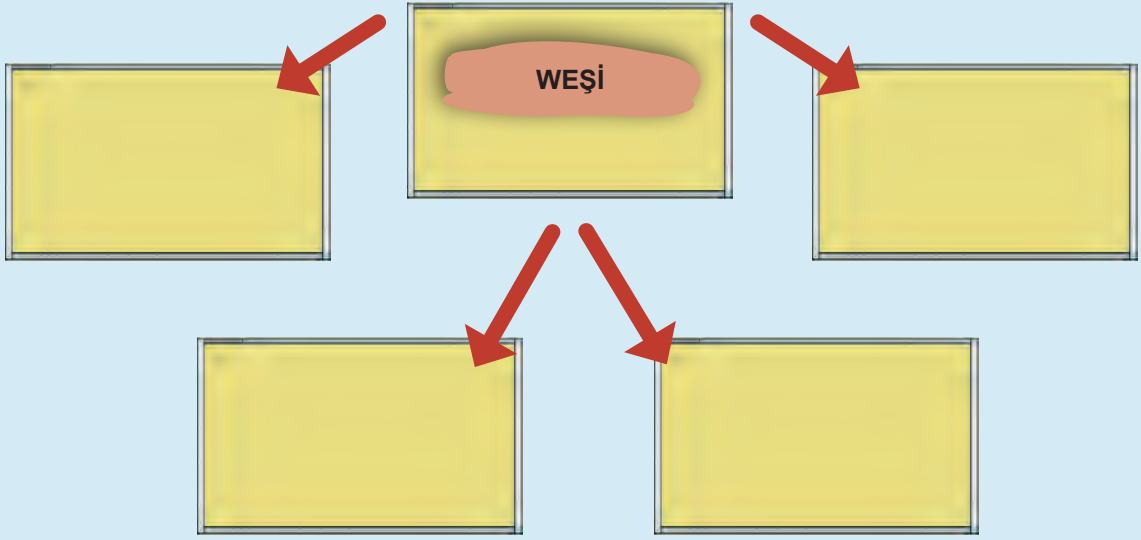
.....

.....

.....

.....

1 Ç Kelimeya weşi çita ana şima vir, binusên

1 Ç Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

Weşê mî nêşî, çunki:

.....

.....

.....

.....

Weşê mî şî, çunki:

.....

.....

.....

.....

Nameyê nuşteyi

Sernuşte derheqê nuşteyi dî
melumat dano/nêdano, çunki: ...

.....

.....

.....

.....

Sernuşteyê mî:

.....

.....

.....

.....

1 D Kelimeyi ki ma menaya cı nêzani, ma inan museni

Kelimeya cêrin çita ana şima vir, bînusên

Lêşin

Menaya kelime texmin bikerên

.....

Ferheng ra menaya kelime bînusên

.....

Pê kelime cumleyêka newe bînusên

.....

Kelimeya ki şima menaya cı nêzani, bînusên

.....

Menaya kelime texmin bikerên

.....

Ferheng ra menaya kelime bînusên

.....

Pê kelime cumleyêka newe bînusên

.....

HOLİ HOL A

Wextêk yo dew dı yo cıtyero feqir cuyayên. Nameyê cıtyeri Fleming bı. Ino cıtyer amnan her roc wiye u zengenyê xu geno u şino hêgayê xu. Cıtyer, hêga dı heta şan xebitiyeno. Rocêk wext hêgayê xu dı xebitiyayên, cayêko nızd ra vengê yo qêri u wari yeno goşê ey. Cıtyer cad wıyeyê xu şeqineno u hetê vengi ser vazdeno. Fleming lezabez reseno cayê vengi, çı bıvino! Oniyeno ki yo qıc ho miyanê goli dı yo u tay mendo bıfatsıyo. Cıtyer lezabez pê cılan, xu erzeno miyanê aw u qıcı tera veceno.

Mudeyêk ra pey qıc arqılıyeno xu. Cıtyeri rê teşekur keno. Cıtyer mereq keno u vano:

-Mı çirê tı nêdi. Tı lacê kam i, tı ça ra ameyi tiya?

Qıc vano:

-Apo ez tiya ra niyo. Nameyê mı Churchill o. Ez, dadi u babiyê xu dır semedê tetili ameyo tiya. Ma o pansiyono cêrin dı maneni. Eyro zaf germ bı, ez zi ay ra ameyo tiya asnaw bıkeri.

UNITEYA 3. BEDEN U SIHET

Cıtyer Fleming, Churchill rê nesihet keno, ey ray keno u dima heyna şino hêgayê xu dı xebitiyeno. Nızdê şani kar u gureyê xu veradano u keyeyê xu ser şino. Duri ra vineno ki wesayitêk verê banê ey dı vınderta. Mereq keno, lınganê xu dareno we u lezabez reseno verê banê xu. Berê wesayita vay u newe abeno u merdımêko zengin cı ra yeno war.

Merdım selam dano u vano:

-Fleming kam o, keyeyê ey ino yo?

Cıtyer selamê ey geno u vano:

-Fleming ez o, la xeyr a?

Merdım vano:

-Ez babiyê Churchill o. Tu eyro lacê mı merg ra xelısawo. Mı va ez biyeri tu bışınasni, tu rê teşekur bıkeri. Ez wazeno ini pereyan bıdı tu.

Cıtyer vano:

-Ez qet ini pereyan qebul nêkeno. Kam bıbên zê mı kerdên; la tı vani qey insanti merda.

A lehza dı lacê cıtyeri yeno inan het. Merdım perseno:

-Fleming, ıno lacê tu yo?

Cıtyer vano:

-Ê lacê mı yo. Nameyê ey zi Aleksander o.

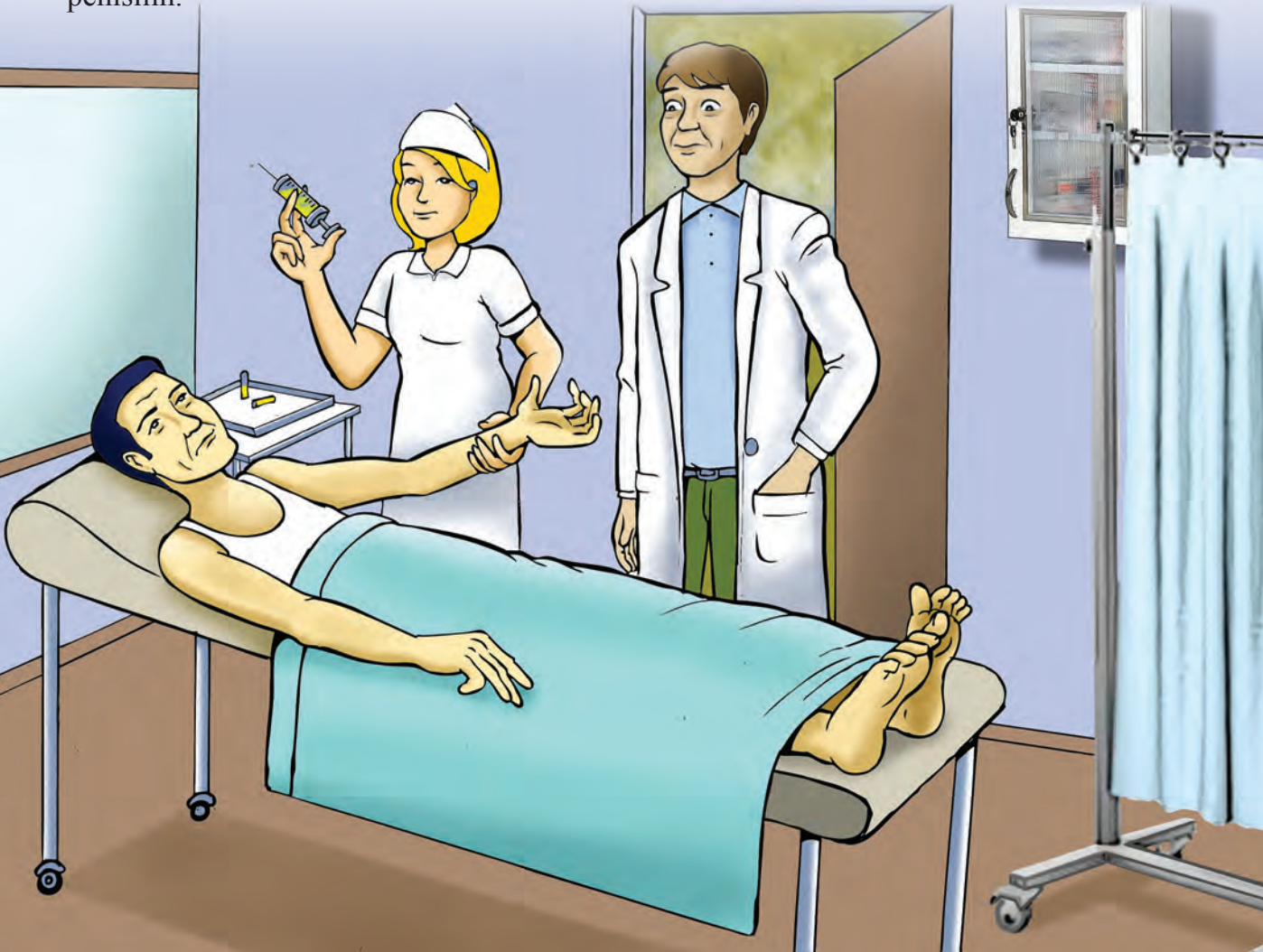
Merdım vano:

-Fleming, ez tu ra çiyêk vano; labelê qebul bıker. Tı lacê xu bışıraw mı het, ez ey bıdı wendış. Ez bawer keno ki eg Aleksander bıwano, faydeyê ey reseno insanan.

Fleming pê keyfweşı vateyê merdımı qebul keno.

Aleksander o roc ra pey şıno cayê merdımê zengini u destpê wendış keno. Tehsilêko hol ra pey beno toxtor. Aleksander çend serran ra dıma ilacê penisilin vırazeno. Pê inê ilaci heme dınya, nameyê ey şınawena.

Gureyê Homayı a serr, lacê merdımê zengini zature beno. Seni beno weş? Pê penisilin.

2 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Cıyero feqir ça dı cuyeno?

.....

2. Nameyê lacê cıyeri çıta yo?

.....

3. Cıyer kami fatısiyayış ra xelısno?

.....

3. Lacê cıyeri pey çıtayi dınya dı beno namdar?

.....

5. Lacê merdımê zengini zature ra seni xelısiyeno?

.....

2 B Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. İna hikaye dı çıtayi ra behs beno?

.....

.....

.....

2. Qehremani İna hikaye kam i?

.....

3. Hikaye kamci cayan dı viyerena?

.....

.....

4. Şıma İna hikaye ra çıta fam kerd?

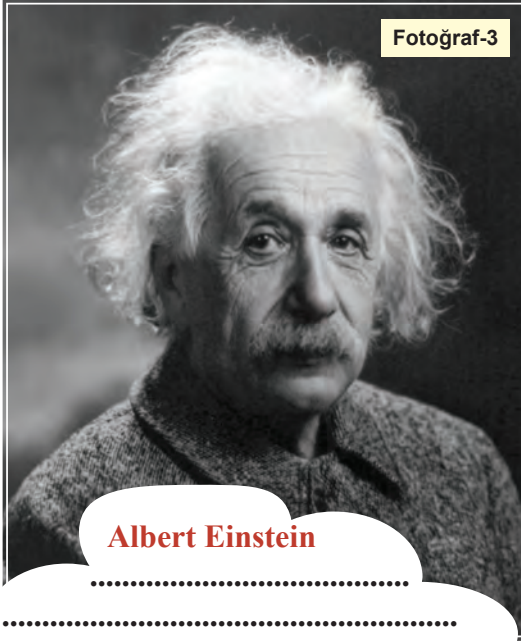
.....

.....

.....

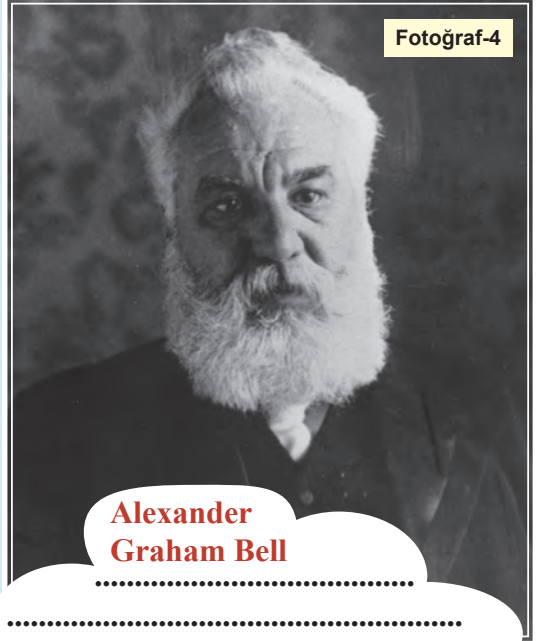
2 C

Merdımı cêrini pê çı xebatanê ilmi dinya dı biyi meşhur binusên?

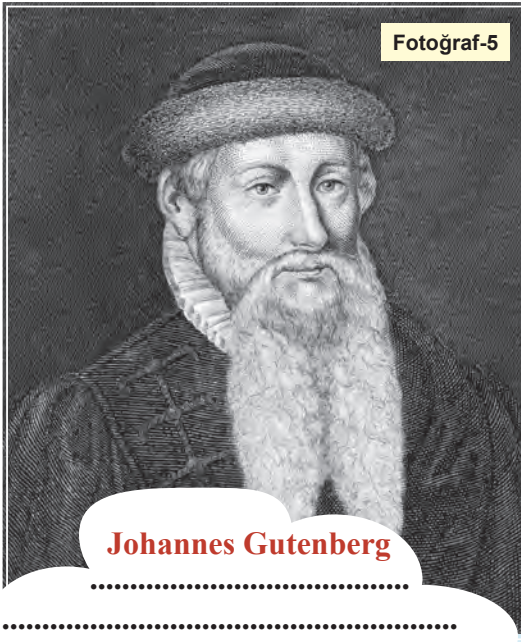
Albert Einstein

.....
.....
.....

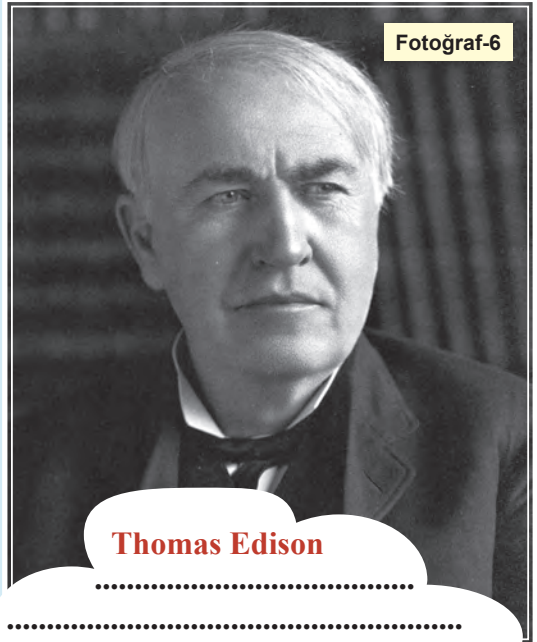
**Alexander
Graham Bell**

.....
.....
.....

Johannes Gutenberg

.....
.....
.....

Thomas Edison

.....
.....
.....

İBNİ SİNA

Nameyê ey Ebu Eli İbni Sina yo u welatê Belx ra yo. Şarê welatanê roca-wani, ê pê nameyê Avicenna zani.

İbni Sina, serra 980 dı Afsan dı ameyo dinya. Afsan, Buhara ra nızd a. O qıctiya xu dı Quran museno. Alım u zanayanê dewrê xu ra dersi mentıq, felsefe u tıb giroti. Wext 20 serre bı şı şarıstanê Herezmi u mudeyêk koşkê şahi dı mend. Tiya dı ders da u toxtori kerd. Seba xebatanê ey meqamê we-zirti diya cı.

Mudeyêk ra pey rıdê çend nuşte-yan ra wezife ra geriyeno u mudeyêko kılm hepıs dı maneno. Toxtorê pili ser-ra 1037 dı Hemedan dı wefat kerd.

İbni Sina; edebiyat, felsefe, mentıq, kimya, astronomi u tıb ser alımêko

pil bı; labelê o, bı xısusiyet pê xebatanê tıb yeno zanayış.

Çend xebati muhimi ê İbni Sina inê yi:

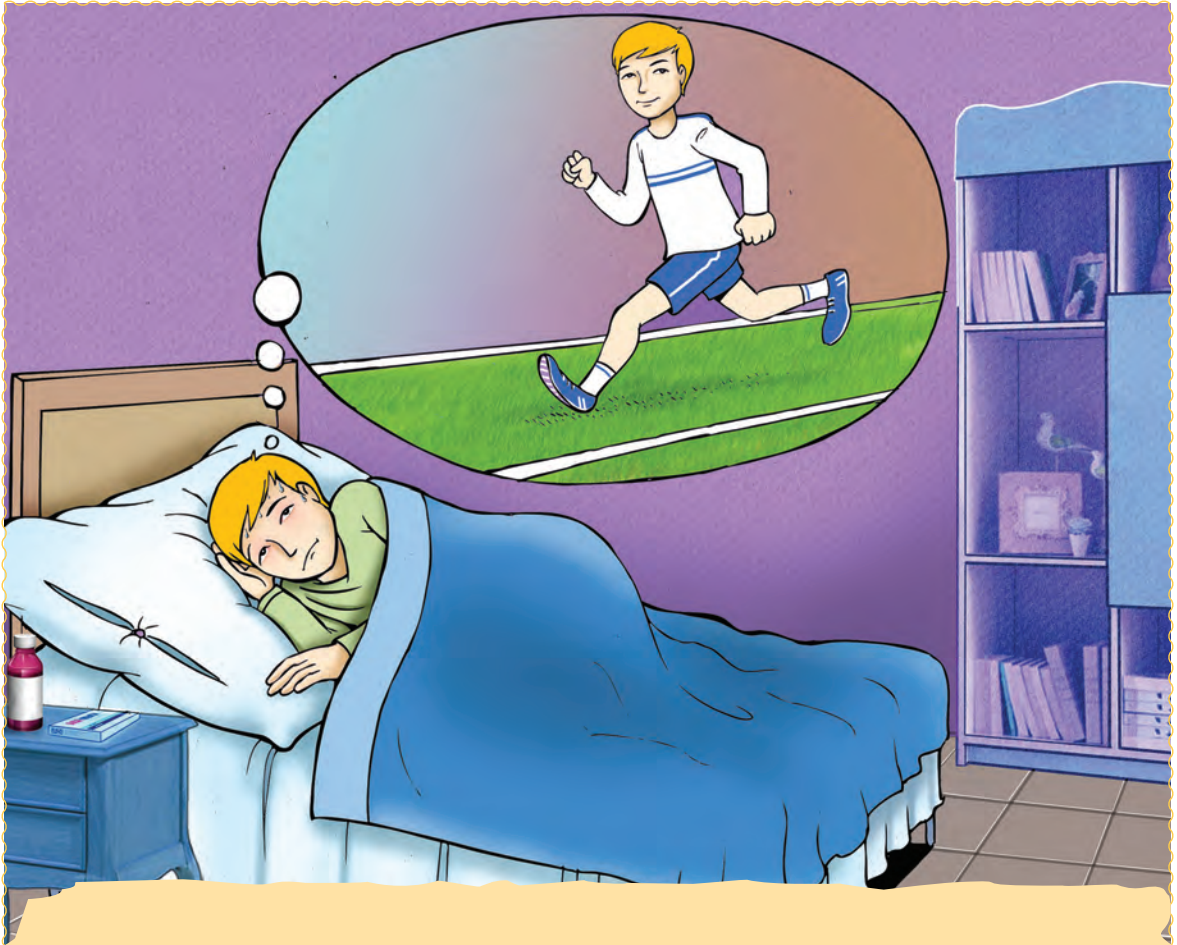
- Nêweşiya suric tesbit kerda.
- Nêweşiya şeker dı tesirê şekerê destaw tesbit kerda.
- Mikrob keşif kerdo.
- Emeliyat ra ver narkoz dora verin ey şıxulnawa.

İbni Sinayi bı xısusiyet derheqê tıb dı kıtabi zaf muhimi nuşti. Kıtabê Qanunê Tıb, şerq ra heta ğerb bı seserran universiteyan dı dıya wendiş.

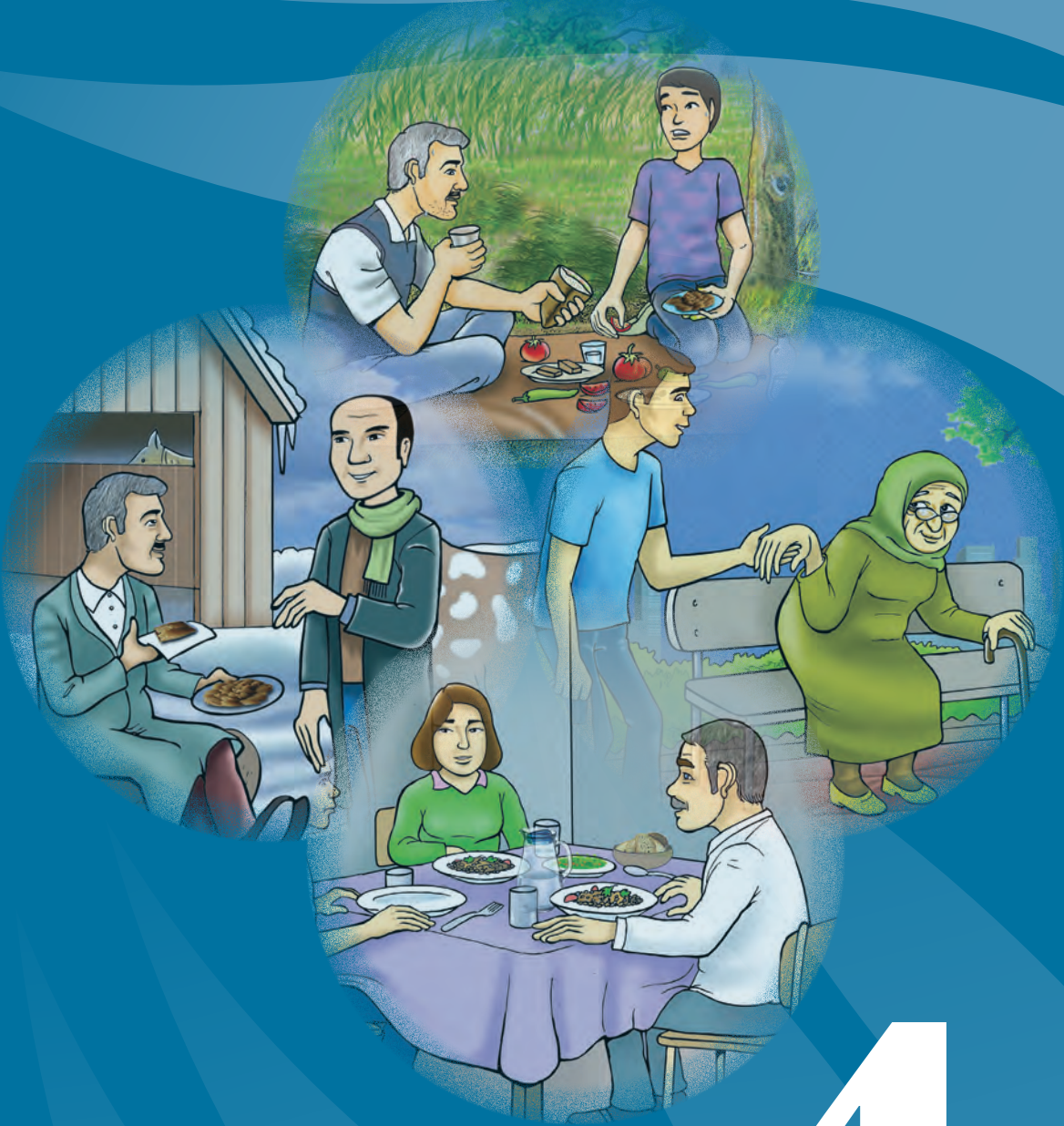
Resim-1

QIYMETÊ WEŞI

Nêweşi ra ver qiymetê weşiya xu bızan.
(Hedis)

UNITEYA 3. NOTI

UNİTEYA

Wer u Şimitiş

4.

Dinleme

Konuşma

Okuma

Yazma

QISMET

Dewêk dî yo babi u lacê ey, sêrsıbay wırzeni we u şini merga xu dî vaş çineni. Babi vaş çineno, lacê ey zi dîma keno patil.

Babi u lacê ey germê amnani ver heta nimroc xebitiyeni u xu ser kuweni. Wırdi zi kuweni areqî ser. Hem zaf qefiliyeni u hem zi beni vêşan. Nızdiya nımacê nimroci, şini binê yo valyer dî ronışeni u arısiyeni. Lac, şalaga zoda ano u akeno. Şalaga zoda ra nan, wer u tasêk zi helaw veciyena. Babi u lac keni ki nan bıweri, dêstır duri ra yo merdîmi vineni. Merdîm zi hesiyeno inan u hetê inan ser yeno. Babi wext vineno ki merdîm yeno reseno inan lacê xu ra vano, tasa helaw bıda kışt, wa merdîm şiyero ma hema weni. Lac zi vateyê babiyê xu keno u tasa helaw erzeno binê patila vaşi.

Merdîm yeno cayê inan dî ronışeno. Babi, lac u merdîm, wer weni u sohbet keni. Merdîm nızdiya saetêk cayê inan dî ronışeno. Dîma wırzeno, xatır wazeno u şino.

Wext merdîm şino, babi lacê xu ra vano, de a tasa helaw biyar ma bıwer. Lac nata geyreno weta geyreno xu ser kuweno; labelê helaw nêvineno. Tı vani helaw bi run şî adır.

O roc heta şan xebitiyeni, dor dor nata weta oniyeni, labelê reyna zi helaw nêvineni. Babi u lac merg çineni, nani peru u vaş ani keni vaşyer; labelê tasa helaw nêkuwena teber.

Payiz yeno viyeren ra, zimıstan yeno, vor varena. Babi rocêk heyne sêrsıbay wırzeno we, pa lacê xu şino axor. Babi teber dı donga vırazeno u vano ez vaş biyari donga dı afini. Şino vaşyer ver, destê xu erzeno gırze u kaş keno. Babi wext miyanê vaşyer ra gırze veceno vengêk veciyeno u çikêk gımeno erd ru. Babi u lac oniyeni erd ra, çı bıvini! Amnan miyanê vaşi dı hındêk geyrayi bi, xu ser koti bi; labelê tasa helaw nêdi bi, inka zi tasa helaw xu bı xu kot verê lınganê inan.

Babi u lac oniyeni eg helaw biya wışk u zeliqiyaya tas ru. Babi erd ra tas geno u pa gırze xu dır beno verê axori. Gırzeyê xu beno donga, vaşê xu donga dı afineno. Axor ra dewarê xu verdeno ra u ano donga ser.

Babi u lac kışta donga dı ronışeni u tasa helaw keni xu dest a, niyet keni ki parçeyêk pa bıkeri u bıweri, oniyeni eg heyne eyne merdım ho cor ra yeno. Aqlê babi o wext yeno sareyê ey. Ina dor venda merdımı dano u merdım yeno inan het. Babi merdımı ra vano, hal mesela ina ya. Amnan wext ma vaş çınayên ina tasa helaw miyanê zodaya ma dı bi. Ma tı di u ma tas da kışt. Ma va, tı şini ma hema helaw weni; labelê tu ra pey helaw bi vin, ma nata weta geyrayi; labelê ma nêdi, heta eyro zi vinbiyayi bi. Madem tı zi heyne helaw ser ameyi, ina helaw dı rızqê tu zi esto. Babi, lac u merdım ronışeni, piya helawa xu weni.

1 A Goreyê nuşteyi qey cewabanê cêrinan persan binusên

1. ?

Babi u lac, merg dı vaş çineni.

2. ?

Şalaga zoda ra nan, wer u tasêk helaw veceni.

3. ?

Babi lacê xu ra vano, tasa helaw bıda kışt.

4. ?

Babi, lac u merdım piya nan weni.

5. ?

Babi u lac geyreni; labelê helaw nêvineni.

6. ?

Babi u lac zımıstan miyanê vaşi dı helaw vineni.

7. ?

Babi, lac u merdım piya ronışeni u helaw weni.

1 B Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Goreyê şıma babi u laci wext helaw nımt, çiyêko raşt kerd yan gelet?

.....
.....
.....

2. Herında babi u laci dı şıma bıbên, şıma se kerdên?

.....
.....
.....

3. Şıma vateyê “herkes rızqê xu weno” ra çıta fam keni, binusên.

.....
.....
.....

1C

Pê kelimeyanê cêrinan cayanê vengên dekerên u cumleyanê neweyan binusên

zoda

gırze

vaşyer

axor

helaw

vaş

merg

valyer

şalag

donga

.....**Merg**.....cayo ki beno zergun u tede vaş yeno.

Merga pirikê mî dî awêka serdın veciyena.....

..... cayo ki zımıstan tede vaş dıyeno heywanan.

..... cayo ki tede dewar weye beno.

..... wero ki qê rayiro duri u xebat beno hedre.

..... çıyo ki mergan dı yeno çıyayış u zımıstan dıyeno dewari.

..... baro ki pê paşt yeno kırıştış.

..... dara ki cayo awzın dı yena u vêrsiya cı weş a.

..... cayo ki tede gırzeyi vaşi erziyayi pêser.

..... şironeyêka pê aw, şeker, run u ardan vıraziyena.

..... pê patilan pêserestış vıraziyeno.

UNITEYA 4. WER U ŞIMITIŞ

2

Weri cêrini çı qeyde vıraziyeni, binusên

Potış

Gırênayış

Xaşelnayış

Qılênayış

Vıraştış

Surkerdiş

	Potış	Gırênayış	Xaşelnayış	Qılênayış	Vıraştış	Surkerdiş
Nan						
Hak						
Zerbet						
Kinger						
Goşt						
Kartol						
Xoşaw						
Sung						
Şıt						
Mase						
Kufta						
Gêrm						

ALICAN U BALICAN

Yo şaristan dı yo lac cuyeno. Nameyê inê laci Alican o. Alican qıç o; labelê qıçêko hurmetkar u ardımkar o. Mehlaya ey dı çı feqiri u desttengi bıbi, inan rê ardım keno. Mehla dı herkes ey, pê ino kurm şınasneno u Alicani ra zaf hes keno.

Alican hol u weş o; labelê kurmêkê ey esto ki qet weşê dadi u babiyê ey nêşino: Wer vicinayış.

Dadiya Alicani ciya ciya weran pocena; labelê Alican, riyê xu murıznenno, eğleb inı weran nêweno. Dadi u babiyê cı her wext tera vani:

-Lacê mı, tı qey hına keni? Merdım gereka wer nêvicno! Heme weri nimeti Homa yi. Wero ki yeno ma ver, gereka ma bıwer u şıkır bıker.

Alican wışka xu geno u vano:

-Nê, ez nêweno!

Alican çırê balicana siya nêrzeno xu fek. Eg bızano o roc sıfre dı balicana siya esta, xu çiqıznenno u vano:

-Dayê, tu reyna balicana siya pota?

UNİTEYA 4. WER U ŞİMİTİŞ

Ino vate dadiya ey Maysa Xanım qehırneno. A wazena lacê ay ino kurmo xırab ra fek vera bıdo, seba inay zi zaf cehd kena.

Ino tut zê nehêyan, balicanan, tar u gêrm duştê zaf weran nêşino. Keyeyê Alicani, rocêk qey şami sifre dı ronışeni. Nışka ra quşxaneyê weri ra sot veciyeno. Alican, xu bı xu vano; ‘Beno honê mı yeno, inay ra hına beno.’ Labelê quşxane ra heyne sot veciyeno. Alican lezalez qapaxê quşxaneyi akeno. Maysa Xanım u Salih Beg wext vineni Alicani qapaxê quşxaneyi akerdo vani:

-Ya Reb, hezar şıkır tu rê! Şiretê ma pere kerdo ki lacê ma balicana siya weno.

Alican cad pê koçika xu, quşxane şano pi. Quşxaneyi ra dora hiriyın sot veciyeno, Alican nışka ra pê sotêko berz vano:

-Wişşş, ino çı veng o?

Maysa Xanım u Salih Beg, oniyeni lacê xu ra u dıma oniyeni yobinan ra; la fam nêkeni ki Alican çı ra qêreno. Lacê xu ra perseni:

-Se biyo?

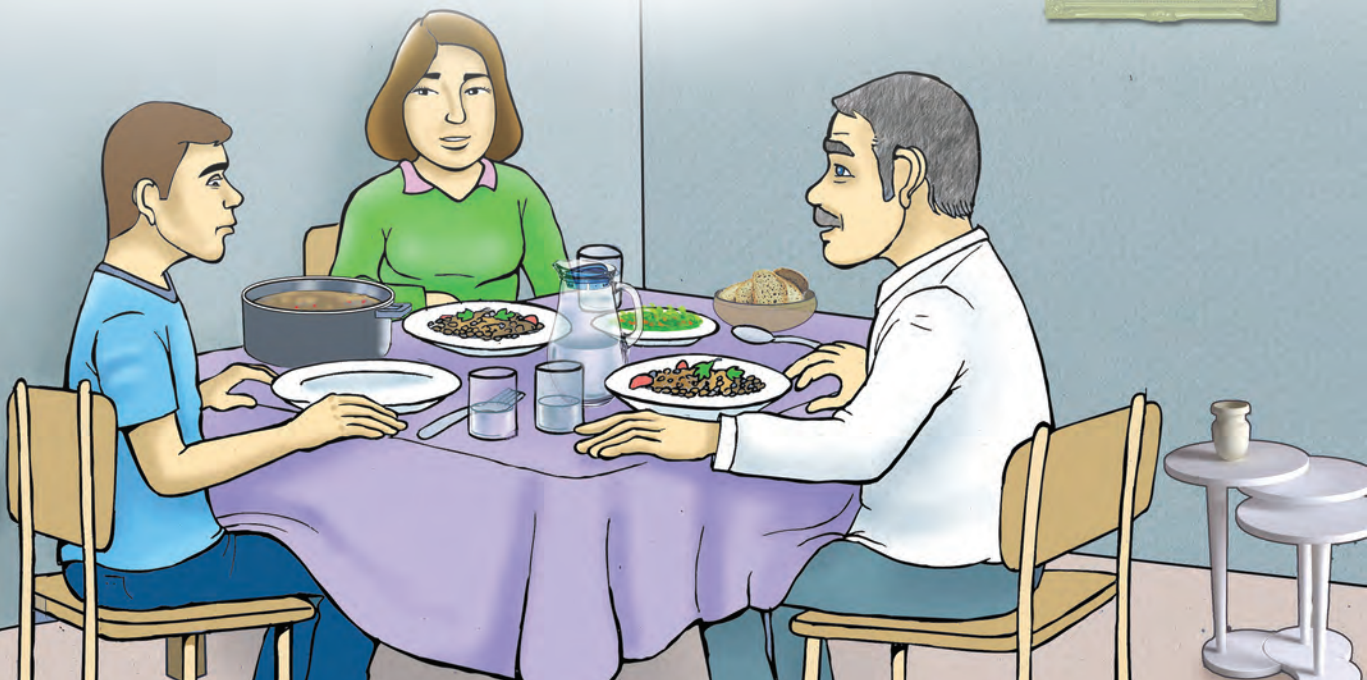
Alican vano:

-Nê, çik çin o! Ez balicana siya nêweno!

Quşxaneyi ra reyna sot veciyeno. Wayira soti vana:

-Pito, ez tu ra vana, sot niyeno tu?

-Balicana siya, tı ha qal kena? Dora verin a ez vineno yo zerzewat ho qısey keno. Goreyê zanayişê mı zerzewat qısey nêkeno.

- Ê, ez balicana siya wa. Ez wazena tu dı qal bikeri.

Dadi u babiyê Alicani, halê lacê xu rê eceb maneni; çunki zegu yoyi reyra qısey bıkeri sareyê xu şano ti u lewanê xu leqneni. Ino halê dadi u babiyê Alicani zaf dewam nêkeno.

Balicana siya puvecena dadi u babiyê Alicani hê sohbet kenî, reyna veng dana Alicani:

-Alican, goştariya mı biker. Tı raşt vani zerzewat u weri qısey nêkeni; la eyro zerzewat u weran yo wezife da mı. Ez tu dı seba kurmê tu yê xırabi qısey kena. Ma her roc qey insanan bı xısusiyet qey tutanê qıcan rapor gıredani. Şıma insani zerreyê yo roci dı çı weni çı şımeni, ma inan hemın qontrol kenî. Çend aşmi ya ma tesbit kerd ki tı wer u şımitışê xu rê diqet nêkeni, tı wer vicneni.

-De vac, tı mı ra çita wazena?

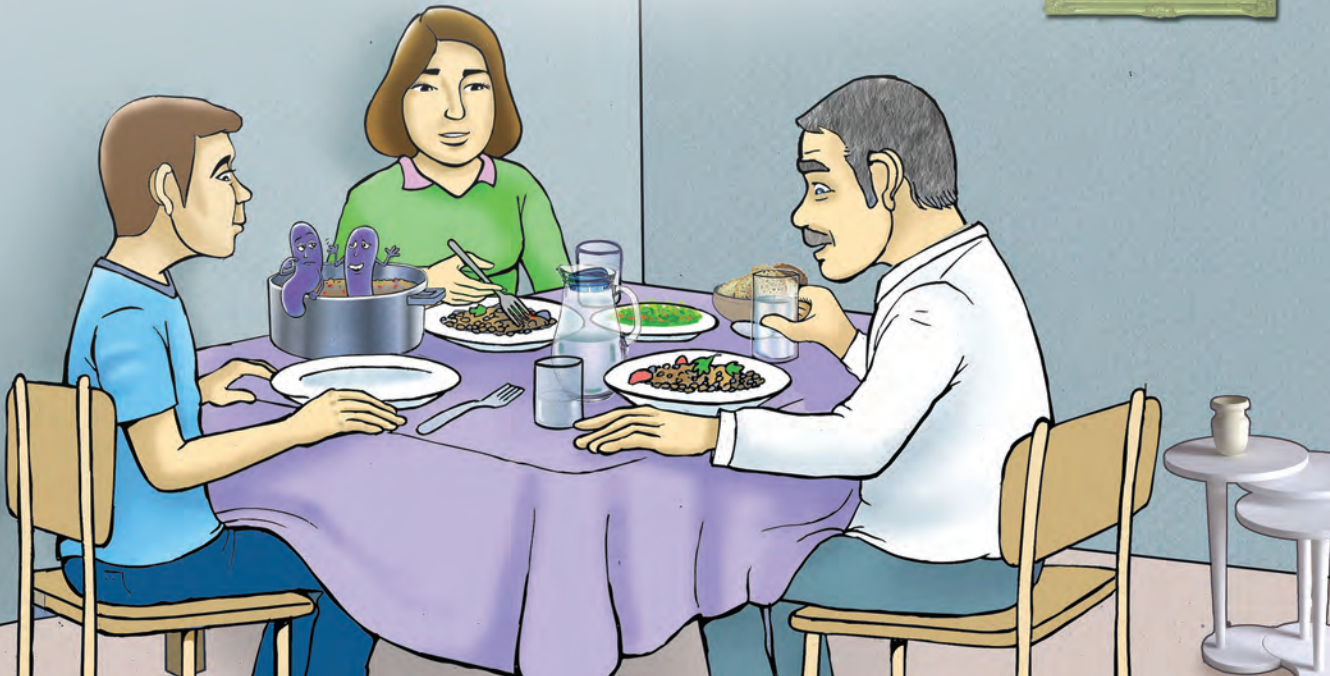
-Alican nameyê mı balicana siya wa. Hetê tami ra ez binêk guzin u binêk zi tal a. Ma weri hına yi. Tamê tay weran weş u şırın o, tay weran zi guzin, tırş u tal o. Reyna şekıl u rengê ma zi zêpi niyo; labelê heta ma dest ra biyero, ma qey weşi u holiya insanan xebitiyeni.

-Temam, tı raşt vana; la weri ki pê tu u zobina zerzewatan vıraziyeni, ez qayil niyo inan bıweri. Ez sekeri weşê mı nêşini.

Balicana siya zerreyê quşxaneyi dı qerqılıyena u vana:

-Alican, tı zani ez zaf dor bermena!

Alican perseno:

-Tı çıra bermena?

-La ez çı nêbermi! Şekıl u tamê ma weşê insanan nêşino, ê ma nêweni. De mı ra vac; sucê ma çita yo? Ma zi wazeni, wa weşi u sıhetê insanan ser faydeyê ma bıbo. Ma balicananê siyayan dı hem vitaminê A hem zi madeyê fosfori esto. Kilodayişê merdımânê qelewan dı tesirê ma esto. Qey paki u rehetiya loqlayan faydeyê ma zaf o.

Balicana siya hema qıseyê xu tamam nêkerd bı, nışka ra hesiri koti çımanê Alicani u ey va:

-Temam, bes! Tı xatirê Homayi kena hini mevac! Willê tiya ra pey çı biyero mı ver ez nêvicneno u weno.

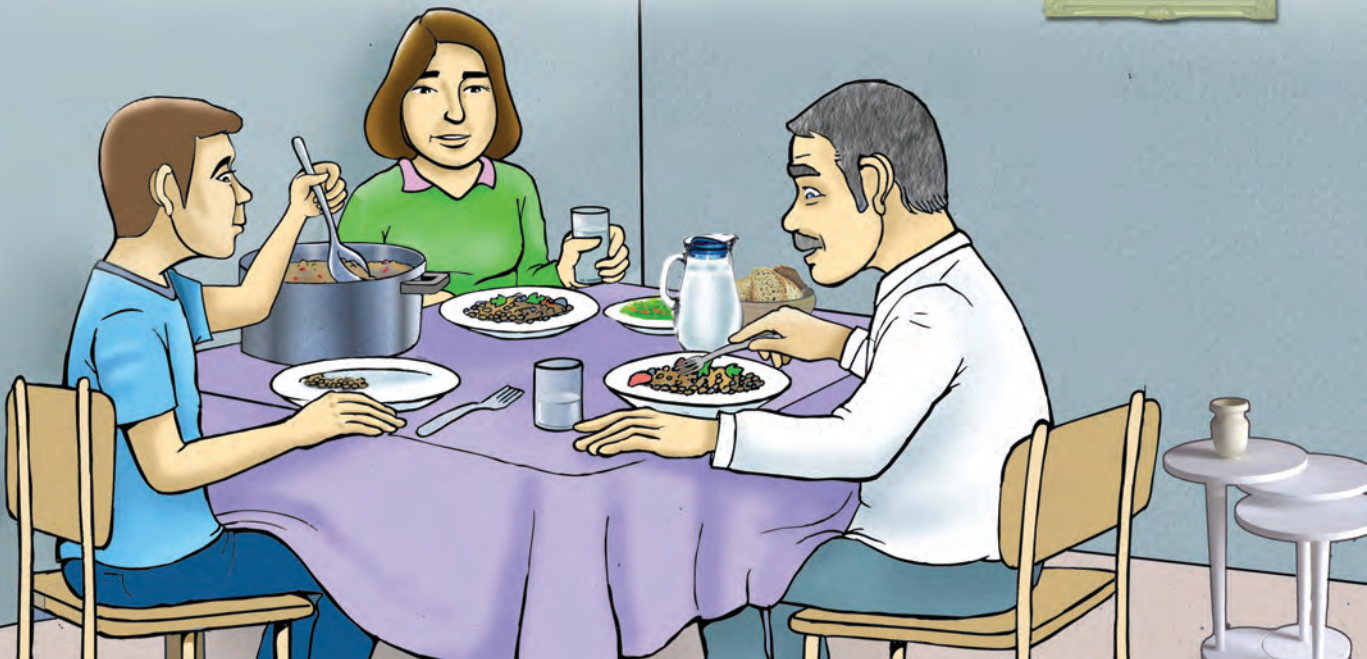
Balicana siya pê ini qalanê Alicani zaf bena şa, tera xatır wazena u zerreyê quşxaneyi dı bena vin. Maysa Xanım oniyena çımanê Alicani ra hesır yeni war, cı ra vana:

-Lacê mı, tı çıra bermeni? Mudeyêko ez u babiyê tu, ma oniyeni tu ra. Tı nê çik weni nê çik vani. Zegu tı hê yoyi dı qısey bıkeri, tı lewanê xu leqneni u qerqılieni.

Alican meselaya xu u balicana siya, dadi u babiyê xu ra nêvano; la ey dersa xu hını rınd girota. Seba inay vano:

-Dayê, çik çin o! Ez xu rê binêk babaqenuç dekeri, zaf weş buy dona, zerra mı şı pê. Tiya ra pey şıma çita bıpoci u bıvırazi, ez pê keyfweşi weno; çunki her wer u zerzewat yo fayde dano leşa ma.

Ina qal ser a, dadi u babiyê Alicani zaf keyfweş beni. Wırdi, lacê xu anceni xu ver lew nani alışkanê ey ra, dıma piya werê xu weni.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Alican qicêko senin o?

.....

2. Kamci kurmê Alicani xırab o?

.....

3. Alican kamci weran nêweno?

.....

4. Balicana siya zerreyê quşxaneyi dı çıra bermena?

.....

.....

5. Şıma wer vicneni yan nêvicneni, çıra?

.....

.....

3 B Nuşteyê corini ra çar persan bîpersên u cewabê inan binusên

Persa 1.:

Cewab:

.....

Persa 2.:

Cewab:

.....

Persa 3.:

Cewab:

.....

Persa 4.:

Cewab:

.....

UNİTEYA 4. WER U ŞİMİTİŞ

3 Ç

Menaya idyomanê cêrinan bîmusên u pê ini idyoman cumle bîmusên

İdyom	Riyê xu murîznayîş
Mena	
Cumle	

İdyom	Vateyê cî perekerdîş
Mena	
Cumle	

İdyom	Weşê cî şiyayîş
Mena	
Cumle	

İdyom	Çim ra kotîş
Mena	
Cumle	

İdyom	Lîng erd şayîş
Mena	
Cumle	

3 Ç

Şîma kamci roc u kamci cem dî çita weni, wezîyetê xu cêr dî bîmusên

Roc	Arayi	Taş	Şami
Dîşeme			
Sêşeme			
Çarşeme			
Pancşeme			
Yene			
Şeme			
Kiri			

Ez weranê bî sîhet / bê sîhet weno; çunki:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MEWLANA CELALEDİNO RUMIC

Mewlana Celaledino Rumic serra 1207 dı şaristanê Afğanistani Belx dı ame dinya. Mewlana wext hema qickek bı hucumê Moğolan ver, bı keyeyê xu Belx ra bar kerd. Keyeyê Mewlana, rayirê Nişabur, Beğdat u Kufe ser ra şı Mekke. Mekke dı farzê Hecci edakerdiş ra pey Şam, Malatya, Siwas u Niğde ser ra ame şaristanê Qeremani.

Babiyê Mewlanayi, Bahadin Weled alimêko pil bı. Şari nameyê “Sultanê Alıman” pana bı. Wext keyeyê Mewlana Qereman dı bı, coğrafyaya Anadolu binê hukumê Selçuqiyan dı bi. Paytexta Selçuqiyan zi Konya bi. Sultanê Selçuqiyan Aladinê Keykubati, Alimê Sultan Bahadin Weled dewetê Konya kerd. Bahadin Weledi dewetê Sultani qebul kerd u keyeyê xu ard Konya.

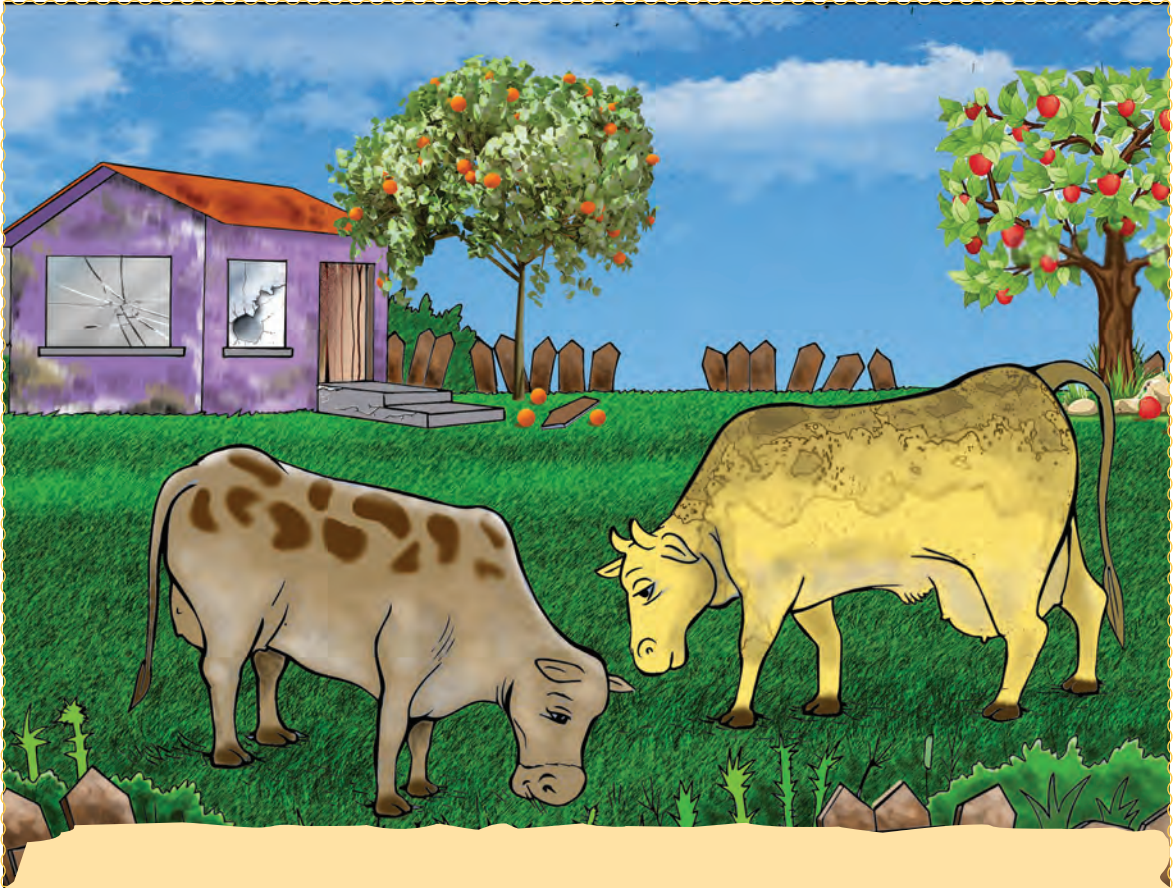
Babiyê Mewlanayi heta wefatê xu (m.p.1231) medresayan dı ders da. Wefatê Bahadin Weledi ra pey şagirdi ina hew dormaleyê Mewlana dı ameyi pêser. Mewlanayi hetêk ra medresayan dı ders da heto bin ra zi eseri nuşti. Mewlanayi heme eseri xu bı zıwanê Farıski nuşti. Mesnewi u Diwano Pil eseri muhimi ê Mewlana yi. O eseranê xu dı, bı xısusiyet Mesnewi dı Homayi ra dur kotişê insani u rayirê Homayi resayışi ser vındeno.

Mewlana Celaledinê Rumici 17ê Kanunê Verini 1273 dı Konya dı wefat kerd. Goreyê ey insan pê mergi reseno Homayi. Inay ra ey merg, xu rê zê veyveyi qebul kerdo u şewa mergê cı pê nameyê Şebê Eruz yani Şewa Veyveyi name biya. Her serr 17ê Kanunê Verini dı Konya dı merasimê Şewa Veyveyi vıraziyeno.

Resim-2

BÊWAYIRÎ

Malê bêkesi werê herkesi.
(Vateyê verinan)

UNITĒYA 4. NOTĪ

UNİTEYA

Mewsim u Teqwim

5.

Dinleme

Konuşma

Okuma

Yazma

HEWAYÊ WELATÊ MA

Erdê Tırkiye, 814.578 km² yo. Sayeya weziyetê coğrafya u erdi ra zerreyê Tırkiye dı, hewa ca ra ca bedıliyeno. Mesela aşma Kanunê Verini dı merdım eşkeno mıntıqaya Behrê Sıpi dı asnaw bıkeru, mıntıqaya Rocveteyê Anadolu dı zi vor ser xu ğij bıkeru.

Tırkiye hot mıntıqayanê coğrafiyan ra yena meydan. Hiri hetanê Tırkiye dı behri esti. Zıme dı Behro Siya, Verroc dı Behro Sıpi u Rocawan dı zi Behrê Ege ca geno. Ina saye dı hewayê mıntıqayanê behran aşmanê amnani dı germ o, aşmanê zımıstani dı zi nerm o. Cayanê zerreyê Tırkiye dı zımıstan zaf wışk u serd viyereneno.

Mıntıqayanê Behrê Sıpi, Ege u Marmara dı tesirê iklimê Behrê Sıpi esto. Amnanan ini mıntıqayi zaf germ i u ini cayan dı varan tay vareno. Zımıstanan dı zi hewa wenik o u varayış zaf o.

Mıntıqayanê miyaninan u rocveteyi dı hewayêko wışk esto. Ino iklim dı zımıstani zaf derg i, vor bı aşman erdi ser manena.

Zımeyê Tırkiye dı zi iklimê Behrê Siya esto. Ini cayan dı hewa wenik o, her mewsim varan vareno.

Erdê Tırkiye, rocawan ra hetê rocveteyi ser çıqas şiyero beno berz. Ino weziyet zi ca ra ca bedıliyayışê hewayi ser tesir keno. Tırkiye dı çar heme mewsimi zi esti. Ini mewsimi wesar, amnan, payız u zımıstani yi.

Tırkiye dı mewsimê wesari aşmanê Edar, Nisan u Gulan dı yo. Ino mewsim dı hewa nerm o. Tırkiye dı şılı zafi ra ino mewsim dı varena.

Mewsimê amnani dı aşmi Heziran, Temmuz u Tebaxi esti. Bı xısusiyet verrocê Tırkiye dı ino mewsim zaf germ viyereneno.

UNİTEYA 5. MEWSİM U TEQWİM

Mewsimê payizi; aşmanê Keşkelon, Tışrinê Verini u Tışrinê Peyin dı yo. Ino mewsim dı hewa beno wenık. Payiz dı pelê daran beno zerd u dıma rışiyeno.

Mewsimê zımıstani; aşmanê Kanunê Verini, Kanunê Peyini u Sıbat dı yo. Ino mewsim dı roci beni kılm, şewi zi beni derg. Zaf cayan dı vor varena. Hewa, puk u serdın o. Keyeyi u karcayi pê qazê tabii, komır u koliyan beni germin.

1 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1-Tırkiye dı kamci iklimi esti?

.....

2-Hewayê mıntıqayanê behran senin o?

.....

3-Kamci mıntıqayan dı tesirê iklimê Behrê Sıpi esto?

.....

4-Xısusiyeti iklimê Behrê Siyayi çıta yi?

.....

5-Mıntıqaya rocveteyê Tırkiye dı iklim senin o?

.....

6-Aşmanê amnani dı hewa senin o?

.....

1 B Derheqê mewsiman dı yo embaza/ê xu rê mektub binusên

Embaza/ê mı ya/yo delal!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

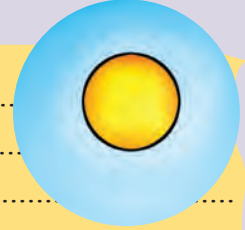
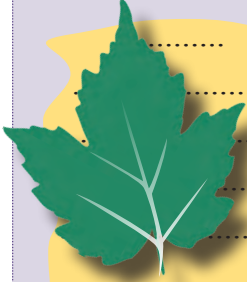
.....

.....

.....

1 C Goreyê xu cewabê persanê cêrinan binusên

1-Hewayê şaristanê şîma kamci mewsim dî senin o?

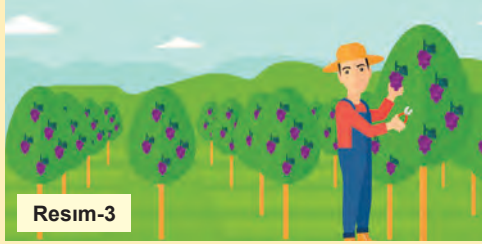
1 Ç Şîma kamci mewsim dî çitayi ra hes keni, binusên

UNİTEYA 5. MEWSİM U TEQWİM

1 D

Kamci gure kamci mewsim dı beno, binusên

Resim-3

Resim-4

Resim-5

Resim-6

Resim-7

Resim-8

Resim-9

Resim-10

HEŞ U WESAR

Bırayo heş honê zimıstani ra beno aya. Xu anceno ra u hetê berê qul ra şino. Vano:
-Maşalah, wesar ameyo.

Raşt a, wesar ame bı. Hewa şilgerm bı. Tic, hêdi hêdi riyê erdi kerdên germın. Bırayo heş, verê tic dı xu keno germın. Dıma oniyêno doruverê xu ra. Her ca pê vılan xemıliyayo, dari biyi zergun. Heş goş nano wiçwiça mirçıkan ser. Xu bı xu vano:

-Oxêşş, wesar çı weş o, wesar dı her ca çıqas beno rınd.

Nışka ra yo veng şınaweno. Goş nano ser, fam keno ki veng, vengê xur xura pizeyê ey o. Vano:

-Willê ez zaf biyo vêşan.

Dıma hetê muriyer ra vazdano. Muriyer cı ra vana:

-Bırayo heş, mı hema newe vıl kerda. Tı gereka baweyê amnani vınderi.

Heşo feqir xu rê se kero, milê xu ferıknenno hetê dara pıl ser şino. Hıngan kurnê ina dar dı engemin vıraştên. Heş, fıkrıya u va 'beno kurnê dar dı binêk engemin bıbo'. Çunki her ca pê vılan pır bı. Heş, hıngan ra binêk engemin wazeno. Hıngı vani:

-Nê, inka nêbeno. Ma hema newe hê engemin vîrazêni. Wa amnan bîviyero, wa payiz biyero hema bê!

Heş, mecbur maneno bînêk vîlan u pelê daran weno; la heş qet pê vîl u pelan beno mîrd! Ina dor leglegan ra ardîm wazeno. Leglegi heşî ra vanî:

-Ma hema newe ameyî tiya. Ça dî çiyê werî esto ma nêzani.

Heş, gestver pîzeyê xu depîşeno u şîno verê çemi. Serê kerrayan dî geyreno, nîşka ra doxa ey şîna, lînga ey şeçîtiyena u paşt ser kuweno miyanê aw. Aw, zaf serdîn bî. Cad miyanê aw ra veciyeno; labelê çîk kuweno benateyê pencanê ey. Oniyeno, yo maseyo xîşn...

Heş pîzeyê xu keno de. Miyanê vaş u vîlan dî xu derg keno. Verê tic dî xu keno zuwa u vano:

-Ez hîni wesarî ra zaf hes keno.

Heş dima dest keno pê, deyira wesarî vano:

“Wîçwîça mirçîkan deştan dî bena vîla

Merdîm pê înay zaf beno şa

Hîngî vîlan u gîlan ra geyrenî

Varayî miyanê mergan dî çerenî

Daran dî vîlî rîndî u pelî zergunî

Zey mîsk-u enberî buy dano riyê erdî”

2 A

Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Hikaye kamci mewsim dı viyerena?

.....

2. Hıngi çıra engemin nêdani heşi?

.....

3. İna hikaye dı herında heşi dı zobina yo heywan bîbê, hikaye dı çita bedılıyeni?

.....

4. Goreyê şıma mesajê ina hikaye çita yo?

.....

.....

5. Eg hıngan engemin bîdên heşi, goreyê şıma hikaye seni devam kerdên?

.....

.....

.....

2 B

Têkî heywani goştweri têkî heywani vaşweri têkî zi hem goştweri hem zi vaşweri. Goreyê inê melumati, kamci heywani çita weni binusên

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TİC U VA

Rocêk, va guv guv fineno xu ser u şino cayê tic. Selam dano cı u vano:

-Ticê, ticê! Inay bızan ez zıxm a zê tu.

Tic vana:

-Tı vani hına wa?

Va vano:

-La hına niya? Ez inay mocneno tu! De bionî, cêr dı yo merdımî extiyar esto. Tı, ê vinena?

Tic, xu kena çot oniyena u vana:

- Ez vinena.

Va, pê fexır vano:

-Bionî u bıvin, ez seni caketê ey veceno.

Tic vana:

-Temam, vec ma bıvin. Ina qal ser ra, tic xu erzena pey horan. Pê mereq, vayi te- maşa kena.

Heta tera yena va, dormaleyê merdımî dı geyreno. Geyrayişê vayi, qers fineno bedenê merdımê extiyari. Merdımî extiyar, xu erzeno daldeyê keyeyi. Inay ra pey va, hêrs beno u hına pit hetê merdımî ser şino. Merdımî extiyar, pê wırdi destan caketê xu depişeno. Peyni dı va, ina rıkdariya xu ra fek vera dano u tic ra vano:

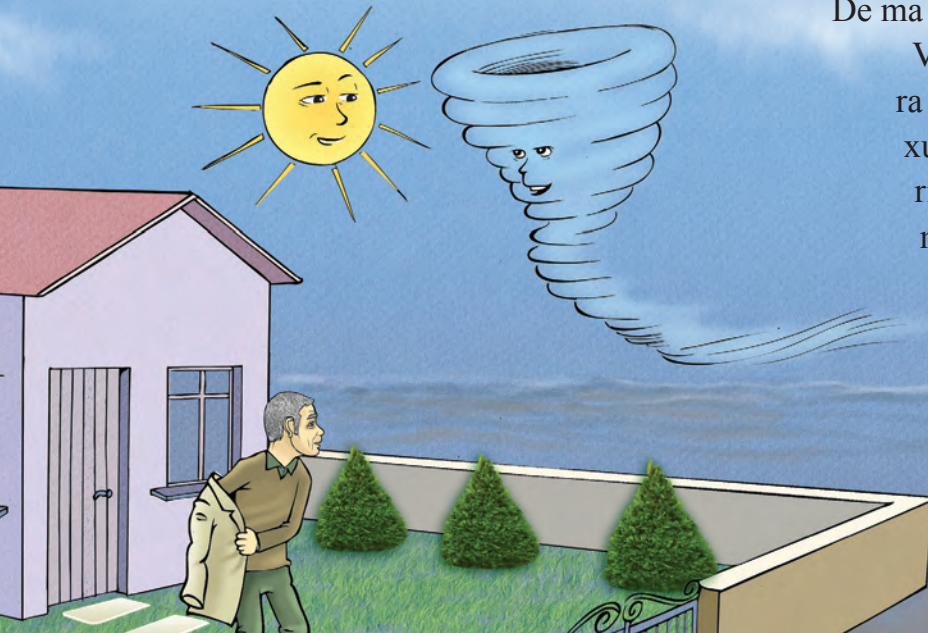
-Ez nêşkawo kincanê merdımî tera veci!

De ma bionî, tı seni vecena?

Vateyê vayi ser ra tic pê horan ra veciyena. Pê heme germiya xu awır dana merdımî. Miye- rık zaf keyfweş beno u peş- mırıyeno. Caketê xu veceno.

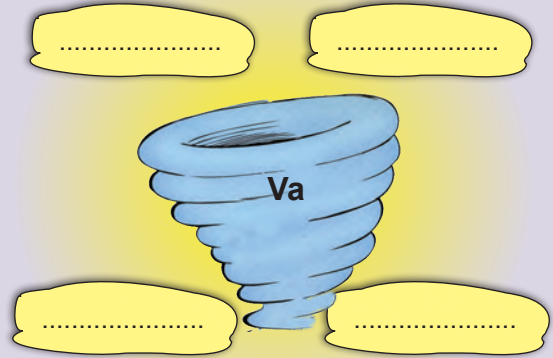
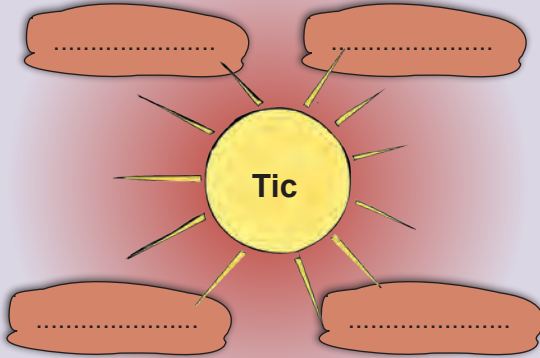
Ino weziyet ra pey tic, verê xu şana vayi u vana:

- Tu di! Ina dınya dı ne- zaket tımotım zıxm o zê zorbaşı.

3 A

Kelimeyi “tic” u “va” çita ani şıma vir, cayanê vengani dı binusên u pê ini kelimeyan cumleyan vîrazên

Tic:

Va:

3 B

Hemmenayanê kelimeyanê renginan bîvinên u pê inan cumleyanê neweyan binusên

Heta tera yena va, **dormaleyê** merdîmî dı geyreno. Geyrayişê vayî, qers fineno **bedenê** merdîmê **extiyarî**. Merdîmo extiyar, xu erzeno daldeyê **keyeyî**. Inay ra pey va, hêrs beno u hina **pit** hetê merdîmî ser şîno. **Merdîmo** extiyar, pê wîrdî destan **caketê** xu depîşeno. Peynî dı va, ina **rîkdariya** xu ra fek vera dano.

- ✓
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓

TAMÊ MEWSİMAN

Çı wext wesar biyero
Mirçiki gılan dı wilwilneni
Eg şılıya nisani bıvaro
Her ca pê vılan u gulan xemıliyeno

Çı wext amnan biyero
Tic tebiet rê çım şıkkena
Wext mekteb tetil bıbo
Hını kam eşkeno tutan depışo

Çı wext payız biyero
Va miyanê pelan dı geyreno
Wext zengılê mektebi dano peru
Rayirê mektebi dı wendekari vazdeni

Çı wext zımıstan biyero
Vor koyan u deştan kena sıpi
Wext qıcı lapıkan bıkeri xu dest
Hını vor ra zımzıma kay yena

PİRİ REİS

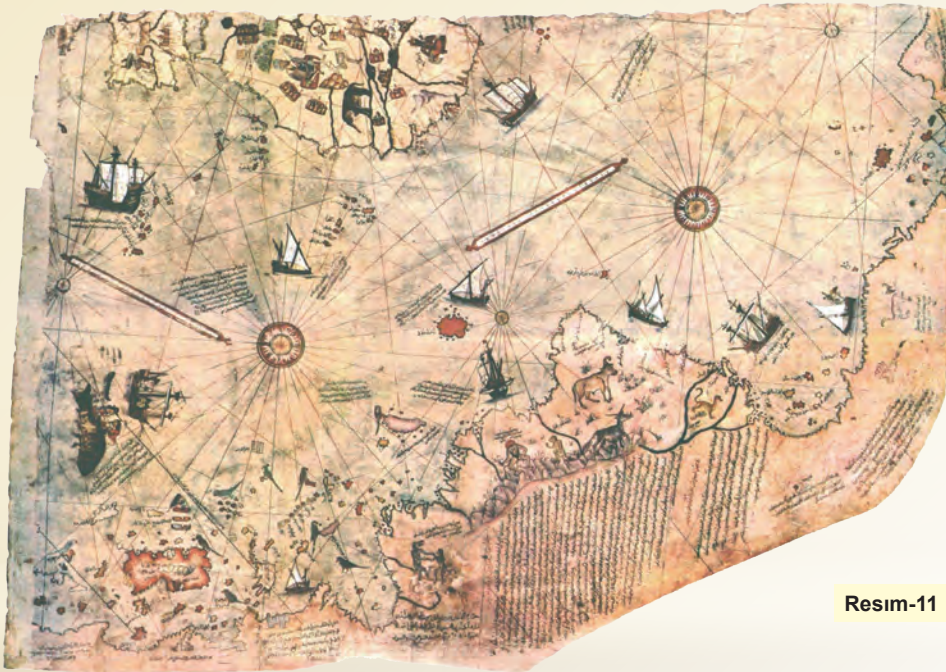
Dengızşınaso pil Piri Reis, goreyê texminan serra 1470 dı Gelibolu dı ameyo dınya. Nameyê ey o heqıqı Ehmed Muhiddin Piri yo. Piri Reis, mudeyêko derg apê xu Kemal Reis dır dengızan dı geyra.

Serra 1486 dı Bısilmananê Gırnata, Dewleta Osmanıyan ra desteg waşt. Inay ser ra Piri Reisi u apê ey, pê gemıyan Bısilmani Gırnata, İspanya ra kırıştı Afrika. Dewleta Osmanıyan dı iştiraqê zaf herbanê dengızı kerd.

Piri Reis, sayeyê seyahetanê dengızı dı derheqê dengızı dı bı wayirê zaf melumatan. Dengızşınasê pili çarçıwaya ını melumatan dı Kıtabê Behriye nuşt. Heta wextê nusiyayişê inê kıtabi, qey dengızşınasan yo kıtabê rayberi çin bı. Kıtabê Behriye, qey dengızşınasan kıtabo verin ê rayberi yo.

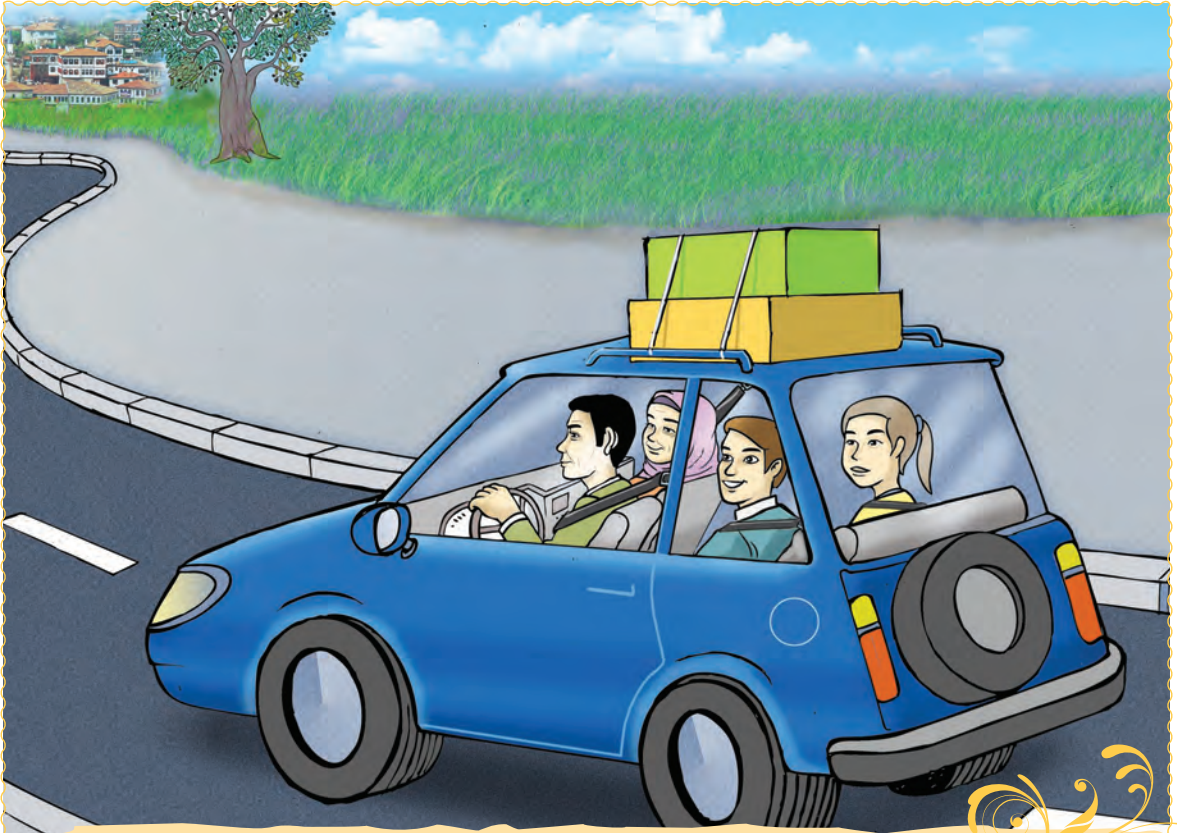
Piri Reisi, serra 1513 dı xerıtaya verin ê dınya vıraşt. Serra 1528 dı xerıtaya xu hina zaf kerd hira u xerıtaya dıyın ê dınya vıraşt.

Piri Reis, serra 1554 dı Mısır dı merd.

Resim-11

GEYRAYIŞ

Pers pers şu Qers.
(Vateyê verinan)

UNITAYA 5. NOTI

UNITÉYA 5. NOTI

UNİTEYA

Trafik u Seyahet

Dinleme

Konuşma

Okuma

Yazma

1

Nuşteyê cêrini bîwanên

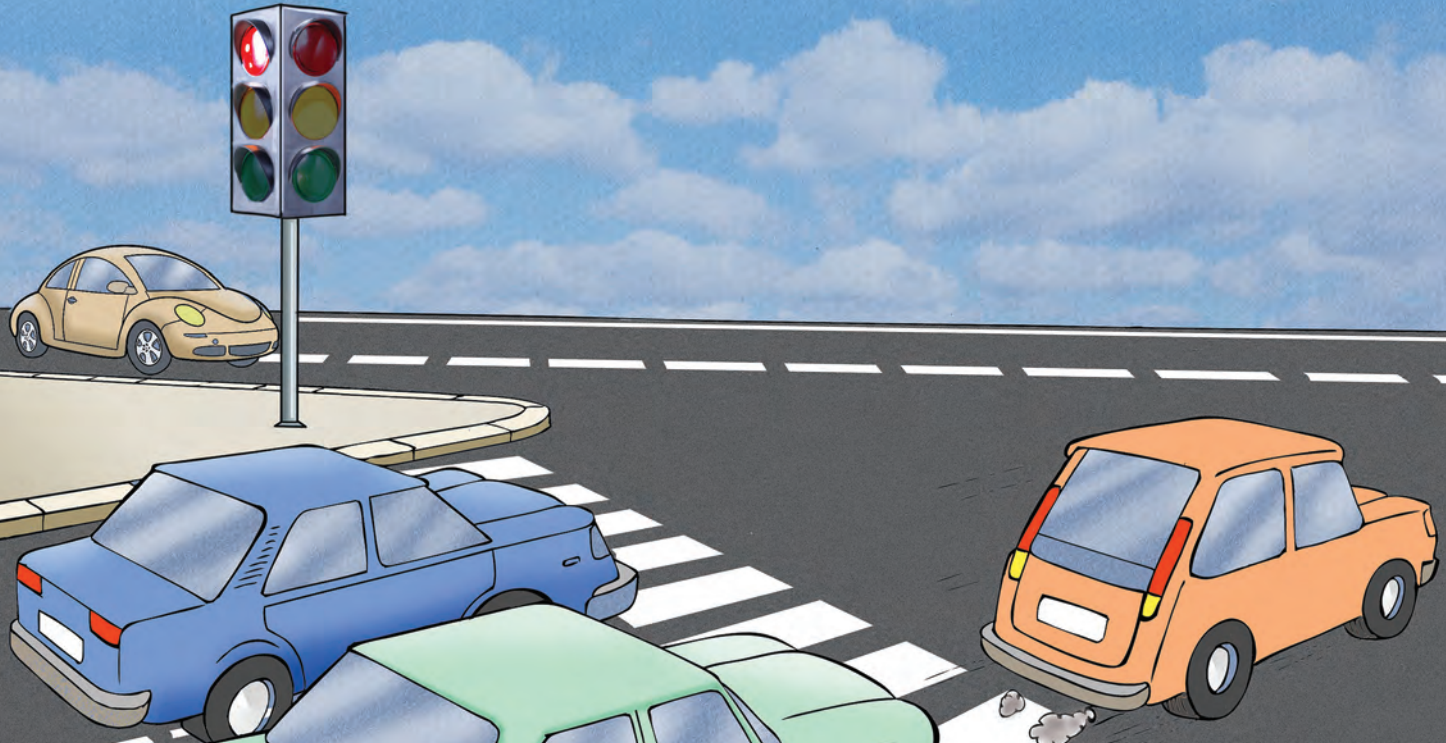
QEZAYİ TRAFİKİ

İnsani, dinya dı zafî ra rayirê erdî ser seyahet kenî. Wesayitî yo saet dı, bî kilometreyan rayir şîni. Ino weziyet qey insanan rehetiyêka pîl a; labelê ino rayiro rehet ge ge zi semedê insanan beno yo felaket. Çunki rayiran dı zaf qezayî trafiki yeni meydan.

Dinya dı her serr milyon ra zêde insan riyê qezayanê trafiki ra mîreno. Tırkiye dı zi her serr dormaleyê 3-4 hezari dı insan eyni sebeb ra mîreno, bî se hezaran ten zi beno bîrindar.

Qezayî trafiki zafî ra xetayanê insanan ra yeni meydan. Hem ramitoği hem zi pêyayî benî sebebê qezayan. Qezayî ki riyê ramitoğan ra yeni meydan merdım eşkeno sebebânê inê qezayan ra hîna behs bîkero:

- Bêhon wesayit ramıtış
- Bêdiqet wesayit ramıtış
- Alkol şîmıtış ra pey wesayit ramıtış

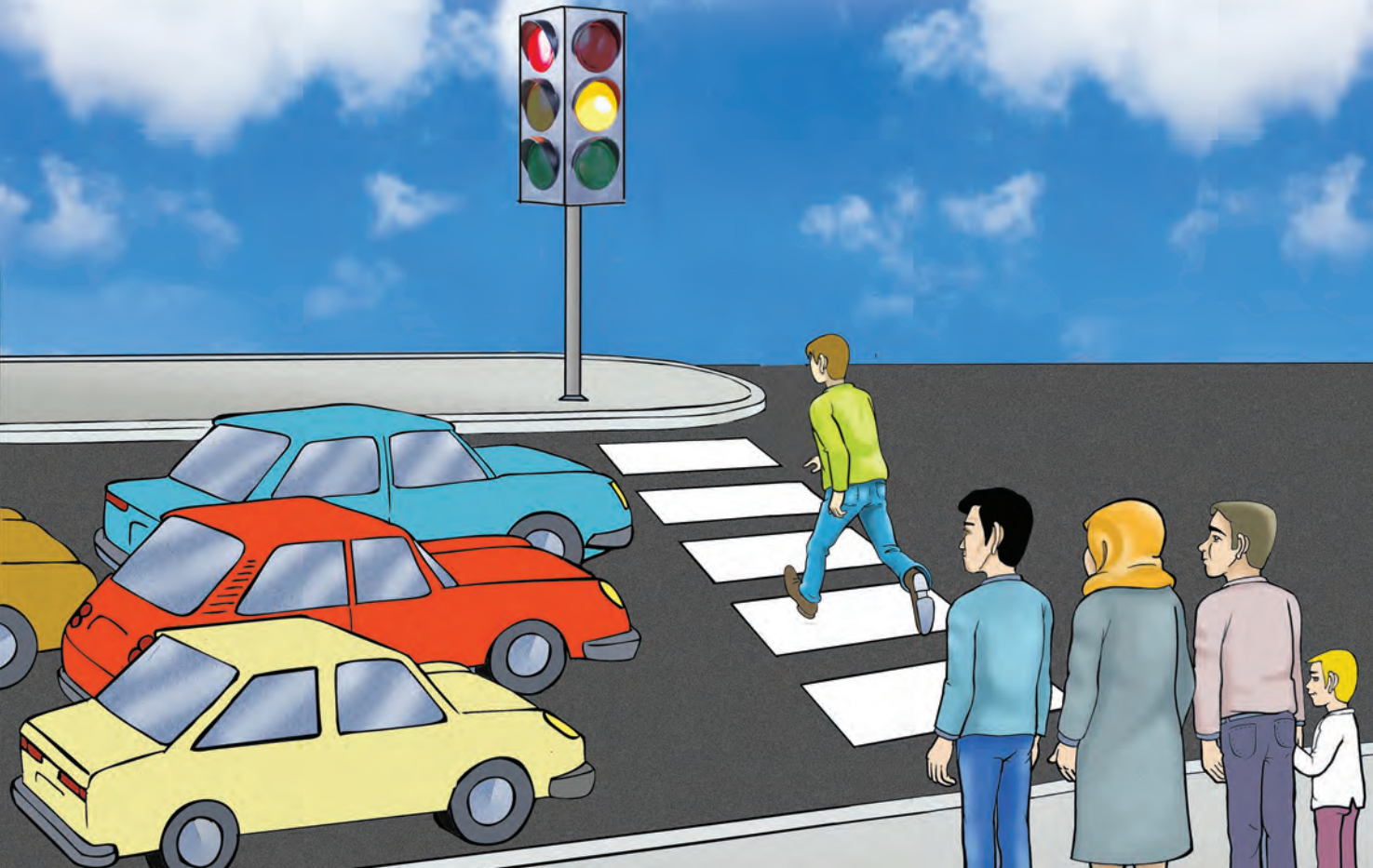

- Pê sureto ziyed wesayit ramitiş
- Goş qeydeyanê trafikiya nêkuyayiş
- Heqê viyertişê pêyayan ixlal kerdış
- Weziyetê hewayi u rayir rê diqet nêkerdış

Qezayi ki zafi ra riyê pêyayan ra yeni meydan, merdım eşkeno sebebanê inan zi hına vaco:

- Lembaya sur dı viyertiş
- Pêyaviyer nêşixulnayiş
- Verni ya zi peyniya wesayita vınderte ra şiyayiş
- Qeydeyanê trafiki rê diqet nêkerdış
- Heqê viyertişê wesayitan ixlal kerdış

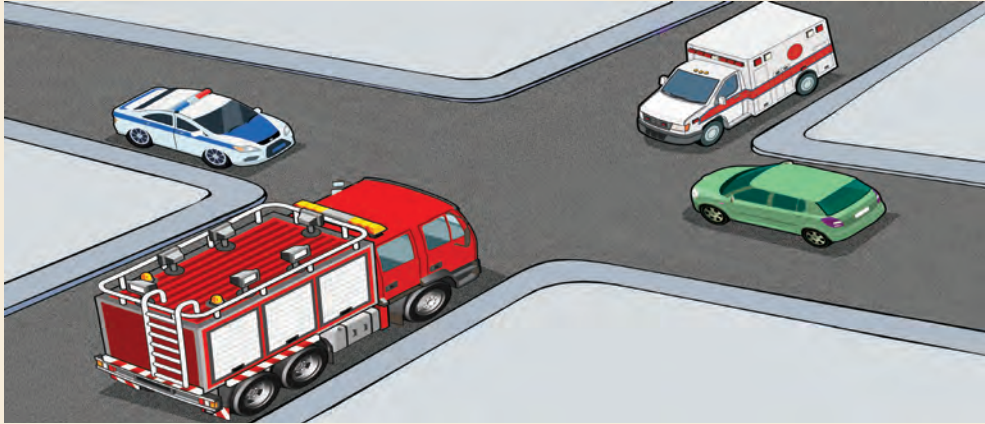
Wesayiti semedê rehetiya merdımı zaf muhim i. Wazeno wa ramitoğ bo wazeno wa pêya bo, lazım o merdım qey weşiya xu trafik dı zaf diqet bıkerö.

1 A Eg cumleyi cêrini raşt i (R) ğelet i (Ğ) binusên

1. Lazım o merdım bêhon wesayit bıramo. (.....)
2. Lazım o merdım bı sureto ziyed wesayit nêramo. (.....)
3. Lazım o merdım trafik dı diqetê qeydeyanê trafiki bıkeru. (.....)
4. Lazım o pêyayi verni u peyniya wesayitan ra nêviyeri. (.....)
5. Lazım o pêyayi lembaya sur dı bıviyeri. (.....)
6. Sebebê qezayanê trafiki zafi ra rayir i. (.....)
7. Merdım tabiyê qeydeyanê trafiki bo zi qezayi trafiki hina kêm nêbeni. (.....)
8. Lazım o trafik dı wesayiti u pêyayi heqê yobinan ixlal nêkeri. (.....)
9. Serviyer u bıvıyer şıxulnayış verniya qezayanê trafiki geno. (.....)
10. Lazım o wesayiti bini trafik dı ca nêdi ambulansan. (.....)

1 B Wesayitanê cêrinan goreyê heqê viyertişi rêzkerên u sebebê cı binusên

.....

.....

.....

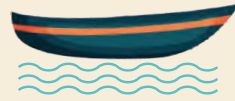
.....

.....

.....

1C

Wesayitanê cêrinan goreyê sureti, kapasite u girdi têveranên

Suret:	Teyare lez şino zê otobus.
Kapasite:	Metro zaf tenan gena zê texsi.
Girdi:	Dolmiş girda zê bisiklet.

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

BİLET

- Merheba.
- Merheba, tı xeyr ameya, kerem biker.
- Ez wazena şiyeri Mersin, otobusa firmaya şıma şına Mersin?
- Ê, xetê Mersin dı otobusa ma esta, tı semedê çı wext bilet wazena?
- Ez semedê sıbayi bilet wazena. Otobusa sıbayi dı cayê şıma esto?
- Ê, tı qey çend tenan bilet wazena?
- Dı tenan. Otobus saet çend dı radana?
- Otobus şand saet şeş dı radana.
- Ez eşkena pê qart heqê biletan bıdı?
- Elbet tı eşkena.
- Temam. Ez, dı biletan wazena.
- Kerem biker, bileti tu hazır i.
- Ez zaf teşekur kena, xatirê şıma.
- Oğır bo, Homa destegirê şıma bo!

2

A

Pê kelimeyanê cêrînan şîma zî nuşteyêk binusên

Yo merdım wazeno İzmir ra şîyero İstanbul. Ino merdım semedê bileta otobus girotiş, şîno ofisa seyaheti.

- vay ercan saet bilet verni numreyê qoltux
 peyni mola servis resayiş

Merdım:

Wezifedar:

Merdım:

Wezifedar:

Merdım:

Wezifedar:

Merdım:

Wezifedar:

Merdım:

Wezifedar:

WESAYÎT

Çend roci verco, yo embazê mî nêweşxane dî bî. Mî waşt ez şiyeri diyariyê ey. Nêweşxane keyeyê mî ra binêk duri bî. Inay ra ez şiyô dînga otobus. Wext ez dînga otobus dî vinderte biyo, mî yo ciniya extiyar dî. Mî fam kerd eceleyê ay esto. Nata weta şiyên u merdîman ra çiyêk persayên. A hel dî varanêko zixm varayên; labelê ciniya extiyar binê varani dî geyrayên.

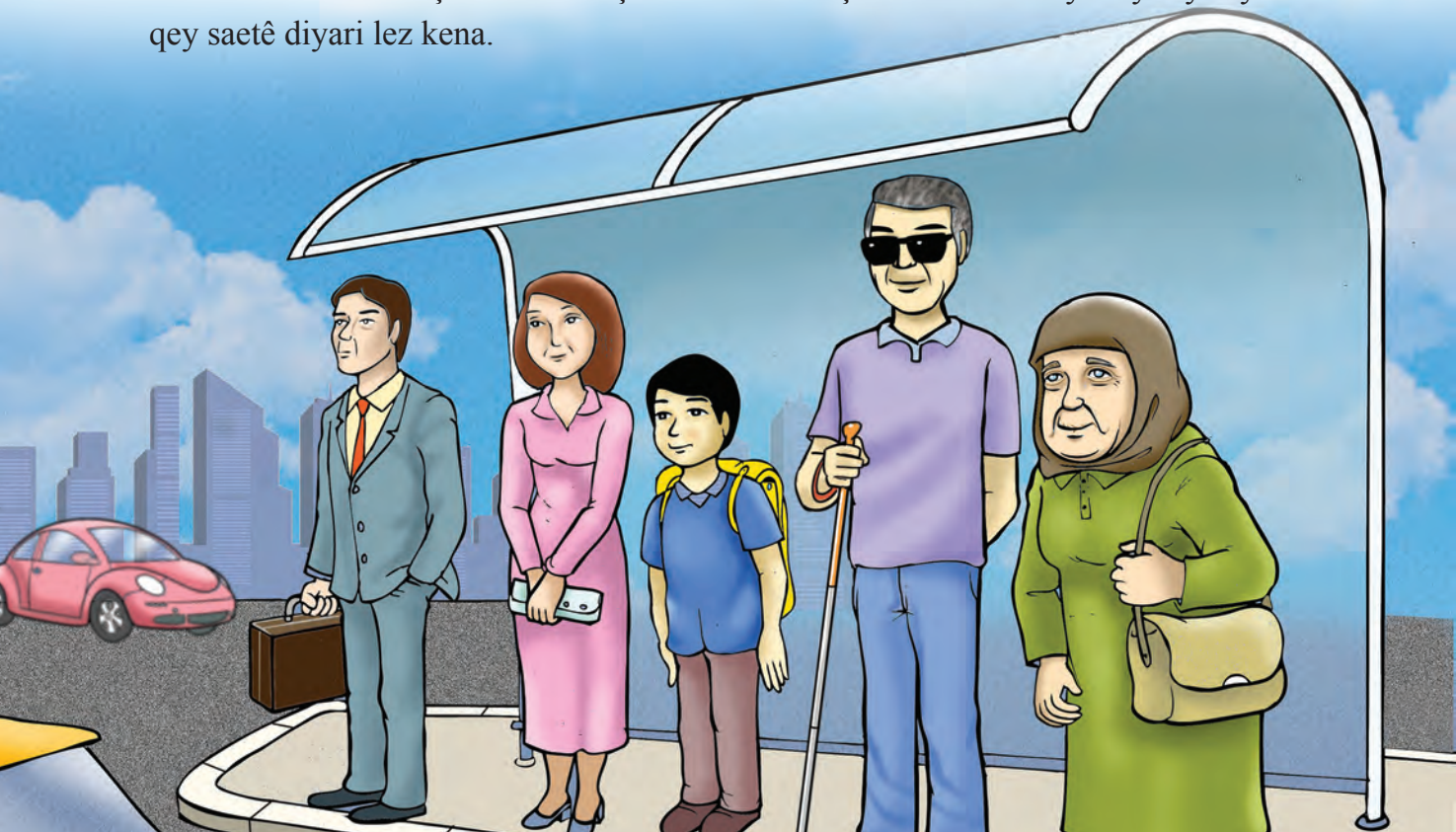
Mî zaf mereq kerd. Ez şiyô cayê ay u mî tera persa:

-Xalê! Xeyr a, tî ina şîli u şîlape dî geyrena çîta? Eg yo gureyê tu esto, ez tu rê ardîm bikerî.

-Lacê mî! Homa tu ra razi bo. Ez tiya ra niya. Ez şîna nêweşxane; labelê ez nêzana kamci otobus şîna.

- Xalê! Ez zi şîno nêweşxane. Ma binêk vînder, wa wesayit biyero ma piya şîni. Xala mî, tî çîra şîna nêweşxane?

-Tornêkê mî nêweş o. Toxtoran şîrawît îno nêweşxane. Ez zi ameya diyariya ey. Ez qey saetê diyari lez kena.

Ma herkesi ra ver ameyi bi ding. Inay ra mı bawer kerdên ki ma herkesi ra ver nişeni wesayit. Çı heyf hına nêbı. Wext wesayit ame, pey ra çend tenan lezabez xu eş verniya ma u nişti wesayit.

Qıseykerdişê inan ra mı fam kerd ki embazi yobinan i. Mı va:

-Ma şıma ra ver ameyi ding. Şıma çıra koti verniya ma? Ina neheqi ya. Şıma neheqi keni.

İnan ra yo feteliya mı ser u va:

-Kami xu lez eş otobus dor ê ey a. Şıma ga zi lez bikerdên u biniştên wesayit.

Mı va:

-Gureyê mı ecele niyo; labelê ina xala extiyar gereka bireso nêweşxane. Neweşê ay esto.

Ina hew zi ramitoğ kot benate u va:

-Mı rê lazım niyo. Kam binişo wesayit ez ê bena.

Ramitoği inê vateyê xu ra pey, berê wesayit qefilna u wesayit lezabez da ra.

UNITEYA 6. TRAFİK U SEYAHET

Badê des deqîqayan yona wesayit ame. Ez u xala extiyar, ma piya nişti cî. Xala extiyar, vatên ez hîni nêresena saeta diyari. Ez nêşkena eyro tornê xu bîvini.

Çend deqîqayi rayir dî şiyayîş ra pey, ma koti miyanê sîxletiya trafiki. Mî sebebê ina sîxleti fam nêkerd. Wesayita ma zi mecbur mend u vîndert. Her ca ra vengê sirena ambulansan ameyên.

Ramitoğê otobus ame war, hetê sîxleti ser şî. Mudeyêko kîlm ra pey tepiya ame u va:

-Wesayita ki ma ra ver dîng ra koti bî rayir, qeza kerda. Çî heyf!

Mî va:

-Bîrindari esti?

Ramitoğî va:

-Wesayit dî xesarêka gîran esta. Zaf teni biyi bîrindar.

Ez oniyayo xala extiyar desti xu akerti u dua kena.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Merdim u ciniya extiyar kamca dı raştê yobinan yeni?

.....

2. Ciniya extiyar çira şına nêweşxane?

.....

3. Merdim u ciniya extiyar çı nêşkeni binişi wesayita verin?

.....

4. Ramitoğê wesayita verin se vano?

.....

5. Wesayiti trafik dı çira vındeni?

.....

6. Eger şıma herında ramitoğê wesayita verin dı bibên, şıma se kerdên?

.....

.....

.....

3 B Menaya kelimeyanê cêrinan ferheng dı bivinên u pê ini kelimeyan cumleyanê neweyan binusên

Kelime	Menaya ferhengi	Cumleya newe
Wesayit		
Dıng		
Ramitoğ		
Sıxleti		
Diyari		
Nêweşxane		
Embaz		

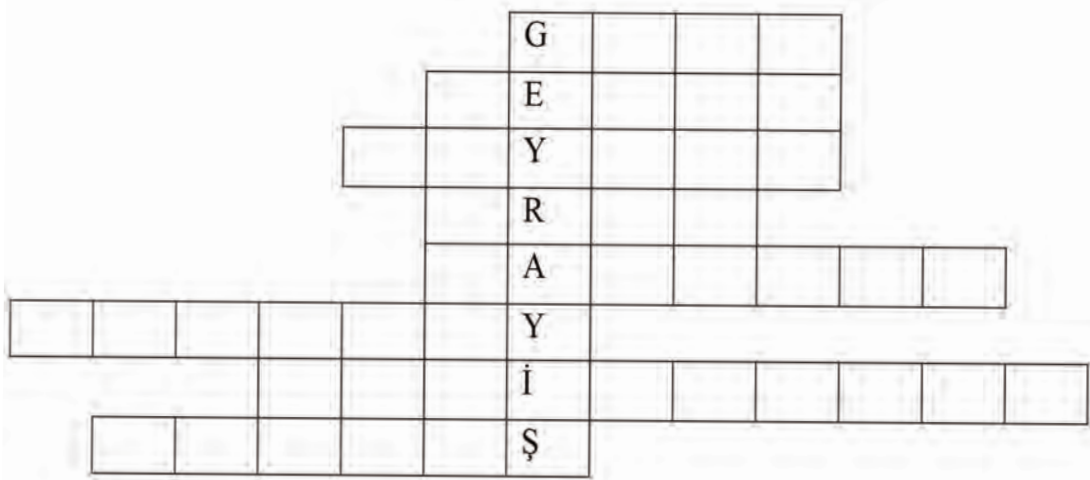
3 C Cayanê vengan pê kelimeyanê cêrinan dekerên

- liman ■ dîng ■ istasyon ■ otopark
 ■ raşteyê teyareyi ■ gar ■ otogar

1. Raywani dî nişeni wesayitanê zerreyê şaristani.
2. Teyareyi ra wırzeni.
3. Treni ra hereket kenî.
4. Otobusi benateyê şaristanan raywananê xu ra geni.
5. Gemiye bar u raywananê xu dî anî war.
6. Metro u tramvay raywananê xu ra geni.
7. Wesayiti wext trafik dî nêbi dî vîndenî.

3 Ç Pê kelimeyanê cêrinan xaçapers dekerên

GEYRAYIŞ / DOLMIŞ / HELİKOPTER / TEXSÎ / TRAMVAY
 / TEYARE / RAMITOĞ / TREN / GEMİ

EWLIYA ÇELEBİ

Seyaho pil Ewliya Çelebi, seserra 17ın dı serra 1611 dı İstanbul dı ame dınya. Medresayanê İstanbuli dı mudeyêko derg tehsil di, bı hafız. Pê emirê Padişahê Osmanıyan Muradê Çarın, 2 serri qesır dı wendış rê dewam kerd, dersi xet u musiki giroti. 2 serri mısayibiya padişahi kerd.

Ewliya Çelebi, Ereki, Farıski u Rumki hol zanayên, Latinki ra fam kerdên.

Goreyê vatışan Ewliya Çelebi wext hema 19 serre bı, yo hon vineno. Honê xu dı herında “Şefaet ya Resulallah” dı, bı ğeleti vano “Seyahet ya Resulallah”. Ina dua ra pey, dınya ser seyahetêko pil beno qısmetê Ewliya Çelebi. Seyaho meşhur, nızdiya 51 serr dınya ser geyreno. Çelebi, ini geyrayışan dı Balkanan ra heta İran, Kafkasan ra heta Afrika coğrafyayêka hira dı seyahet keno.

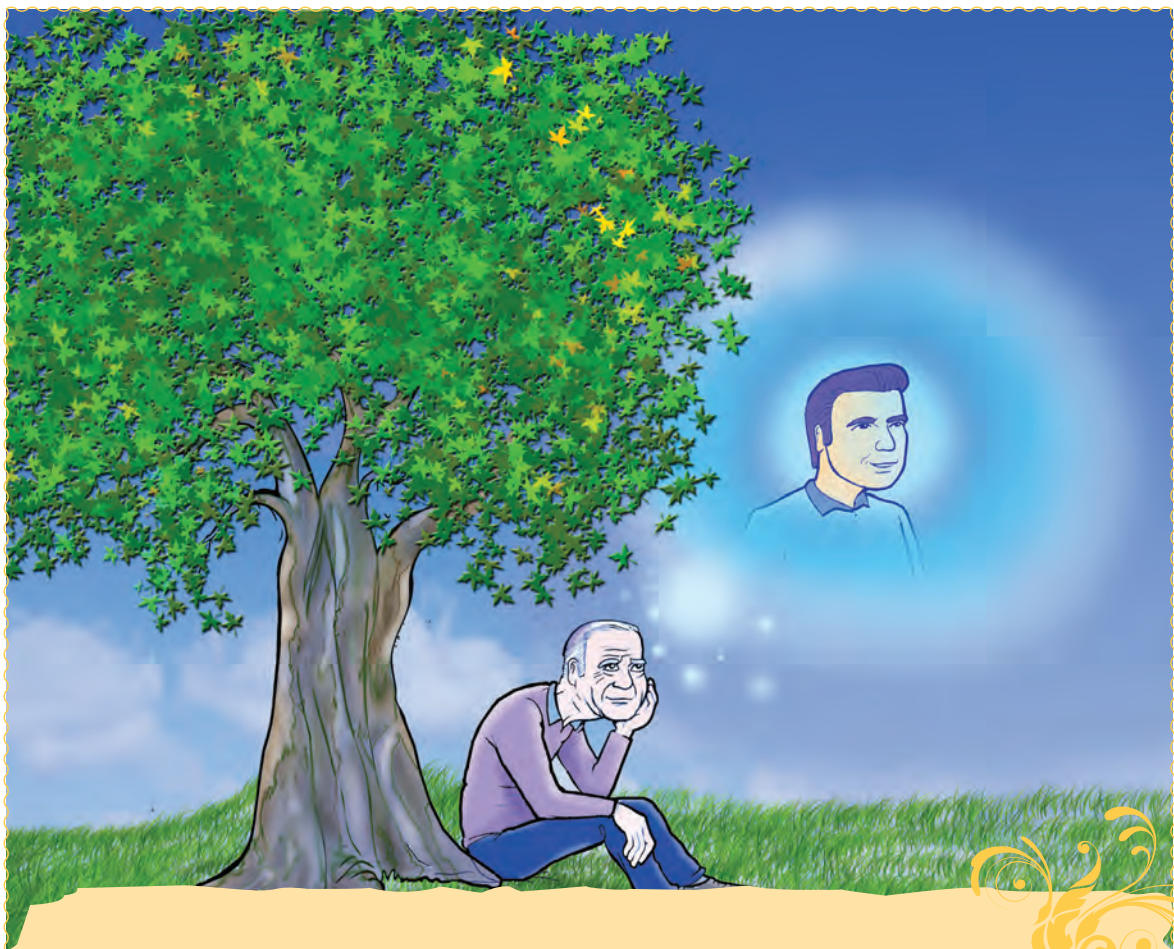
Ewliya Çelebiyi ini geyrayişi xu kıtabê Seyahetname dı giroti binê qeydi. Kıtabê Seyahetnameyi, 10 cildi yo u 4 hezari rıpel o. Teşkilatê Tehsil, İlim u Kulturi ê Miletanê Yobiyayi (UNESCO) serra 2013 dı Seyahetnameyê Ewliya Çelebi girot Listeya Virê Dınya.

Ewliya Çelebi serra 1682 dı şaristanê Mısıri Kahire dı wefat kerd.

Resim-12

QIYMETÊ XORTÎ

Extiyari ra ver qiymetê xortiya xu bızan.
(Hedis)

UNİTEYA 6. NOTİ

UNİTEYA

Xebata Serbest

Dinleme

Konuşma

Okuma

Yazma

7

Ariwan u Lu

Yo ariwano feqir bibi. Ariwani ğeleyê şari tanayên u pê debara xu kerdên. Ariwan, rocêk xu rê mir alaweno, vano ez nan poci. Mirê xu nano tefayi wa u wirzeno yo şalaga ardan beno. Xu bı xı vano, ez heta ardan beri u tepiya biyeri nana mı pêşena.

Mevac yo lu zi ariwani natarnena. Ariwan seni şino teber, lu yena zerre, nan tefayi ra kena u bena wena.

Ariwan wext tepiya yeno oniyeno eg çı bivino; nan taba çin a. Ariwano feqir xu rê pa maneno, nêzano eg nana ey se biya.

Roco bin ariwan hina mirê xu nano tefayi wa u xu nımneno.

Oniyeno eg yo lu ha yena. Lu pırnıka xu wa derg ana zerre, boça xu şana ti yena zerre u şına sareyê xu cana tefayi ru.

Ariwan hêdi hêdi pey ra yeno u lınga lu depışeno.

Lu vana:

- Hêêê ez qırbânê tu bena, tı mı veradi!

Ariwan vano:

- A tı biya, tı ameya nana mı werda? Ez tu kışena.

Lu vana:

-Ez qırbânê tu bi, mı mekiş; ez şına tu rê keynaya paşayi wazena.

Ariwan vano:

-De soz bıda mı.

Lu vana:

-Soz, ez şına tu rê keynaya paşayi wazena.

Ariwan lu veradano. Lu kuwena rayir şına keyeyê paşayi. Mesela ana ra.

Paşa vano:

-Bırayê tu kam o, çı kesêk o, çara wo?

Lu vana:

-Bırayê mı Torzin Beg o, lacê Reqreq Paşayi yo.

Paşa vano:

-Sare u çıman ser. Eger qederê Homayi pê bıbo, mı keynaya xu da bırayê tu.

UNİTEYA 7. XEBATA SERBEST

Lu ageyrena yena ariwani het, ariwan vano:

-Tu mı rê keynaya paşayi waşt?

Lu vana:

-Ê bira, mı waşt, ma siba şini nişan vırazeni.

Ariwan zaf beno şa; la çı heyf feqir o, tabayê ey çin o. Lu ver gineno şerme ru u vano:

-Ez feqir o, tabayê mı çin o. Tı zi halê mı zana, qet tabayê mı çin o.

Lu vana:

-Tı mereq meker, çik nêbeno. Ez heme çi kena safi.

Lu boxçayê xu gena şına vaş maş aridana, boxçayê xu dekena. Dıma radana şına verê çemi. Awa çemi zaf a; labelê lu, xu dana miyane aw ru. Boxçayê xu akena, erzena aw ser. Boxça aw ser zê konkel kay keno u miyanê aw dı şino.

Lu miyanê aw ra veciyena kuwena rayir, şına keyeyê paşayi u vana:

-Mı nişanê bırayê xu ard, ez ameya verê çemi, mı xu da aw ru; labelê aw zaf bi. Tay mend ez bıfatısı. Aw da mı ru, boxçayê nişanê bırayê mı, mı dest ra vet u berd. Riyê mı şıma verd siya!

Paşa vano:

-Çik nêbeno, Homayi rê şikir tı xelisiyaya. Qet mereq meker. Ma nişan keni, heme tedbirê nişani zi ma vineni. Tı şu xu biker hedre, keyeyê xu arifin, bırayê xu zi biyar ma bivin.

Lu tepiya yena ariwani het, vana hal meselaya mı hınawa u persena:

-Bıra ma se keni?

Bıra vano:

-Willahi heme çi tu ra êseno. Tı halê mı, keyeyê mı vineni. Qet çikê mı zi çin o.

Lu sareyê xu nata leqnena weta leqnena axırı çik yeno vir, vana:

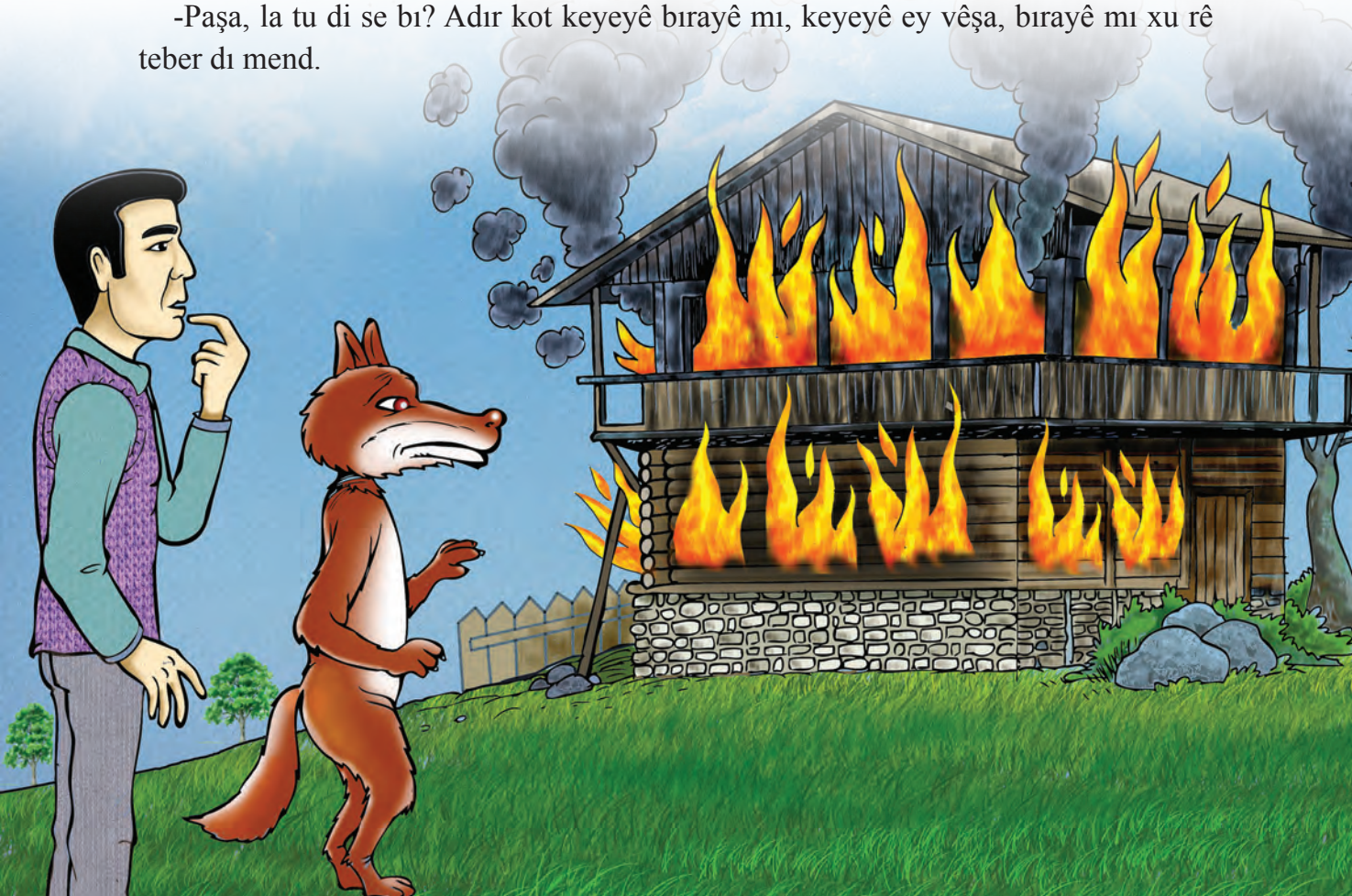
-Tı liş mişê xu biker pak, binêk xu vıraz, ma wirz we, ez adır erzena keyeyê tu, ez keyeyê tu vêşnena.

Ariwan xu keno hedre, wırdi piya keye ra veciyeni. Lu adır erzena keyeyê ariwani, keye vêşeno. Lu qesti ra xu erzena kena çari u bari vana:

- Hêwax hêwax mı rê, hewar hewar adır kot keyeyê bırayê mı, keyeyê bırayê mı vêşa. Heme çiyê bırayê mı vêşa bı wel, nê avayi mend nê zi çek u çol.

Lu radana şina keyeyê paşayi vana:

-Paşa, la tu di se bı? Adır kot keyeyê bırayê mı, keyeyê ey vêşa, bırayê mı xu rê teber dı mend.

UNITEYA 7. XEBATA SERBEST

Paşa vano:

-Hê eman, hê yeman! Se bî seni bî, keye seni vêşa?

Lu vana:

-La qet mepers, gızgeriki tefayi ra perrayi miyanê nivini, nivini adır girot, ma se kerd ma nêşkayi hona bıker, avayi heme bi wel.

Paşa vano:

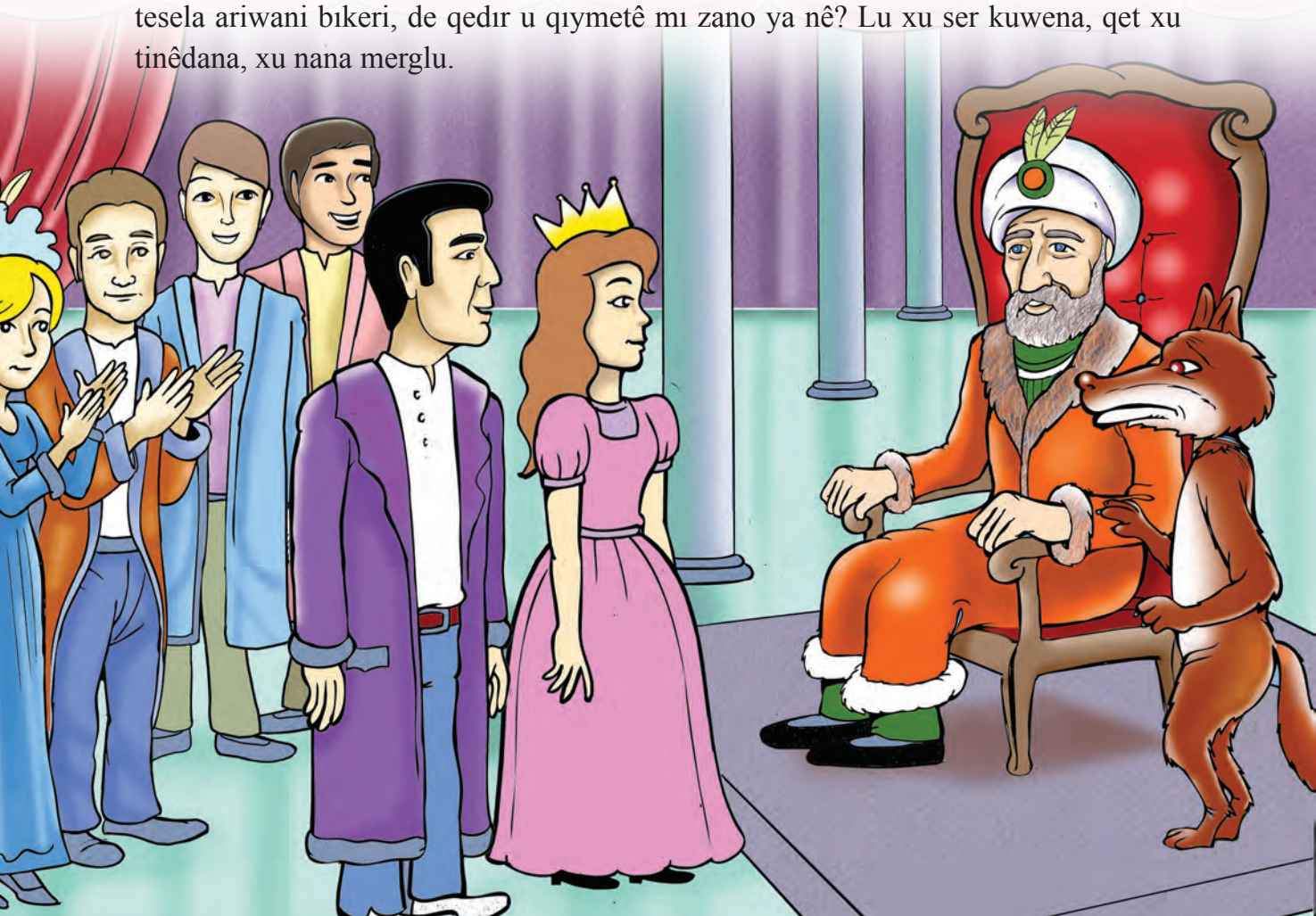
-Tı u birayê xu weş bên, çik nêbeno, xu marazdar meker. Ma eşkeni avayi zi bîdi şıma, eşya zi bîdi şıma. Şıma weş bên!

Lu vana:

- Homa şıma ra razi bo!

Lu, ariwani gena u şına keyeyê paşayi. Paşa, keye dano cı, nivin dano cı, firaqan dano cı; axırı keyeyê inan tamam keno. Veyveyê keynaya xu u ariwani zi kiseyê xu ra keno. Heme pê yobinan beni şa.

Demi dowrani yeni şını. Dınya pê weşi u şırını viyerena ra. Rocêk lu vana, ez tesela ariwani bıkeri, de qedır u qıymetê mı zano ya nê? Lu xu ser kuwena, qet xu tinêdana, xu nana merglu.

UNİTEYA 7. XEBATA SERBEST

Ariwan, wext lu vînenî xu bî xu vano lu biya wişk. Dest erzeno lînga cî u lu kaşkeno, erzeno teber. Teber kotîşî dîr lu xu ser bena raşt, sareyê xu kena derg, boça xu şana tî u vana:

-Hêêêê ariwanê mî yo dest mirîn u laçîk sipîyîn! Mî tî kerdi wayirê keyeyî, zamayê paşayî, wayirê mal u milki; labelê tî lînga mî geni u mî erzeni teber. Tu çî lez heme çî xu vir ra kerdi!

Keynaya paşayî seni qîseyanê lu şînawena, cad destê lacê xu gena, ber ra kuwena teber u ariwani ra vana:

-Tî ariwani he! Tu ez xapîta u arda.

Cîniya ariwani radana hetê keyeyê babiyê xu ser şîna. Lu kuwena dîma, şîna rese-na cî u vana:

-Ez qîrbanê tu bena, tî nêşî. Ez yari kena. Elbet bîrayê mî o; la ez kaşkerda, ez eşta teber, ez yers biya, mî ay ra hîna va. Bîrayê mî yo, lacê Torzin Begî yo.

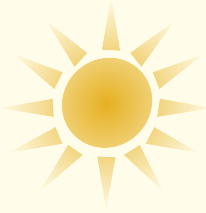
Axîrî lu keynaya paşayî açarnena, ana keye. Ariwan a lehza ra pey hîni çîrey nêeftano lu ra vaco lînga xu bianc xu. Lu heta peyniya emîrê xu, keyeyê ariwani dî manena.

Vateyê verinan

- Balu oniya dar ra, va: “Tı kerpiçkına, ez tu ra niya”.
- Bînê aw ra şino boça cı zi hi nêbena.
- Ez şiya dızdi, mı rê tica aşm veciya.
- Gem bê çeç nêbena.
- Gureyê yo hel serevdeyê yo serr.
- Her çı zano cew bıwero.
- Hermuş çiqas herr bıkeno, keno xu ser.
- Homa neha dano dından nêdano, dından dano neha nêdano.
- Kesa nêeftana herr bıwero, vana herr qediyena.
- Leyeyi va: “Ez zaf hira wa.” Kundezi va: “Ez ha zerreyê tu dı geyreno.”.
- Minderê merdımı doşekê şari rındiyer o.
- O ki dêza virazeno, zano çemle zi pano.
- Peyniya zuran yo vincew a.
- Veyve hema nêêseno pir koçikan ari dana.

Dêki

- Boça yı esta merre niyo.
- Çikê mı esto dani aw ru nêşkiyeno, dani kerra ru şikiyeno.
- Çikê mı esto, bêadır vêşeno
- Çikê mı esto şino geyreno geyreno, yeno keye dı fek akerde maneno.
- Dı birayi mı esti, ê yoyın ronışeno, ê dıyın wirzeno.
- Êrdişa cı esta mala niyo.
- Tap tapık, erd qulırçık.
- Tiya ra rezan, xır xıra gozan.
- Wadeyo sur ho rakerde, cemato gır ho dekerde.
- Yo dara panc gıl, panc heme gılan dı zi yo teyra sıpi.

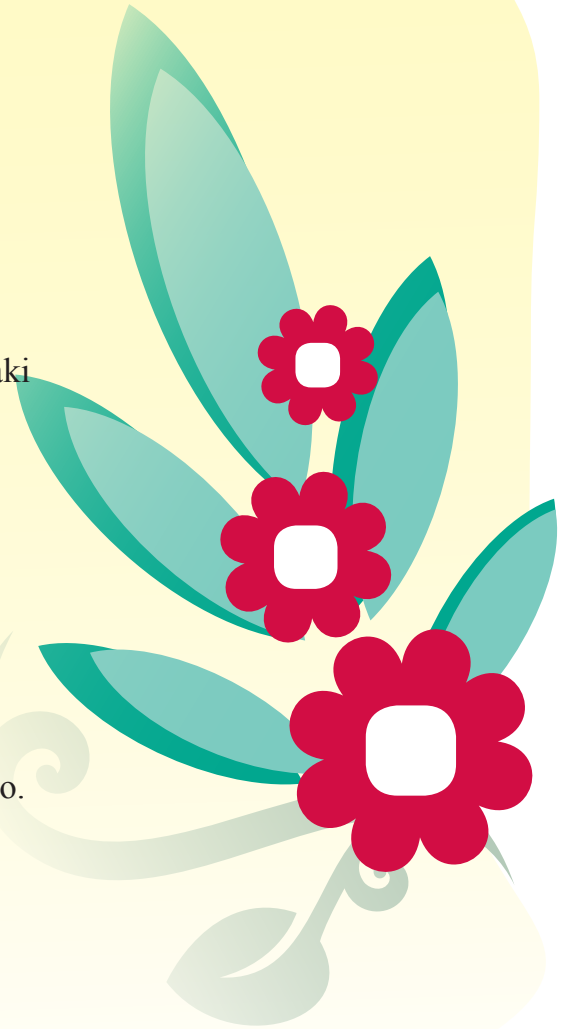

Zıwan u Kitab

Kıtabi ma rê xızınaya melumati
Inay ra museni holi insani
Tımotım tede esti çiyi neweyi
Asıman ra heta hot qati binê erdi
Bımus, bımus, bımusn tı Zazaki
Ê, heyat pê wendış geno weşı

Sınıf bı sınıf kıtaban waneni
Indıs vineni verni u peyni
Nê roc nê şew qet nêvındenı
Ino zıwan biyo xela şıma ri
Fedakari bıkerên qey zıwani
Aridên çı esto çin o seba Zazaki

Hişa ma gera Zazaki ser bo
Eyro her çı musayış weş o
Şıma va zıwanê ma şırın o
Teyr u tur ra zaf çıyan zan o
Ina ders dersa ma ya peyin a
Nêşına vir ra heta dınya ava bo.

Persi

PERSI

1. Dı babi u dı laci, yo rayir ra viyereni. Ini war dı hiri mışmışan vineni. Mışmışan felqe nêkeni; labelê her yoyi rê yo mışmış kuwena. Ino seni beno?

2. Resimê cêrini dı yo qehreman nımıte yo. Ino qehreman, kergan lu ra xelısneo. Ino qehreman ho ça dı nımıte yo?

Wareyê Heywanan

Resim-13

Manga u Golik

Resim-14

Bız u Bızıya

Resim-15

Mêşna u Vara

Resim-16

Kerg u Lêyir

Resim-17

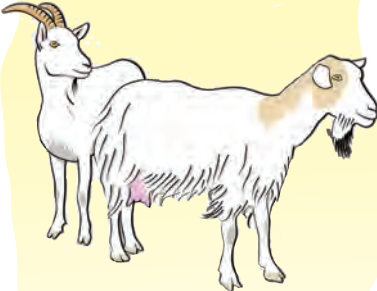
Heş u Kund

Resim-18

Mayin u Cana

Resim-19

Bız u Kel

Resim-20

Astor u Mayin

Resim-21

Dik u Kerg

Nameyê heywanan xaçapers dı bivinên

HEŞ / ŞEWŞEWIK / VERG / BIZ / MANGA /
 MAR / ARWEŞ / KESA / DIJI / DİK / KERĞ / GOLIK
 / PISİNG / KUTIK / HER / ASTOR / ZAREC

H	V	A	R	W	E	Ş	K
E	E	V	N	B	I	Z	E
Ş	R	M	A	N	G	A	R
İ	G	R	K	E	S	A	G
Ş	E	W	Ş	E	W	I	K
H	D	K	U	T	I	K	M
E	İ	R	O	T	S	A	A
R	K	T	D	I	J	I	R
L	Ğ	X	K	I	L	O	G
P	I	S	İ	N	G	H	O
Q	Z	Z	A	R	E	C	P

UNITËYA 7. NOTI

FERHENG

A

Abiyayiş: Açılmak
Açarnayiş: Çevirmek, döndürmek
Adır: Ateş
Afinayiş: Sermek, asmak
Ageyrayiş: Dönmek
Akerdiş: Açmak
Alawıtış: Yoğurmak
Alıng: Yuva
Alışk: Yanak
Ameyiş: Gelmek
Amnan: Yaz
Anciyayiş: Çekilmek
Antış: Çekmek
Ap: Amca
Arayi: Kahvaltı
Ard: Un
Ardım: Yardım
Ardımkar: Yardımsever
Ardımkerdiş: Yardım etmek
Ardış: Getirmek
Areq: Ter
Arêdayiş: Toplamak
Arısiyayiş: Dinlenmek
Ari: Değirmen
Arifinayiş: Hazırlanmak
Ariwan: Değirmenci
Arqıliyayiş: Kendine gelmek, fark etmek
Arweş: Tavşan
Asiman: Gökyüzü
Asnaw: Yüzme
Asnawkerdiş: Yüzmek
Astor: At

Aşm: Ay
Ava: Mamur, bayındır
Aw: Su
Awır: Bakış
Awzin: Sulak
Axiri: Sonunda
Axor: Ahır

B

Babi: Baba
Bad: Sonra
Balicana siya: Patlıcan
Balu: Meşe palamudu
Ban: Ev
Bar: Yük, sorumluluk
Barkerdiş: Göç etmek
Bawerkerdiş: İnanmak, güvenmek
Bedıliyayiş: Değişmek
Behro Sipi: Akdeniz
Behro Siya: Karadeniz
Behs: Konu
Benate: Ara
Ber: Kapı
Berdış: Götürmek
Bermayiş: Ağlamak
Berz: Yüksek
Beste: Bağlı
Bêdiqet: Dikkatsiz
Bêhon: Uykusuz
Bêkes: Kimsesiz
Bêkesi: Kimsesizlik
Bêveng: Sessiz
Bêwayir: Sahipsiz

Bêwayiri: Sahipsizlik
Bêzerr: İsteksiz
Bın: Alt
Bınêk: Biraz
Bınvıyer: Alt geçit
Bıra: Erkek kardeş
Bırarkeyna: Erkek kardeşin kızı
Bırarza: Erkek kardeşin oğlu
Bırindar: Yaralı
Bıriyayış: Kesilmek
Bısılman: Müslüman
Bız: Keçi
Bızya: Dişi oğlak
Boç: Kuyruk
Buy: Koku
Buykotış: Koku düşmek

C
Ca: Yer
Cagırotış: Yer almak
Camerd: Erkek
Cana: Tay
Caverdış: Birakmak, terk etmek
Cehd: Gayret
Cew: Arpa
Cewab: Cevap
Cêr: Aşağı
Cêrin: Aşağıdaki
Cıl: Elbise, yatak, yere serilen sergi
Cıtyer: Çiftçi
Cıwan: Genç
Cıwani: Gençlik
Cihat: Çalışkan
Cini: Kadın
Cor: Yukarı
Cuaver: Önce
Cuyayış: Yaşamak

Ç
Çare: Çözüm
Çarevinayış: Çözüm bulmak
Çekçol: Kap kacak
Çem: Irmak
Çemle: Kulp
Çend: Birkaç
Çeq: Çalı çırpı
Çerayış: Otlamak
Çetın: Zor
Çı heyf: Ne Yazık
Çı qeyde: Nasıl
Çı wext: Ne zaman
Çım: Göz
Çımşıkneyiş: Göz kırpmak
Çımzeng: Renkli göz
Çıngılo: Yedi taş, yedi kule oyunu
Çıqas: Ne kadar
Çıra: Niçin
Çırê: Asla, hiçbir zaman
Çıta: Ne
Çi: Ne, şey
Çınayış: Biçmek
Çiyêk: Bir şey
Çonqal: Baston
Çot: Eğri

D
Dadi: Anne
Dalde: Kuytu
Dar: Ağaç
Dayış: Vermek
Dec: Acı, ağrı
Decayış: Ağrımak, acımak
Dedkeyna: Amcakızı
Dehkera: Konu
Dekerdış: Doldurmak

Delal: Güzel, değerli
Delverg: Dişi kurt
Dem: An, zaman
Dengiz: Deniz
Dengizşınas: Denizbilimci
Depiştış: Tutmak
Derber: Yer, etraf
Derg: Uzun
Derheq: Hakkında
Dest: El
Destegir: Yardımcı
Destpêkerdiş: Başlamak
Destteng: Yoksul
Desttengi: Yoksulluk
Deşt: Ova
Dew: Köy
Dewamkerdiş: Devam etmek
Dewar: Büyükbaş hayvan
Dewır: Dönem
Deyir: Türkü
Deza: Amcaoğlu
Dêstır: Anında, hemen
Dêza: Çömlek
Diji: Kirpi
Dım: Sap
Dıma: Sonra
Dından: Diş
Dıng: Durak
Dızd: Hırsız
Dızdi: Hırsızlık
Dik: Horoz
Diyari: Ziyaret
Dor: Kez, sefer, sıra
Dormale: Etraf
Doruver: Etraf, çevre
Dox: Baş dönmesi
Dur: Uzak
Durkotış: Uzaklaşmak
Duş: Karşı, yan

E

Ecebmendiş: Şaşırmaq
Edakerdiş: Yerine getirmek
Edar: Mart
Eftayış: Cesaret edebilmek
Em: Hala
Embaz: Arkadaş
Embazti: Arkadaşlık
Emkeyna: Halakızı
Emza: Halaoğlu
Engemin: Bal
Ercan: Ucuz
Erd: Yer
Erebki: Arapça
Eşkayış: Edebilmek, yapabilmek
Extiyar: Yaşlı
Eyro: Bugün
Êrdiş: Sakal

F

Famkerdiş: Anlamak, kavramak
Farıski: Farsça
Fatisiyayış: Boğulmak
Fek: Ağız
Fekveradayış: Vazgeçmek
Felqe: Parça
Feqir: Fakir
Feteliyayış: Dönmek, kovulmak
Fexır: Kibir
Fıkır: Düşünce
Fıkıriyayış: Düşünmek
Fıraç: Bulaşık
Fırçe: Fırça

G

Ga: Öküz
Gem: Orman

Gerguş: Bebek
Germ: Sıcak
Germi: Sıcaklık
Gestver: Açlıktan
Geyrayiş: Dolaşmak
Gıran: Ağır
Gırd: Büyük
Gırdi: Büyüklük
Gıredayış: Bağlamak
Gırênayış: Kaynatmak
Gırotış: Almak
Gırze: Ot bağı
Gızgerik: Kıvılcım
Gol: Göl
Golık: Dana
Gongıla: Salıncak
Goş: Kulak
Goşt: Et
Goştar: Dinleyici
Goştarikerdış: Dinlemek
Goz: Ceviz
Gud: Top
Gul: Gül
Gulan: Mayıs
Gure: İş
Guzın: Acı

Ġ

Ġele: Buğday
Ġem: Gam
Ġerb: Batı
Ġeribi: Gurbet
Ġıjkerdış: Kaymak
Ġıyal: Hayal

H

Hal: Durum, vaziyet
Hala hala: Kargaşa, gürültü

Hedrebiyayış: Hazırlanmak
Hel: An, öğün
Helaw: Helva
Hema: Henüz
Heme: Hepsi
Hemmena: Eşanlımlı
Her: Eşek
Herınd: Yer
Hermuş: Köstebek
Herr: Toprak
Hesır: Gözyaşı
Hesiyayış: Farkına varmak
Heskerdış: Sevmek
Heş: Ayı
Het: Taraf, yön
Hewa: Hava
Heyna: Tekrar, yeniden
Hezar: Bin
Hêdi hêdi: Yavaş yavaş
Hêga: Tarla
Hêrsbiyayış: Sinirlenmek
Hıng: Bal arısı
Hını: Artık
Hi: Islak
Hibiyayış: Islanmak
Hiri: Üç
Hiş: Bilinç
Hol: İyi
Homa: Allah
Hon: Uyku
Hor: Bulut
Hurmetkar: Saygılı

I

Indis: Böyle
Ino rıd ra: Bu yüzden, bu sebeple

I

İdyom: Deyim
İnan: Bunlar
İnsanti: İnsanlık
İxlalkerdış: ihlal etmek

K

Kam: Kim
Kamci: Hangi
Kar u gure: İş güç
Karca: İşyeri
Kartol: Patates
Kaşkerdış: Çekmek
Kay: Oyun
Kaykerdış: Oynamak
Kel: Teke
Kelek: Sal
Keremkerdış: Buyur etmek
Kerg: Tavuk
Kerpıçkın: Tırtıklı
Kesa: Kaplumbağa
Keye: Aile, ev
Keyfweş: Sevinçli
Keyna: Kız
Kêm: Eksik
Kıfş: Belli
Kıfşkerdış: Belirlemek
Kıl: Alev
Kılgırotış: Alev almak
Kılm: Kısa
Kınc: Elbise
Kırıştış: Taşımak
Kışık: Satranç
Kışt: Kenar, yan
Kıştdayış: Ayırmak
Kıştış: Öldürmek
Kıtabxane: Kütüphane

Kise: Kese, cep
Koçık: Kaşık
Koli: Odun
Ku: Dağ
Kuçe: Sokak
Kund: Ayı yavrusu
Kundez: Kepçe
Kurdki: Kürtçe
Kurm: Huy
Kurn: Ağaç kovuğu
Kutık: Köpek

L

Labelê: Ama
Lac: Oğul
Lapık: Eldiven
Latinki: Latince
Legleg: Leylek
Lehza: An
Lembaya sur: Kırmızı ışık
Leqnayış: Kıpırdatmak
Lew: Dudak
Lewpanayış: Öpmek
Leye: Kazan
Lez: Çabuk
Lezabez: Alelacele, çar çabuk
Lêş: Kir
Lêşın: Kirli
Lêyir: Cıvciv
Lıng: Ayak
Loqla: Bağırsak
Lu: Tilki

M

Mala: İmam
Malati: İmamlık
Manga: İnek

Mar: Yılan
Marazdar: Üzgün, hasta, Perişan
Mase: Balık
Mayın: Dişi at
Mehla: Mahalle
Melim: Öğretmen
Melumat: Bilgi
Mena: Anlam
Mendış: Kalmak
Meqsed: Amaç
Merdim: Kişi, adam
Merdiş: Ölmek
Mereqkerdiş: Merak etmek
Merg: Otlak, mera
Merg: Ölüm
Merglu: Ölü numarası
Merre: Fare
Meşhur: Ünlü
Mewlid: Mevlit
Mewzu: Konu
Mêşna: Koyun
Mıfti: Müftü
Mıftiti: Müftülük
Mij: Sis
Mıntıqa: Bölge
Mıqatkotiş: Bakmak, korumak
Mırd: Tok
Mırdbiyayış: Doymak
Mırdi: Tokluk
Mışmış: Kayısı
Mijdan: Müjde
Mir: Hamur
Mirçık: Kuş
Miyân: Orta, ara
Miyerık: Adam
Mocnayış: Göstermek
Mude: Müddet, süre
Muhim: Önemli
Munaqaşe: Tartışma

Munaqaşekerdiş: Tartışmak
Muriyer: Armut ağacı
Musayış: Öğrenmek
Muşeqet: Yaramaz
Muy: Kıl

N
Nali: İnleme
Namdar: Meşhur
Name: İsim
Nan: Ekmek
Nata weta: Sağa sola
Natarnayış: Gözetlemek
Neha: Nohut
Neheqi: Haksızlık
Nerm: Ilık, yumuşak
Neşir: Yayın
Neşirbiyayış: Yayınlamak
Newe: Yeni
Nêweş: Hasta
Nêweşi: Hastalık
Nêweşxane: Hastane
Nêyar: Küskün, dargın
Nika: Şimdi
Nımac: Namaz
Nımite: Gizli
Nımitık: Gizlice
Nımitış: Saklamak, gizlemek
Nışka ra: Aniden
Nışka: Ani
Nızd: Yakın
Nızdi: Yakınlık
Nimroc: Öğle
Nuşte: Yazı
Nuştış: Yazmak

O

Oniyayiş: Bakmak

P

Pak: Temiz

Paki: Temizlik

Pakkerdiş: Temizlemek

Paşt ser: Sırtüstü

Patil: Ot demeti

Pawıtış: Gözlemek, beklemek

Payiz: Sonbahar

Paytext: Başkent

Pel: Yaprak

Penc: Pençe

Pere: Para

Perrayiş: Uçmak, fırlamak

Pers: Soru

Persayiş: Sormak

Perudayiş: Vurmak

Peşmıriyayiş: Tebessüm etmek

Pêserameyiş: Bir araya gelmek

Pêserestış: Üst üste yığmak

Pêşayiş: Pişmek

Pêşiyayiş: Sarmak

Pêya: Yaya

Pêyaviyer: Yaya geçidi

Pırnık: Burun

Pısing: Kedi

Pıt: Çocuk

Pikerdiş: Anlaşmak, uyuşmak

Pil: Büyük

Pirik: Dede/nene

Pışanayiş: Karıştırmak

Pit: Sıkı, hızlı

Piya: Beraber, birlikte

Piyor piya: Hep beraber

Pize: Karın

Pot: Bez

Potiş: Pişirmek

Potin: Bezli

Puk: Tipi

Puyayiş: Çürümek

Q

Qal: Söz, laf

Qalkerdiş: Konuşmak

Qanz: Kaz

Qarta qredi: Kredi kartı

Qas: Kadar

Qayil: İstekli, hevesli

Qebulkerdiş: Kabul etmek

Qedinayiş: Bitirmek

Qefiliyayiş: Yorulmak

Qehir: Üzüntü, keder

Qehriyayiş: Üzülme

Qêri u wari: Bağırma çağırma

Qerqıliyayiş: Yakınmak, söylenmek

Qers: Ürperme, titreme

Qesır: Saray

Qet: Asla

Qey: İçin

Qeyde: Kural

Qeza: İlçe, kaza

Qêrayiş: Bağırma

Qıç: Çocuk

Qıcti: Küçüklük

Qıfle: Grup, kafiye

Qılênayiş: Kızartmak

Qıseykerdiş: Konuşmak

Qıymet: Değer

Qorayiş: Böğürmek

Qul: İn, delik

Quşxane: Tencere

R

Radayış: Hareket etmek
Rakerdış: Sermek
Ramıtış: Sürmek
Ramıtıoğ: Sürücü
Raşıyayış: Dağıtmak, savurmak
Raşt: Doğru
Rařteyê teyare: Hava alanı
Raviyernayış: Geçinmek
Rayber: Rehber
Rayberi: Rehberlik
Rayir: Yol
Rayvan: Yolcu
Resayış: Varmak, ulaşmak
Reyna: Tekrar, yine
Rez: Bağ
Rı: Yüz
Rık: İnat
Rıkdar: İnatçı
Rıkdari: İnatçılık
Rınd: Güzel
Rındi: Güzellik
Rıpel: Sayfa
Rışıyayış: Dökülmek
Roc: Gün
Rocawan: Batı
Rocvete: Doğu
Ronayış: Bırakmak, koymak
Ronıştış: Oturmak
Rumki: Rumca
Run: Yağ

S

Safikerdış: Çözmek
Sare: Baş
Sarewedarıtış: Karşı koymak, başkaldırmak
Seba: İçin, sebep

Selik: Sepet
Semed: Sebep
Seni: Nasıl
Ser: Üst
Serd: Soğuk
Serevde: Başa kalkma, minnet
Serfirazi: Başarı
Sernuşte: Başlık
Serr: Yıl
Serviyer: Üst geçit
Seserr: Yüzyıl
Seyah: Gezgin
Seyahet: Yolculuk
Sêrsıbay: Sabah
Sıba: Yarın, sabah
Sihet: Sağlık
Sıxleti: Kalabalık, Yoğunluk
Sol: Ayakkabı
Sot: Ses
Suk: Çarşı, Pazar
Sung: Mantar
Sur: Kırmızı
Suret: Hız
Surıc: Kızamık
Surkerdış: Kızartmak

ř

şabıyayış: Sevinmek
şagırd: Öğrenci
şagırdi: Öğrencilik
şalag: Yük
şalkerdış: Süzme, süzgeçten geçirmek
şam: Akşam yemeği
şan: Akşam
çar: Halk
şarıstan: şehir
şeme: Cumartesi
şeqıtıyayış: Kaymak

Şeqinayış: Atmak
Şerme: Utanç
Şerq: Doğu
Şew: Gece
Şewşewık: Yarasa
Şıfqet: Şefkat, merhamet
Şıkiyayış: Kırılmak
Şılı: Yağış
Şıma: Siz
Şımitış: İçmek
Şınasnayış: Tanımak
Şınawıtış: İşitmek
Şırawıtış: Göndermek
Şıt: Süt
Şıtış: Yıkamak
Şıxulnayış: Kullanmak
Şilgerm: Ilık
Şiret: Öğüt, nasihat
Şirone: Tatlı
Şiyayış: Gitmek

T

Taba: Bir şey
Tal: Kekre
Talebe: Öğrenci
Tam: Tat
Tanayış: Öğütmek
Tari: Karanlık
Tas: Kase
Taşt: Öğle Yemeği
Tavıl: Hemen, anında
Tay: Az
Teber: Dışarı
Tedrisat: Öğretim
Temaşakerdış: İzlemek
Temsilkar: Temsilci
Ten: Kişi
Tengasi: Darlık

Tepiya: Geri
Teqawıt: Emekli
Teqayış: Patlamak, çatlamak
Tertibkerdış: Düzenlemek
Tesel: Deneme
Teşekurkerdış: Teşekkür etmek
Texmin: Tahmin
Teyare: Uçak
Teyna: Yalnız, sadece
Teyr: Kuş
Têki: Bazı
Tımotım: Sürekli, her zaman
Tırki: Türkçe
Tırş: Eksi
Tic: Güneş
Tıdayış: Karıştırmak
Tışayış: Sallamak
Tiya: Bura
Tor: En
Torn: Torun
Toxtor: Doktor
Tut: Çocuk

U

Uca ra: Oradan
Uca: Ora

V

Va: Rüzgar
Valyer: Söğüt ağacı
Vara: Kuzu
Varan: Yağmur
Varayış: Yağmak
Vaş: Ot
Vaşyer: Ot yığını
Vate: Söz
Vatış: Söylemek

Vay: Pahalı
Vazdayiş: Koşmak
Veng: Ses, boş
Vengdayiş: Seslenmek, çağırarak
Ver: Ön
Veradayiş: Bırakmak
Verard: Kucak
Verco: İlk, önce
Verexuşayiş: Yüzünü dönmek
Verg: Kurt
Verin: İlk
Verni: Ön
Verroc: Güney
Versi: Gölge
Vetış: Çıkarmak
Vêşan: Aç
Vêşnayiş: Yakmak
Vıl: Çiçek
Vılabiyayiş: Yayılmak, dağılmak
Vıncew: Karış
Vındertış: Durmak
Vıraştış: Yapmak
Vıştıra: Tosun
Vicinayiş: Seçmek
Vinayiş: Görmek
Vinbiyayiş: Kaybolmak
Vir: Bellek
Virkotış: Özlemek, hatırlamak
Viyertış: Geçmek
Vor: Kar

W

Wade: Oda
Warameyiş: İnnek
Ware: Yayla
Warkeyna: Kız kardeşin kızı
Warza: Kız kardeşin oğlu
Waştış: İstemek

Way: Kız kardeş
Wayir: Sahip
Wedartış: Kaldırmak
Wefatkerdış: Vefat etmek
Wekerdış: Yakmak
Wel: Kül
Welat: Memleket
Wendekar: Öğrenci
Wendış: Okumak
Wenık: Serin
Weniştış: Binmek
Wer: Yiyecek
Wesar: İlkbahar
Wesayit: Araba
Weş: Güzel, hoş
Weşi: İyilik, sağlık
Wet: Öte
Wext: Zaman
Weyekerdış: Beslemek
Wezife: Görev
Wezir: Bakan
Wezirti: Bakanlık
Weziyet: Durum
Wırd: İkisi
Wırıştış: Kalkmak
Wışkaxugırotış: İnat etmek
Wıye: Kürek
Wilwilyayiş: Ötmek

X

Xal: Dayı/teyze
Xalkeyna: Dayıkızı/teyzekızı
Xalza: Dayıoğlu/teyze oğlu
Xapıtış: Kandırmak
Xaşelnayiş: Haşlamak
Xax: Alay
Xaxkerdış: Alay etmek
Xebat: İş

Xeber: Haber
Xebıtiyayış: alışmak
Xela: Hediye
Xelısnayış: Kurtarmak
Xemıliyayış: Sslenmek
Xerıpiyayış: Bozulmak
Xesar: Hasar
Xeslet: Haslet
Xeta: Yanlış
Xırab: Kötü
Xışn: İri, büyük
Xızna: Hazine
Xone: Erkek kedi
Xoşaw: Hoşap
Xumurıznaıyış: Yüzünü eķřitmek
Xur xur: Gurultu
Xus mus: er p

Y

Yersbiyayış: Kızmak, fkelenmek
Yobinan: Birbiri

Z

Zaf: Çok
Zanayi: Bilgin

Zanayış: Bilmek
Zarec: Keklik
Zelıqıyayış: Yapışmak
Zengene: Kazma
Zengıl: Zil
Zerbet: Gömme
Zerd: Sarı
Zergun: Yeşil
Zerguni: Yeşillik
Zerr: Gönül
Zerre: İçeri
Zerzewat: Sebze
Zpi: Aynı, benzer
Zıme: Kuzey
Zımıstan: Kış
Zımzım: Gürültü, uğultu
Zınar: Kaya, kayalık
Zıwan: Dil
Zıxm: Güçlü, kuvvetli
Ziyed: Fazla
Zoda: Azık
Zorbaşi: Zorbalık
Zur: Yalan
Zuwa: Kuru
Zuwabiyayış: Kurumak

ÇIMEYİ

- • MEB. (2016) Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Yaşayan Diller ve Lehçeler Dersi (Kürtçe; Kurmanca ve Zazaca 5-8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara: MEB Yayınları.

RESİM U FOTOĞRAFI

- Resim u fotoğrafı ki rıpelanê 10, 16, 23, 26, 28, 29, 30, 34, 35, 38, 42, 43, 44, 45, 49, 50, 51, 55, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 70, 75, 77, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 102, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115 dı ca girot, hetê Şemal Medya ra peyda biyi.

- Fotoğraf-1; Yergin, M. (2015), “Mewlidê Mela Ehmedê Xasî”, Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) •Fotoğraf-2; Kırkan, A. (2014), “Mewlidê Usman Esad Efendîyo Babijî Bîyîşa Pêxemberî”, Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) • Fotoğraf-3; <https://www.britannica.com/biography/Albert-Einstein/media/%20181349/1581> •Fotoğraf-4; <https://www.britannica.com/biography/Alexander-Graham-Bell/media/59564/96631> • Fotoğraf-5; <https://www.britannica.com/biography/Johannes-Gutenberg/media/249878/187135> • Fotoğraf-6; <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Edison/media/179233/97119> ra ameyi girotiş.

- Resim-1; <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-sina> • Resim-2; <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlana-celaeddin-i-rumi> • Resim-3; 34439829 • Resim-4; 33570030 • Resim-5; 6207913 • Resim-6; 39496554 • Resim-7; 50585270 • Resim-8; 9016601 • Resim-9; 35715409 • Resim-10; 8696615 • Resim 11; <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/piri-reis-haritasi-hakkinda-izahname/> • Resim 12; <https://islamansiklopedisi.org.tr/evliya-celebi> ra ameyi girotiş. • Resim-13; 7909308 • Resim-14; 53740369 • Resim-15; 3136458 • Resim-16; 42157398 • Resim-17; 53308506 • Resim-18; 20804769 • Resim-19; 5336997 • Resim-20; 16350070 • Resim-21; 20804769 benateyê tarixanê 01.06.2019 - 07.01.2019 dı hetê Şemal Medya ra <https://www.canstockphoto.com> ra ameyi êrinayiş.

CEWABÊ DÊKAN (RIPEL: 113)

- Piyanz ■ Hak ■ Tic ■ Sol ■ Terezi ■ Lazut
- Dalpa ■ Reygurayiş ■ Fek ■ Dest